

ગાયત્રિસ્તવરાજે—

ગાયત્રીસકલાપમાર્થકલ્પદાં, જ્યોતેસ્વજીતેશ્વરી — ૧૧૧ :
 સર્વાન્નાયસસસ્તમેજજનનો — સર્વશ્યામેશ્વરીમ્ ॥ ૧૧૨ :
 બ્રહ્માવિષ્ણુસંબુદાર્ધકરણીં સંસારપાપાયણીમ્ - ,
 સૂર્યસર્વસમાવર્તમપરચા બ્રહ્માનુસંધાચિનીમ્ ॥ ૧૧૩ :

સર્વ વેદના અર્થ કલ્પને આપનારા, જેથી અને સર્વ જીવોની પ્રાપ્તિ, સર્વ વેદ, સમસ્ત મનની પ્રાપ્તિ - સર્વ સિદ્ધિનું પ્રમોત્સવ તે પન્થકલ તેની અધિષ્ઠાત્રિ, - બ્રહ્મા ત્રિપદ્યુ મીન વીગેરે સર્વ શક્તિ માનતા અર્થ અપુટ, શક્તિતપ. (મંસાગ્ના પાત્રને) જેમની કૃપાથી પમાવ તેથી, સધ્યાદિકે સમગ્રે તત્ત્વો પગ, કૃપા, બ્રહ્માનુ સંધાન કરનારા શ્રી ગાયત્રી દેવીને પ્રણામ

‘ ગાયત્રિ દેવીના એક એક અક્ષરના, રૂપ, અંક, કેનતા નર, વધુ’ તારી બીજ, શક્તિ, મુદ્રા, ક્રિયા, રૂપ પાપહર શક્તિ, એ બધું ગાયત્રિ પદ્યથી વિચારવા જેવું છે.

ગાયત્રિ, અધ્યાત્મ વિદ્યા-મોક્ષારિક આલોક અને પન્થકલ તમામ મુખને આપનારા છે.

देवी गायत्री

ॐ

आध्यात्म धार्मिक पद्य ग्रंथ

(सनातन धर्मवैद्योंजीजीने मनन करवा येअ्य)

भाग २ ले

मार्ग

मार्ग

॥ देणके अने अकाशक ॥

कवि अलिदास भगवानदास भाटीया.

पाठणु (६. ७.)

सं. २००७]

॥ ॥

[सन १९५१

डिभत इ. २-८-०

ॐ ५ १०१७

मुद्रकः—नटवरदास नानादास परीष्.

मुद्रणालयः—भट्टेश आर्ट प्रिन्टरी.

दिग्गजायावर देव—पाठशु. (वि. यु.)

सं. २००७

वसंत - पंचमी -

पृ. ११-२-५१

॥ ॐ ५ १०१७ ॥

અલખનું ઘર.

પદ ૧૭૬ (રામ-સોવત સોવત સારી રેન ગુમાવી)
 અલખનું ઘર કેઈ અમને બતાવો;
 સાચા સત્સંગી અહીંયા આવો—અલખનું
 ત્રણ ગુણુ તો અવિદ્યાના કહાવે;
 યોધા પદમાં વાસ કરાવો—અલખનું
 હું તું મારાનું જ્ઞાન નહિ જ્યાં;
 પાંચમા પદમાં આર્થ બતાવો—અલખનું
 વાદ વિવાદનાં બંધન નહી ત્યાં;
 ઉન્મુની દેશમાં આપ જગાવો—અલખનું
 કહે કાલિદાસ આશપાસ બંધન નહી ત્યાં;
 વર્ણશ્રમનો ત્યાં નહીં દાવો—અલખનું

બ્રહ્મ તત્ત્વ.

પદ ૧૭૭ (ભજન)

બ્રહ્મ રસકે ભોગી, હો સતો હમ તો બ્રહ્મ રસકે ભોગી—ટેક
 અકલ પંથ અજળ રંગ;
 જાણુત હે કેઈ યોગિ,
 મોહ મીંટે તથ પાવે ઓ પદ;
 બ્રહ્મ ભકિત જનસેં હોગી—હે
 જગડા હોડકે આતમ ચીનેં;
 અજપા જાપસેં હોત નિરોગી,
 કહન કાલિદાસ સુનો બાઈ સંતો;
 એ રીત જાણુત કેઈ ભોગી—હે

અમારું અદ્વૈત જ્ઞાન.

પદ ૧૭૮ (ગંગ-ભારતનાં સંતાન અમે તો);

અદ્વૈતનું જ્ઞાન અમારું. અદ્વૈતનું છે જ્ઞાન; ;
 યાવત્સંદ્ર દિવા કરો, લાગ્યું પ્રહનું. ધ્યાને-ટેકો ;
 સદશુર ઉપદેશ શિષ્ટ અમારો, ત્રિશુણનું તૂટ્યું જ્ઞાન; ;
 ત્રિવેણીમા તાર લાગ્યો, હું-મારાનો જુડ્યો જ્ઞાન-અદ્વૈતનું
 ઓમ્ સ્મરણ ઓમ્ સ્મરણ, ઓમનું છે અમારે જ્ઞાન; ;
 ઓમ્ સંત ઓમ્ સાધુ, ઓમ્-એજ ભગવાન-અદ્વૈતનું
 મમજીને સ્મરણ કરતાં, ઉપાધિની હોય હાણ; ;
 જ્યાં કમળવત્ રહું જમમાં, તદે નહિ સ્વરૂપ મંધાન-અદ્વૈતનું
 કહો કાલિદાસ મમસ્થાનંતની, પદ માર્યો હું નિર્વાણ; ;
 અહ મ મમત્વનો લય થતા, ભાર્યા પુરૂષ પુરાણ-અદ્વૈતનું

ગ્રંથ લગની

પદ ૧૭૯ (ગંગ-રવળા જુનું થયું) રે.

પ્રહની લાગી રે મંતો પ્રહની લાગી ;
 અજળ ખુમારી મને પ્રહની લાગી.-ટેકો
 સુખ માગરની શું કહું શીમા રે;
 લાગે મિદ્ધ માધક જોગી રે-અજળ
 અબકતનું કામ ત્યાં નથી રે;
 હોય સરીરના જે રોગી રે.-અજળ
 મોહ મમતાના. જેજે સંસાર કરીયા રે.

જેની વૃત્તિ થની વૈરાગી-અજ્ઞા
કહે કાલિદાસ નાવ તારું હુએતું રે;
કુછ દે સૌ ગયા ભાગી રે-અજ્ઞા

અંતર આનંદ.

પદ ૧૮૦ (રાગ-ખિહાર)

અંતર આનંદ જો ઘટ પાયા રે;
જો ઘટ પાયા રે, જો ઘટ પાયા રે-ટેક૦
મેરી તેરી વહાં પર ગિસરત;
જાને જોવિંદ, દર્શાયા રે-અંતર
અથુલ સૂક્ષ્મ અરુ કારણ વહાં નાહિ,
પુરણ પરાને પાર દર્શાયા રે-અંતર
એમી મિત કરે જન કોઈ;
આત્મરામ મમલયા રે-અંતર
કહતા કાલિદાસ જો સુખકી સીમા;
અનહં નાહ જાણયા રે-અંતર

અમે વ્રત ઉપાસક.

પદ ૧૮૧

અમે વ્રત ઉપાશી, વ્રત ઉપાશી;
નિર્ગુણ નામ જપીએ સુખરાશી-ટેક૦
અઠમ્મીક તિગ્ધ ગુણ ગાય તેના;
ગગા યમુનાને કાગી-અમે

બ્રહ્મ આનંદ, સ્વર્ગાધિપતિ રાચે; ॥

જેની માયા • બની દાશી-અમે
કાળ આવી ત્યાં સ્તુતિ કરે;

જેના ચણું સેવે લક્ષ્મી અત્રિ મહેશી-અમે
કહે કાલિદાસ યોગ કર્યા કુચી અમારી;
ભગવંત રહ્યા સોમાં 'ભાશી-અમે

દરિ ઔમ્નો અપાર મહિમા.

૫૪ ૧૮૨ (રાગ-વલ્લભરાના)

તુ બહુ લેને હરિ ઓમકારા;
વહે જ્ઞાન કેરી જ્યાં ધારા-ટેક
વહે જ્ઞાન કેરી જ્યાં ધારા, નાદ દશ પ્રકટે મારા;
બજે રોમ રોમ રણકારા-તું
ત્યાં વિવિધ વાણં વાગે, જન્મ મચ્છુની જ્ઞાન્તિ ભાગે;
મજતાં પ્રાણ પતિ પ્રભુ પ્યારા-તું
બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેષ ત્યાં ઉભા, આઘ દેવીની છે શોભા;
ગાય ગુણ ગણેશ વેદ ચારા-તું
નવ નાથ ચોરાશી મિદ્ધ, કરે સ્તુતિ યોગિ સિદ્ધ;
ચંદ્ર સુર્ય વગાડે એક તારા-તું
પ્રકટ કુડળી નિજ અતર, દેવ દેવીમાં સ્વતંતર;
જાગતાં પામે પરાની પારા-તું
લિદાસ મદ્ધશુરુ માને, રહું ચિત્ત બ્રહ્મ ધ્યાને;
મન અમન ત્યાં પ્રભુ છે મારા-તું

અનહદ ધ્વનિ મહિમા.

૫૬ ૧૮૩ (રાગ-ખિહાર)

અનહદ ધ્વનિ બજે મેરે લાઈ;
 અબ કયા 'જતાણ' ગાઈ-ટેક૦
 મેરે મનકી મેં 'જાણુ';
 અવર જાણુત સંત કોઈ-અનહદ
 ધીમી ધીમી મુંદંગ બાજે;
 સ્તુતિ કરત ગંગા યમુના માઈ-અનહદ
 અમૃત ગરે જહાં આપ બિરાજે;
 ત્રિકુટિ ધ્યાન જમાઈ-અનહદ
 કહત કાલિદાસ મુને લાઈ સંતો;
 અંતર જ્યોત જમાઈ-અનહદ

સાચિ ધ્વનિ.

૫૬ ૧૮૪ (રાગ-દેવળ વૃણું રે થયું)

ચાલે રે ધ્વનિ રે ચાલે રે ધ્વનિ;
 જોમ રહણી ચાલે રે ધ્વનિ-ટેક૦
 તેત્રીમ કોઠ દેવને વાસો છે જેમાં રે;
 પ્રભા વિધુ શંકરની જોધાની રે-જોમ
 અહસઠ તિરથનો વામ છે જેમાં રે;
 જાણે કોઈ રાની ને ધ્યાની રે-જોમ
 મૂળ કમળથી ચાલી રે સુરતા;
 જઈ ત્રિવેણી તુઠ મગાળી રે-જોમ

પરાપાર એ શબ્દો. સુણીયો. રહે,
કાલિદાસ કૃપા, ગુરૂની ભારી રે-ઓમ

ગુરુગમ નોવતો.

૫૨ ૧૮૫ (ગગ-ઉપરનો)

નોખતો વાગી રે, મંતો-ગુરૂ ગમની રે,
ગુરૂ ગમની રે, મંતો ગુરૂ ગમની રે-ટેક૦
પૂર્ણ કૃપા, દીનાનાયની રે,
હૃદય મદિરમાં વાલો પધાર્યો રે-નોખતો
મૂળ કમળમાથી ચાલી સુરતો રે,
ગગન મહાગમાં ગમ રમી રહ્યા રે-નોખતો
કાયા મદિરમાં કિરતાર ફીડા રે,
દીપક જ્યોતિ દીવા જ્યાં થયાં રે-નોખતો
કહે કાલિદાસ આશ મદી-ન ગમની રે,
મંતોપ વૃત્તિએ પ્રભુજી, મળ્યા રે-નોખતો

સાચો આનંદોત્સવ.

૫૨ ૧૮૬ (બજન)

આજે માટે આનંદની ઘડી રે મંતો,
વાગે નોખતો ખરી-ટેક૦
પરાપાર સ્વામી નિરખ્યા રે મંતો.
ચોખે ગૂંચ શિખર મદી-આજે
વાન પુષ્પ પારજા ત્યાં નહિ મંતો
હવે કન્નેરી માયા ત્યાં ખરી-આજે

ચાર " અવસ્થા ત્યાં નહિ સંતોડે
 બ્રહ્મ ખુમારી મુજને ચંદી-આળે
 કહે કાલિદાસ એ અનુભવિ જાણે રે,
 જેણે સદગુરુ પુદ્ધિ જડી-આળે

જ્ઞાનીના વિચાર.

પદ ૧૮૭

નિભય હોળ હોળ-ટેક

કયા કરત કય અપવાસ અગોચર

કયા રખત હે રોળ-નિ

જાન ત્યોતિ પ્રકટે ઘટમે;

ફીકરકા છોડ દે-ખોળ-નિ

શુરવિર હો સો જાણે-ઓ પદે;

કયા જાણત જત દુઃખ-નિ

કહત કાલિદાસ તોડ જ-જીર;

આત્મ પદમે સોળ-નિ

જ્ઞાનોચ્ચાર.

પદ ૧૮૮ (ગગ-કળીરછનો)

માચી શાન્તિ વિષ્ણુ, જીવે અથડાઈ મંદે;
 હું તે માફુ ટળે નહિ કેમ ભવસાગર. તે તરે-ટેક
 દેવ દર્શન નિત્ય જાયે, નિત્ય નદીએ નાચે;

પ્રવૃત્તિ બધી એવાં કર્મોમાં, નથી શાન્તિ ઘરે-સાચી
 ઘટ ગંગા ઘટ ગોમતી, અડમઠ નિરથ ઘર ખરેઃ
 મદ્યુર સાને આવે શાન્તિ, ત્રિવિધ તાપ તે હરે-માચી
 દેવ દર્શન તિથો થકી, પાપ નષ્ટ નહીં કરે;
 ભકિત પ્રકટ ના થાય આઘટમાં, પાપ કોઈ નહિ હરે-સાચી
 સાચી ભકિત હશે તિથો તણી, આવશે એ નિજ ઘરે;
 રે'શે નહીં જવાનું ત્યા જરી, હૃદય વિશ્વાસ ધરે-સાચી
 ધ્વજ ભકિત રટણુ ઓમનું, મહા અધને હરે;
 શાસ્ત્ર સરવેનો માર એ, સમ દ્રષ્ટિ 'જો' કરે-સાચી
 ગુરુગમે ગોવિંદ મમરે, આરે હૃદય છે ખરે;
 કે' કાલિદાસ મમજ્યો જો સાનમાં, માયાદોડ શાને કરે-સા.

; , અનહદ ધૂન.

૫૬ ૧૮૯ (ખિલાગ)

અનહદ વર્ણી બજે આઠો વામ-ટેકો
 પૂરણ કૃપા એ સદેશુર કેરી;
 તનું મંદિરમાં પ્રભુએ કીધો સુકામ-અનહદ
 થઈ સુરજ કરતા આરતિ;
 સુખમણુ જોલે જય જયરામ-અનહદ
 પરાપાત્ર સ્વામી મળીયા;
 મરેજો મરીયા કામ-અનહદ
 મહા મન્દિરમાં ઘટાનાદ બજે બ્યાં;
 હી નેરો મોશુકો ધામ-અનહદ

યોગિની પૂર્વાંત.

૫૬ ૧૯૭ (ગીત)

ઓ જંગલના જોગી;

જંગલમાં હું પડી આંધીયે હો,

અનોપમ કુદરતને આરાધીયે હો-ઓ.

ખળખળ મરીતા જ્યાં વહેતી;

ત્યાં ચિત્તને નિરાધીયે હો-ઓ.

નિર્મળ નિર હરણાં પીવાને આવે;

સાચો આત્મ પ્રેમ સાધીયે હો-ઓ.

વાધ વરૂ સૌ શાન્ત થઈ બેસે;

કે' કાલિદાસ બ્રહ્મ આરાધીયે હો-ઓ.

સાચિ માંન.

૫૬ ૧૯૮ (ભજન)

અમે તો અલખના દરબારમાં, મોંએ માણશું રે સતો;

ત્યાં નથી કાવા દાવા રેણુ-ટ્રેકો

કોટિ શશીને કોટિ લાલું રે મતો;

એથી અધિક તેજ એના દ્વારમાં રેણુ-અમે તો

પરાપાર સ્વામી માલ્યરા રે સતો;

વૃતિ બ્રહ્માકારમાં રેણુ-અમે તો

સંત મહંત ચિદ્ર સાધક સતો;

અનેક લકતો તર્યો વિદ્યાસમાં રેણુ-અમે તો

દોમ દોમ રૂઠણુ ઓમનું રે સતો;

અધર અમૃત ઝરે કાલિદાસમાં રેણુ-અમે તો

૧. અમારો મેલ.

૫૬ ૧૬૨ (ધુન)

અમે લેખ ધારી, લેખ. ધારી-ટેક૦

ભક્તિ ભગવો ઝુટો અમારો: " " "

ભંછે - કાઠ મંડકારી-અમે

યમ નિયમની મારી ટંગોટિ;

અલખ ઝોળી સ્વિકારી-અમે

ભિક્ષા અમારી મદગુરુ સંત પાસે;

જ્ઞાન વૈરાગ્યની સુખકારી-અમે

કહે કાલિદાસ જગદિશ ઝોળી;

મદગુરુ બોધ નિરાકારી-અમે

ઉન્ન ગામી ચિન્તાર.

૫૬ ૧૬૩ (ભજન)

અમર પદ પાયા ઓ સંત્રા:

અમર પદ પાયા-ટેક૦

જન્મ મરણી મીટી મળ મંશા;

પ્રેમને પ્રભુ ગુન ગાયા-અમર

જ્ઞાન્નિ મીટાઈ મેરે ગુરુને:

આપમે આપ અમાયા-અમર

કાલ નાવના ના મેરે મનમે;

સખમે રામ દશાયા-અમર

કરે અળ સેવા રમરણ:

કાલ કાલિદાસ અન્ય મુદ્રુપ પ્રમખયા-અમર

કચ્છરનું ઘટ સ્મરણ.

૫૮ ૧૮૪ (ભજન)

શ્રી રામને લજી લેને ઓ ણંદા;

તારો ચર્ચો જોલે જો વિચારીને અંધા-ટેક
આપ જોલે ને આપ ચાલે, જ્યાં નહિ સુરજને અંધા;
ક્યેય ધાતા ને ધરણીએ, વણિ નિર્ગુણ આપ પસારા-શ્રી
ઝીણીં ધૂનસેં સુરત લગાવ, કરી નિજ અંતર વાસા;
નિર્મીત નામ ધારી મુખાંતુ, જો ઘટ વિશે જોવિંદા-શ્રી
આપ આપનું કિર્તન કરે, જ્યાં નહિ વિજળીને તારા;
વિંછુ ભૂમિ વિંછુ આકાશ, જ્યાં સદા છે આનંદા-શ્રી
એક સાથે મળ સાથે, વેદ પૂરાણ પુરત હે શાખા;
પૂરણ ભરોંઓ છે જેને તેનો, જ્યાં નહિ વાદંમ વાદા-શ્રી
વૈરાગ્ય વિંછુ વિશ્વંબર ના દશે. નહિ વાતોમાં મજા;
એકલિ ખલકમેં એકલિ કિસ્તાર, ખરી જોળે મીલે ખુદા-શ્રી

દીલ દરીઆમાં અમૂલ્ય મોતી.

૫૯ ૧૮૫ (ભજન)

દીલ દરીઆમાં અમૂલ્ય મોતી, ગોતી ડુગદી મારોણ;
અનંત જ્યોતિ પ્રકટે જેમાં, ચેતન મંગ ચિત્ત ધારોણ-ટેક
નાલી કમળરો ચલી મુગ્ધા, ત્રિવેણી તાર મુખદારોણ,
ઈંડા પિંગળા કરે સ્તુતિ, ત્યા શુભમણ ખૂલે દારોણ-દીલ
મહાગુની હોય જો કૃપા, રામ ભજને મન વાજોણ;
અહ પ્રહર ચૂકો ના સ્મરણ, તો મળે સ્વામી અમારોણ-દીલ

નિરંજન નાથ દિસે મો ઘટમાં. રામ પરમણુ હારોણ;
કહે કાલિદાસ સદગુરુ કૃપાએ. નિજ નામમા મન ઠારોણ-દીલ
અમારું અંતર સાધન-જોષીયો અમારી રેલ શું જોશે ?

પં ૧૮૬ (લાવણી)

કયા દેખો હમ લેખ, બાઈ કયા દેખો હમ લેખ;
સદગુરુ શબ્દમે સુરત હમારી, સોહી અમારા ભેખ-ટેક
બ્રહ્માદિકસે નહિ મીંટત, પૂર્વ જન્મકી જો પડી રેખ;
આસન માઈ સુરત લગાવું, નિજ અંતર જપુ અલેખ-કયા
ચાર અવસ્થામે પર પરમેશ્વર, મોહી અંતરમાં પેખ;
નિશુણુ સિશુણુ એક નિરંજન, સોહી લખત છે લેખ-કયા
એમા મદમોધ દીયા શરૂને, મત્મંગ કુદુળ એક;
નિશુણુ નામ નિજ ઘટ બિતર, ગમ નામકી મેરી ટેક-કયા
કહે કાલિદાસ સુનો બાઈ નંતો; નાથો ગત્ય વિવેક,
યમ નિયમમે મેહુ થહ જગમે, બ્રહ્મા નામ હમ ટેક-કયા

અગમ દેશમાં પ્રવેશ.

પં ૧૮૭ (નામ-ભજન)

હા હારે મનના, હવે ચાલને અગમ દેરે દેગ;
જ્યાં બ્રહ્મા વિનયુ, શંકરે દ્રીધો પ્રવેશ રે-ટેક
નેતી નેતી જેને વેદ કહે છે, મુનીયોનો આ વેશ;
શુક જનકાદિક પાર ઉતરીયા, જ્યાં ન કોઈ પ્રવેશ રે-હારે
બ્યાસ વમિષ વાલ્મિક મર્યા, જ્યાં પરમ છે દેવેશ;
પ્રભુ અંબારિષ પ્રદક્ષાદ પામ્યા, એવો ઉગમ છે પ્રદેશ રે-હારે

સત્ય સાધન સમ દમથી કરીયે, ધ્યાન ધારણા મહેલ;
કહે કાલિદાસ નિજ રૂપને પામો, ગુરુ મળે નિદેશ રે-હરિ

આ હૃદયમાં પ્રશ્નનો વાસ.

૫૮ ૧૮૮ (રાગ-ભજન)

ઓ હરિજન પ્યારા, આ રે ઘટડામાં મારા રામજી બોલે;
નથી ત્રિલોચન તેને તોલે રે.....ટેક૦
પુરણ પ્રજ્ઞ પ્રભુ આવીને મળશે, કરતાં ભક્તિ આવે;
નિર્મળ મન ત્યાં મોહન દીસે, જેનું નાવ ચડે નહિ જોલે રે-ઓ
માયાને! મંગી શ્રી હરિ શામળો, જોવિંદને લે ગાવે;
સત્સંગતા નિત્યે કરતા, કોઈ સદગુરુ પડદા બોલે રે-ઓ
જોવા હરિને ભજતાં આવે, પળમાં તેને રે તારે;
ગરિબનો ખેલી જોવિંદ મારો, વસ્તુ મળે અમોલે રે-ઓ
કહે કાલિદાસ તુજમાં કૃષ્ણ, અવર શું કાંઈ મારે;
પ્રગટ પ્રભુ દિસે સૌ પિંડે, એ અહર્નિશ તેમાં ડોલે રે-ઓ

સદગુરુથી સાચી સમજણ પઢી-દેવે શું કરવું ?

૫૯ ૧૮૯ (લાવણી)

અખ કયા બોલના મેરે બાઈ, મદગુરુને માન જતાઈ,
નીસિ વાસર રહું હૃદયમેં, નિર્ણય નામ સુખદાઈ,
આત્મરામમેં લગી તોળી, કયા જતાવું ગાઈ-અખ
આશપાસ ગિયર ગઈ મેરી, જ્ઞાન ગંગામે નાઈ;
રે-અ વૃત્તિમેં રહુ ચહ વગમેં, બાદ ન આવે કાંઈ-અખ

મુંગા હોકર ગનત હું મૂરખ, ઘટકી બાણત જહુરાઈ;
 પરા પુરુષકા ગ્રહા પાલવ; તિર ત્રિવેણી' ધૂન મચાઈ-અખ
 ખૂરા કહે કોઈ બલા કહે ભાઈ, સખ મતલબકી ચતુરાઈ;
 સખ જગમે' હુંદે દેખંત, પરમાર્થિ' સદગુરૂ રાઈ-અખ
 નાસ્તિક નુગરા બહોત થહ જગમે', આસ્તિક બિરલા કોઈ;
 એના પામરસે' રહું' અલગ, બાદ વૈખરીકા' જોઈ-અખ
 પઠ પઠ પોથી બેઠ ચુરાણ, કોણ રંક કોણ રાઈ;
 યોગ બકિતકી ખાત કરત, ધ્રુવ રૂપ નવ પાઈ-અખ
 નિશુલ્લ મિશુલ્લ એક નિરંજન, મખમે' નીતિ સવાઈ;
 ન્યાય નીતિ મમંજત જન, ઉનકી હોત બડાઈ-અખ
 કહત કાલિદાસ સતસંગ ચરણે, માચી કરત કમાઈ;
 લોક લાજ તજ કરકે, ભકિત કરે મવાઈ-અખ

હૃદય દ્રીવો.

૫૬ ૨૦૦ (ગગ-દેવગી જીનું ધમું રે)

દીવે। બળે રે દીવે બળે;
 આ રે દીલડામાં દીવે બળે-ટેકઠં
 એ રે દીવાની જ્યોત ઘટો ઘટમાં રે;
 અનુંબવિ સત જામે પળે પળે રે-આ રે
 શ્વાસા દમરણુ રીતિ જો કોઈ જાણે રે;
 મહાગુરુથી મંશય સધળા ટળે રે-આ રે
 મે'જે પ્રાણાયમ જેથી સધાય રે;
 મહા પાતક જેથી બળે રે-આ રે

કહે કાલિદાસ અઠગ 'થઈ આરાધીયે રે;
ભક્તિએ પ્રલપદમાં 'લેજો' રે-આ-રે

સાચું મંજન.

૫૬ ૨૦૧

જળસે ગોવિંદ મેને ગાયા;
તબસે, મીંટ ગઈ મેરી માયા-ટેક
ધ્યાન સમાધિસે મહા સુખ પાયા;
જળસે શુરને જ્ઞાન બતાયા-જળમે
ચંદ્ર સુરજ મે રે શુરસે સધાયા;
પદ ચક્રકા લેદ બતાયા-જળમે
જળ ચંમકા નહિ પડછાયા;
બેદ લેદ જ્યાં બિમરાયા-જળમે
કહે કાલિદાસ ત્યાં નહિ રંક મે રાયા,
એકહી રામ સબ ઘટ સમાયા-જળમે

જ્ઞાન યોગીના વિચાર.

૫૬ ૨૦૨ (ધૃતી-ભજન)

મે' બસ્તીમે નહિ -બાબું;
મે' તો' ગોવિંદ કે શુભ ગાબું-ટેક
પંચ વિષય બસ્તિ મેરી, બોખત ના મનકી પાબું-મે'
શાન્તિ બનમે' આમન જમાકે, અજપા લિસા બાબું-મે'
ઇન લિસાકી બનાબું રસોઈ, ભગવાન ભોગ ધરાબું-મે'
નિર્ભય નીતિ જગ ભરકે, પ્રેમ પિયાલા પિલાબું-મે'

ઈડા પિંગળા કરત સ્તુતિ, સુખમણુ એ'જ બીછાલુ-મેં
 દેહાધ્યાન સદગુરુને મિંટાયા, ફેર બેઠ ભાવ કયું લાલું-મેં
 કૃપા ભઈ મેરે સદગુરૂકી, તત્વમેં તત્વ મીલાલું-મેં
 કહત કાલિદાસ સંત કે' જાણે, અજાણુ કે' કયા સમજાલું-મેં

અમારો પંથ.

૫૨ ૨૦૩ (ભજન)

નહિ કોઈ પંથ હમારા;
 ઓ આધુ નહિ કોઈ પંથ હમારા-ટેક
 ત્રિશુંબા તીત ત્રિશુંબી પર;
 સોહી મારગ હમારા હય-ઓ
 અંતર બાહીર એક આપહી કર્યો;
 ઓહી સ્મરણ સુખકાગ-ઓ
 સદગુરૂ ત્રિકમસે પિયા અમૃત;
 અંતર મંતર મૂકિત ધારા-ઓ
 કહત કાલિદાસ સમજત શાળા;
 જાકો સંત સમાગમ મારા-ઓ

સદ્ગુરુ આભાર.

૫૨ ૨૦૪ (ભજન)

જન્મ મારો કૃતારથ કીધો;
 ગુરુ જન્મ મારો કૃતારથ કીધો,
 અંતર આશીર્વાદ આપનો સ્વિકારી;
 મેં તો અમૃતનો આલો પીધો-ટેકો
 રે'લી કે'લી મારી પલટાવી;
 દાસને શરણે લીધો-ગુરુ
 કૃપા કરીને દુઃખો નિવાર્યો;
 મને તારક મંત્ર લીધો-ગુરુ
 અંતર માંહી આપ ખિરાબ્યા;
 મારગે ચાલુ હવે રીધો-ગુરુ
 હલે કાલિકાળ આપ બતાવી;
 મને પાવન તો કીધો-ગુરુ

મુક્તિની માળા.

૫૨ ૨૦૫ (મગ-દેવગ જીવંત રે થયું)

મુક્તિ કેરી રે, માળા મુક્તિ કેરી;
 પે'રી રે માળા મુક્તિ કેરી-ટેકો
 મદગુરુ અવેરીએ આપી એ માળા રે;
 મટી લક્ષ ચોરાશીની ફેરી રે-પે'રી રે
 એરે માળામાં અગમ નિગમ ભાસે રે;
 અનહદની જ્યાં વાગે બેરી રે-પે'રી રે

બ્રહ્મા વિષ્ણુ ગંકરને છે બહાલી રે,
 આવે , આનંદની લે'રી રે-પે'રી રે
 કહે કાલિદાસ મદગુરૂ ત્રિકમ કૃપાઓઃ
 એરે માળામાં માગી વૃત્તિ ઠેરી રે-પે'રી રે

ઘટ્ટા નિવામ.

પદ ૨૦૬ (સલિત-છંદ)

બ્રમર ગુંદમાં,	નાથ તો રમે.	૧
અંતર મુખને,	તેજ તો ગમે	
પરમ એ તણ,	શીદને, ભમે;	
અગમ લે ભણ,	વિષને, હમે	૨
અધર આસને,	રામ તો રમે,	
ધરત ધ્યાન ભે,	વામના સમે	૩
ધરમ એક છે,	માયને જમે.	
કરમ ભેદ છે,	કાલિદાસને	૪

આત્મ જ્ઞાનિની દ્રષ્ટિ.

પદ ૨૦૭ (પ્રભાત)

જ્યા જગત દીસે નહિ ત્યાં, મગાનો મળાંધ શું,
 જ્યાં જગત દીમે નહિ ત્યાં, માયાનો વળી મોહ શું-ટેકો
 જ્યાં જગત દીસે નહિ ત્યાં, હરખને શોક શું,
 ત્યાં જગત દીસે નહિ ત્યાં, માન ને અપમાન શું-જ્યાં
 ત્યાં જગત દીસે નહિ ત્યાં, દૈવને અદૈવ શું;

ન્યાં જગત દીસે નહિ ત્યાં, વ્રતને વળી નેમ શું—ન્યાં
 ન્યાં જગત દીસે નહિ ત્યાં, પ્રિત પરા પાર શું;
 કે' કાલિદાસ સમજ્યો ગુરૂ સાનથી, ત્યાં કાળનો ભય શું—ન્યાં

અલસ ધૂન.

૫૬ ૨૦૮ (ભજન)

અલખ ધૂન મચાવો, અલખ ધૂન મચાવો;

સંતો અલખ ધૂન મચાવો—ટેક

અલખ ગોરખે ગાયો, ભલંધરે ગાયો;

એશી બીધીસે કુંડળી જગાવો—સંતો

અલખ ગોપિચંદે રે ગાયો, ભતૃહરિએ રસ પીધો;

સો હઠયોગ રીતિ કોઈ જોગીસે પાવો—સંતો

અલખ શંકરને છે ખ્યારો, વિષ્ણુજીને કાગે સારો;

કોઈ સંત સમજી કહો દહાવો—સંતો

અલખ મીંદે અચળ પદ પાવો, પવન સ્થિર કરાવો;

કહે કાલિદાસ સદગુરૂ ગમચે પાવો—સંતો

ગુરુ ધરની વાતો.

૫૬ ૨૦૯ (ભજન)

ગુરુ ધરની વાતો ન્યારી ઓ સંતો ભાઈ;

ગુરુ તે ધરની વાતો ન્યારી—ટેક૦

આ રે ઘટ ભિતર દીવો જળે છે;

અવિચળ ન્યોતિ એ નિરાકાસી—સંતો

ઓમકાર જાપ જપે છે કુડળી,
 અષ્ટ પ્રહર નાદ રણુ દારી-મતો
 સૂક્ષ્મ નાડી વિષે જઈને જોઈયે,
 અષ્ટ પ્રહર એ દિવાળી-મતો
 કહે કાલિદાસ યોગિ સાચા ને મળે,
 બતાવે ચાવી ડપાળી-સતો

સદ્ગુરુનો મત્રોપદેસ.

૫૬ ૨૧૯ (ગગ—ઓવનશ મદરો કુંજો શ્યામને રે)

ઉપકાર કેમ જુજુ સદ્ગુરુ દેવનો,
 જોજો બતાવ્યો અતર રૂડો જાપજો,
 શ્વાસા સ્મરણુ કુચી બતાવી સાવથી,
 ટળ્યા મારા ત્રિવિધ તાપજો-ઉપકાર
 તત્ત્વમસિનુ જ્ઞાન મને સમજાવીયુ,
 શિવ મનકાદિક સમરે મદા આપજો,
 ત્વ ૫૬ તત્ત્વ અસિપદનુ જ્ઞાન કરાવીયુ,
 નામ યોગ મોટો એ પ્રતાપજો-ઉપકાર
 જગ વ્યહવારના કાર્યો સર્વે કરુ,
 હિંડતા ચાલતા ઉંડતા જોમતા જાણુ હરિ નામજો-ઉપકાર
 રોમ રોમ રણુકાર વાગે ગુરુ મત્રનો,
 ધ્યેય ધાતા ટળ્યા આને ઠામજો-ઉપકાર
 જાગૃત સ્વપ્ન સુશુચિત્ત તુરીયા નહી,
 તૃપ્તિ તિત્ત ત્રિકમનુ છે ધામજો,

તે સાચુ સ્વરાજ્ય મુજને મળિયું;

હવે અન્ય નહીં મારે કામજો-ઉપકાર

સરસ પંથ સતે મને બતાવીયો;

જ્યાં જોણું ત્યાં દીસે આત્મરામજો,

મૌન શ્રીને રે'ણું મારે સદા;

કે' કાલિદાસ સમજ્યાનું એ કામજો-ઉપકાર

સદ્ગુરુ જ્ઞાન ઘંટ.

૫૦ ૨૧૧ (ગરબી)

વાગ્યો વાગ્યો ઘંટ શુરૂ જ્ઞાનનો રે;

તેની પામર સમજે શું વાત-ટેકો

જેને માદગ જડ્યો હરિ ધ્યાનનો રે;

તેના ટળ્યા સર્વે ઉત્પાત-વાગ્યો;

મોટો મહિમા છે ઘંટ નાદનો રે;

જાણ્યા આતમ દેવ અવિનાશ-વાગ્યો;

શું મહિમા વણું'ણું એ સ્વાદનો રે;

અનુભવિને છે એનો શુભ ભાસ-વાગ્યો;

જવેરી હાથ હીરો આવીયો રે;

જાણે કિંમત તેની નિર્ધાર-વાગ્યો;

કહે કાલિદાસ હરિજનને ભાવિયો રે;

તેના ચરણમાં મસ્તક સાર-વાગ્યો;

કોઈ હંસા હરિ ગુણ ગાશે.

પદ ૨૧૨ (ભજન)

કોઈ હંસા હરિગુણ ગાશે;
 નિર્દોષ નામમાં ના'શે
 યમ નિયમ સંયમ સાધે;
 તે અમરાપુર જાશે
 મુલસંગ સાધુ મમાગમે;
 હૃદય શાન્તિ યાશે.
 રામ રતન ધન સંતનું;
 કાવે તેમ વાપરશે-
 કે' કાલિદાસ ગુરુગમ જેને;
 મન માળા એ મંબારશે.

અવિચલ પદ.

પદ ૨૧૩

અળ મેને અવિચળ પદ પાયા;
 જળસેં હૃદય ગોવિંદ ગાયા-ટેક૦
 નૂરત મુરત બની એક તારા;
 નહિ રંક નહિ રાયા-અળ
 ગુન્ય શિખર પર બિછાયા બીછાના;
 ત્રિવેળી તાર જમાયા-અળ
 અન્ન ભાવસે રહું ચદ્મ જગમેં;
 વડન આવ જિમરાયા-અળ

સદ્ગુરુ જ્ઞાન ગોળી.

૫૨ ૨૧૭ (ગરબી)

વાગી વાગી ગોળી શુરુ જ્ઞાનની રે;
 સુકથો શીર મદ્યુરમે દાથ-વાગી
 નથી માન વાઝના પમાનની રે;
 માથો અંતનો ગ્રોધુ આથ-વાગી
 ટળી ઇશ્વર દેવે ધન ધરા પામની રે;
 નિજ અંતરે લાગે હીનોનાથ-વાગી
 કડૂ ચિંતા ન લાભ બાળની રે;
 જેમાં મળે ના કંઈ કાથ-વાગી
 કાલિદાસને મગજ બ્રહ્મ પ્યાનની રે;
 તેની પામર મમતે શું વાત-વાગી

મેંજય સપજા ટલે.

૫૨ ૨૧૮ (ચાખખો)

સંશય સધજા ટળે;
 ચિત્ત બ્રહ્મ સાગરે બળે-ટોકો
 હૃદય પલટો સોહી પલટો;
 વન પલટાએ કંઈ ના વળે,
 ઝીણી વાતો નથી સેવ સમજવી;
 અદ્વૈતી સૌ મળે-સંશય

અમારો દેશ.

૫૬ ૨૨૫ (ભજન)

એસા છે દેશ હમારા, એમા છે દેશ હમારા;
 પવન પાણી અરૂં ધરણી નાહીં, જ્યાં કાળ મારત ફેરા-એમા
 ધીન બાદલ અમૃત બરમે, વિજકા રંગ અનેરા-એમા
 મળ દેવ મીલકર કરત સ્તુતિ, પ્રદા વિષ્ણુ મહેશ્વરા-એસા
 મહા માયા ખડી ઠરએડી, વહાં અણખકા ટેરા-એમા
 કહત કાલિદાસ મદ્યુરુ કૃપાસે, છૂટ ગયા મેરા તેરા-એમા

દેશ્વરનું અમેય સ્મરણ.

૫૬ ૨૨૬ (ભજન)

દર્શન દેવતા કર્યાં દોડી દોડી;
 માયા મનની સર્વે ઓડી..... ટેકો
 દેહ મંદિરમાં નાથ ગિગળે, મૂગત લેને ભેડી;
 મહાઆગરમાં અમૂલ્ય ગોતી, તરસે તારી દોડી-દર્શન
 એ અરિહંત એ છે મૂખ, વિવાદ નાખ મો તોડી;
 પારમનાથ પણ પોતે છે, મમજ્ઞ ગાન ચાદર ઓઢિ-દર્શન
 એ દેવીને એ છે દેવતા, ને આંખો મીંચી થોડી;
 રામ રહેમાન પણ તેજે જાળો, મબાજ તારી દોડી-દર્શન
 કહે કાલિદાસ ગુરૂગમણી, વામના દે મો ઓડી;
 ને તે રંગ લાગ્યો, ત્યાં પ્રભુ રજો છે પોડી-દર્શન

સોહી સાધુ;

એમણી લેખ ધર્મગા-અબતો

૨ કર મુમિરણ;

આપમેં અલખ જગાયા-અબતો

તનકા તંજુરા;

એમ ગાન મુનાયા-અબતો

નહિં મેરે મનમેં;

દ્રહમન ધ્યાન જમાયા-અબતો

શુદ્ધગમ કુંચી;

હરખ ચોઠ બિસરાયા-અબતો

નાગયણુ સેવા;

કર કર્મ અકર્મ કહલાયા-અબતો

જો નારાયણ સેવા;

એસા લોગ ધરાયા-અબતો

નિર્મળ નીચ;

અકર્મ કમંદગ મેં ભરાયા-અબતો

૧૧ ધરા ખખર;

તાન લિજા મંગકર લાયા-અબતો

મુઘ કર દે,

વાળી
મુદરો

નગી
મારે

ટળી
નિજ

કર
જેમ

કાલિદ
તેની

અંશ

જંદમ

જાતી ગોત્ર ન વર્ણાશ્રમ ત્યાં
 કર્મ સકળ બળે,
 સઘળા ધર્મનું તત્ત્વ જ્ઞે;
 કાલિદાસ મનડું ત્યાં વળે-સંશય

બ્રહ્મ રસ પ્યાસા.

૫૯ ૨૧૬ (ભજન)

મેં બ્રહ્મ રસ પ્યાસા પ્યાસા;
 યોગ લગ્યુ શ્વાસે શ્વાસા-મેં
 નહિં વહાં દાસ અરૂં દાસા;
 વહાં પર અષ્ટ પ્રહર પ્રકાશા-મેં
 નહિં વહાં વાદવિવાદ શાસ્ત્રકી ભાષા;
 નિર્ગુણ નિરંજન સત્ય અવિનાશા-મેં
 નહિં વહાં ન્યાત બલ કછુ તમાસા;
 સદગુરૂસે રાન પાયા ખામા-મેં
 નહિ વહાં પુજા સેવા કછુ દેશ વિદેશા;
 સદગુરૂ શિર મારે કાલિદાસા-મેં

સાચા સાધુ વનવું શ્રેષ્ઠ છે.

૫૯ ૨૨૦ (ભજન)

અબ તો મેં સાધુ બનુંગા;
 હૃદય કમળમેં રામ રદુંગા-ટોક

ન સાધ્ય સોહી સાધુ;
 એસાહી લેખ ધરંગા-અખતો
 શ્વાસાકી કર કર સુમિરણ;
 આપમેં અલખ જગાયા-અખતો
 મનદી માળા વનકા વાંખુરા;
 એમ જાન મુનયા-અખતો
 નકલ બાવના નહિં મેરે મનમેં;
 દ્રઢામન ધ્યાન જમાયા-અખતો
 અજપા બાપ બુદ્ધગમ કુંચી;
 હરખ શોક ખિસરાયા-અખતો
 નિષ્કામ કર્મ નારાયણ સેવા;
 કર કર્મ અકર્મ કહલાયા-અખતો
 નિષ્કામ લોગ એ નારાયણ સેવા;
 એસા લોગ ધરાયા-અખતો
 જ્ઞાન અંગા નિર્મળ નીર;
 અકર્મ કર્મડળ મેં બરાયા-અખતો
 જગદિશ એળી પરા અપ્પર;
 બગવાન બિલા મંગલર લાયા-અખતો
 દંડા પિંગળા બંધ કર કે;
 ત્રિકુટિ આસન જમાયા-અખતો
 કહત કાલિદાસ એસા બેચા;
 ફીર જન્મ મરણમેં નહિ આયા-અખતો

અવધૂત રંગ.

૫૨ ૨૨૨ (ભજન)

અવધૂત એમાહી રંગ લાગે;
 મોહ મમતા માયા ભાગે-ટેક૦
 ભગવતિ કુંડળી જકલ જનુંની,
 મહગુડ કૃપાસે જાગે-અ
 તણ ગુણો તે માયાના કહીએ,
 માધક તેણે ત્યાગે-અ
 ગુડ ગોવિંદ એક ન્વરુપે,
 આત્મ આખી માગે-અ
 કહે કાલિદાસ સુનો ભાઈ માધુ,
 મન રંગે તો પ્રભુ આગે-અ

અમે બ્રહ્મચારી.

૫૨ ૨૨૨

અમે બ્રહ્મચારી અમે બ્રહ્મચારી,
 બહુ બ્રહ્મ થયા અમે બ્રહ્મચારી-ટેક૦
 ભગવાન ભક્તિયે થયા નિરાનારી;
 તેણે શુ મમજે અવિચારી-અમે
 આત્મ દેવની એવા માગી.
 તે સમજે કોઈ અધિકારી-અમે
 બાદ્યાડંબરમા મતિ ન અમારી,
 એ શું મમજે મંમારી-અમે

કહે કાલિદાસ એ ગતિ છે ન્યાસી;
જેને ગુરુ મળ્યા પરાપારી-અમે

અનહદ ધુન.

૫૨૨૩ (ધુન)

લાગી અનહદની ધૂન, લાગી અનહદની ધૂન,
રહેલું હવે મોત-ટેક
ખલ્લ ખટપટને દીધી મહે ત્યાગી;
હૃદય ભજવા નિર્મલ-લાગી
દેવ પુનરીમાં ભેદ ના જરી;
વ્યાપક છે ભુગણવન-લાગી
ગુરુ ગોવિંદ એકજ દિસે,
રામ રામ એમ વદણ-લાગી
કેણુ કરે હવે કથા કિર્તન,
ભાળ્યું બ્રહ્મ મદન-લાગી
તન તિરથ મન મદિર,
જ્ઞાન ગગામા યોજ્યુ વદન-લાગી
કહે કાલિદાસ મહાગુરુ દૃષાએ,
મળ્યુ મને આત્મ ધન-લાગી
વૈરાગ્ય વિચાર.

૫૨૨૪ (ગરબી)

વાગે છે વાગે છે ઘડી ચોતની વાગે છે-ટેક
કાળનો ભય તેને ના જરી, જે સંત ગણે બાગે છે-ઘડી

અડગ વૈરાગ્ય જેના હૃદયમાં, સ્નેહ સખંધીને ત્યાગે છે-ધડી
શ્વાસા સ્મરણ ગુરૂગમ વ્યાપી, તેનાથી યમ લાગે છે-ધડી
દહે કાલિદાસ અકળ એ પંથ, યોગમાર્ગે જે લાગે છે-ધડી

કહ્યું સત્કર્મ કરના.

પદ ૨૨૫ (ભજન)

કર લેના કર લેના;

કહ્યું સત્કર્મ કર લેના-ટેક૦

નાહી ભરોંસા એહી દેહીકા;

રોટી ગરીબકું દેના-કહ્યું

ગો પ્રાણજ્ઞ સાધકી સેવા;

પરલોકમે સુખ ચેના-કહ્યું

અંતર બાહીર રખકે શુદ્ધિ;

સદાહી પવિત્ર રે'ના-કહ્યું

તથ તિરથ સમંભ સાધન;

કે' કાલિદાસ નિર્મળ રખના ને'ના-કહ્યું

અવ તો બ્રહ્માનંદ સુખ પાયા.

પદ ૨૨૬ (ભજન)

અબતો પ્રજ્ઞાનંદ સુખ પાયા;

હૃદયમે ગોવિંદ ગાયા-ટેક

કહ્યું સોચુ ના કહ્યું ચિત્તવું;

એહી નાદ ઘટ મુનાયા-અબતો

મેરે મોહન બબલવત બન્સી,
 અજપાહી જાપ જપાયા-અખતો
 દીન બધુ મેરે નાથ દયાણુ,
 દાસકુ નિર્ભય બનાયા-અખતો
 કહત કાલિદાસ મદગુરૂ કૃપા,
 આપકા રૂપ દર્શાયા-અખતો

અમારુ સાચુ ધન.

૫૬ રૂ.૭ (ભજન)

રામ રતન ધન મળીયુ રે,
 મંતો અમને રામ રતન ધન મળીયુ
 પૂર્વ મંકારે ભાગ્ય કેળીયુ રે. ટેક૦
 અનંત જન્મની પ્રિત હમારે,
 મન માયાનુ પુર ટળીયુ રે-સતો
 ચતુર્દશ ભોવનમા એ છે વ્યાપક,
 ન એનાર્થા કોઈ બળીયુ રે-સતો
 જગ તરંગ જેમ ભુદા ન દીસે
 મન બ્રહ્માગરમા બળીયુ રે-મંતો
 કહિ કાલિદાસ મદગુરૂ કૃપાએ,
 ચિત્ત મત્સરમા બળીયુ રે-મતો

દૂરમતિ આગળ શું રહવું.

૫૬ ૨૨૮

કયા રોના કયા રોના;
 દૂરમતિ આગે કયાં રોના-ટેક૦
 કામ ક્રોધ લોભ છસ અંતરમે;
 ઉસ સામને કયા દુઃખ ગાના-દૂરમતિ
 કઠિણ હૃદય નિર્દયતા ભારી;
 નહિં સ્વભાવ દાના-દૂરમતિ
 માન મોટપ બડાઈ અપારી;
 ઉસ સોબત નહિં પાના-દૂરમતિ
 દુઃખ હરિ આગે લે ગુબારી;
 ઠહત કાલિદાસ સમજ શાશ્વા-દૂરમતિ
 અવ તો હરિ ગુંળ મે ગાવુંગા.

૫૬ ૨૨૯ (ભજન)

અબતો હરિ ગુંળ મેં ગાવુંગા;
 શ્રીર જન્મ મરણ વિસરાવુંગા-ટેક
 કયા કહું મેં ઓ મુખકી સીમા;
 આપમેં આપ સમાવુંગા-અબતો
 સંત સાધુકા જહાંપે વાસા;
 વહાંપે નિત્ય જાવુંગા-અબતો
 જોડ લાજ જનકી છાંડકે;
 ધર્મ ધ્યાન સાધન જમાવુંગા-અબતો

કહત કાલિદાસ મેરે ગુરૂંદી કૃપા;
અત્પરેં અત્ય હઠાલુંગા-અખતો

મજનની વઢાઈ.

૫૬ ૨૩૭ (ભજન)

અખ કયા ડરના, કયા ડરના;
અત્ય અમશેર ધરના-અખ

આઈ પડી નિજ શીરપેં;
ઉનકા સામના કરના-અખ

અંત સમે પ્રભુ સમરકેં;
અમસે હડાઈ હડના-અખ

હેખાકર એસે વિકાળ સ્વરૂપકેં;
ભજન થોડે ચડતા-અખ

રામ રામમેં જગકત બ્યોત;
પ્રજા દસ પીયા ઝરના ઝરના-અખ

તબ અમદુત સગ ભાગને લગે;
કયા એસે નોકરશેં મરના-અખ

અદલ ફીરી જો મનકું મારે;
મન માયા દુર કરના કરના-અખ

કહત કાલિદાસ ગુરૂંમ કુંચી;
બલુત કોઈ અમ ધરના-અખ

હરિ ધ્યાન મારગ.

૫૨ ૨૩૧ (ગરબી)

ધ્યાનનો ધ્યાનનો ધ્યાનનો રે;

મને મારગ જડયો હરિ ધ્યાનનો—ટોક૦

વાડા પંથમાં પ્રભુ ન મારો;

મે તો માર્ગ અઘ્યો ગુડ જાનનો રે—મને

મન મોહનમાં ચિત્તકું મારું,

તજયો વિચાર હવે માનનો રે—મને

રામ રમ્યામાં રંગે હું રમું;

વાગે સૂર શ્રદ્ધા જાનનો રે—મને

કહે કાલિદાસ તાલ ત્રિવેણી વાજ્યો;

સ્વપ્ન મમલ્લય મહાગુરૂ સાનનો રે—મને

રામ ગુણ.

૫૬ ૨૩૨ (સદર)

રામના રામના રામના રે;

અમે ગાઈયે ગુણ શ્રી રામના —ટોક૦

સ્વાર્થ સગાની પ્રિત શું કામની:

જે સગા છે દામના રે—અમે

સર્વ વ્યાપકને લજીએ લાવથી;

ગાઈયે ગુણ નર્મણ નામના રે—અમે

સૂખમણ સજ્યાએ આપ પોઢિયા;

ચરણ સેવીયે તે ક્યામના રે—અમે

કે' કાલિદાસ ત્યાગ વૃત્તિ અમારી;
અમે રહ્યા નહીં કોઈ કામના કે-અમે

પ્રભુ પદ કોણ પામે ?

૫૬ ૨૩૩ (સજન)

પ્રભુ પદ પામે કે કોઈ હૃદય ત્યાગી;
જેની વૃત્તિ જની વૈરાગી-ટ્રેક૦
જગ જાંજાળનો જગડો છોડે;
મનથી કે મો ત્યાગી-પ્રભુ
સત્સમાગમ માધુની સેવા;
સદગુરુ શબ્દે લગત લાગી-પ્રભુ
તન મન ધન ત્રિકમ ચરણે;
તેણે આત્મ બચેત જાગી-પ્રભુ
કહે કાલિદાસ એ ગુરુગમ વાતો;
જેણે જ્ઞાન ગોળી વાગી-પ્રભુ

મન સાધ્ય પણ સાચુ સાધન છે.

૫૬ ૨૩૪ (ધોળા)

મન મારૂ મોહનમાં ભમે;
એના વિષુ ખીલુ ના ગમે-ટ્રેક૦
ચિત્તકું આત્મ સમમાં રમે;
સદગુરુ જ્ઞાને વૃત્તિઓ મમે-મન

અમૃત કુપમાથી જિહ્વ ઝળે,
 અધર રસ એવો પીધો અમે-મન
 નવ સ્વરૂપ જાણ્યું કોણ કાયા દમે,
 કોણ નમાવે ને કોણ નમે-મન
 અતરનો આનંદ મળ્યો બહુ ભવે,
 કહે કાલિદાસ ખટપટ ખીજી ના હવે-મન

મક્તિ પથ.

પદ ૨૩૫ (ગમ)

ભક્તિ પથ નથી સેલો હો રાજ
 ભાધા તે મુલનો એ છે-ટેક૦
 ગીરને માટે એ છે હો ગજ,
 ભાધા તે મુલનો એ છે-ભ૦
 મરસ ગે એ મગશે હો રાજ,
 ભાધા તે મુલનો એ છે-ભ૦
 બવસાગર તરવાનું નાથ હો રાજ
 ભાધા તે મુલનો એ છે-ભ૦
 કાલિદામનો ન્વામી ઘટમા હો રાજ,
 ભાધા તે મુલનો એ છે-ભ૦

મે તો મોહન મજુ દીનરાતી.

પદ ૨૩૬

 મોહન સજુ દીનરાતી,
 મેરી આખડી ઇસમે રાતી-ટેક૦

એકહી માયા રામકી, ઇમમે કયા હય શાન્તિ;
 મદગુરૂ મીંલે ભેદ બતાવે, જળ પાવત શાન્તિ-મેંતો
 મંત મીંલે દેહાર પાવે, નિજ હૃદય દેવે શાન્તિ;
 એ બાત સળ અનુંભવકી, કયા મમજે છવ શાન્તિ-મેંતો
 અગમ દેશમેં આપ બિરાજે, નહીં બરણ જહાં જાતી;
 એસી બન્સી બજાવે મેરે કાન કનૈયા, પરાપાર શુભ ગાતી-મેંતો
 કહત કાલિદાસ ઉન સ્વરૂપકા ધ્યાન, ઇસમેં આંખ રાતી;
 પૂંટપૂંટ પીયા પીયાલા પ્રભુકા, કયા મમજત મુખ જાતી-મેંતો

પ્રથુ પદ પામે રે કોઈ મોહાગી.

પદ ૨૩૭ (બજન)

પ્રભુ પદ પામે રે, કોઈ મોહાગી:

જે જીવે ઘટમા જાગી રે-ટેક૦

શુરુગમ કુંચીએ બજે રામને, સુરત અંતર લાગી;
 શ્યામા સ્મરણે બને એ યોગિ, અનહદ પ્વની વાગી રે-પ્રભુ
 ભક્ત બાવના સૌ વિરમે, વૃત્તિ બને વૈરાગી;
 વેશ કેશનું કામ નથી ત્યાં, અંત બનીયું ત્યાગી રે-પ્રભુ
 ઇંદ્ર સાધનથી અમૃત મળે, મોહ માયા જાય ભાગી;
 માધક સાથે અનુકમે, શું સમજે બડલાગી રે-પ્રભુ
 કહે કાલિદાસ એ જીવી વાતો, મમજે કોઈ મત્સંગી;
 રામ રામ સ્મૃતકાર વાગે, જેણે મન લીધું રંગી રે-પ્રભુ

પ્રમુનું સ્થાન.

૫૨૩૮ (પ્રભાત)

જ્ઞાનના ઘાટમાં, ગોવિંદ છે વાટમાં;
 પ્રેમના પંથમાં પ્રભુ દીસે-ટેક
 નથી નાથ એ મંતરમાં, નથી એ પાતાળમાં;
 નથી એ ભરમ જટા વિપે-જ્ઞાનના
 નથી એ વૈકુંઠમાં, નથી એ પા'ડ પર્વતમાં;
 દેહ દેવળમાં દેવ એ જામે-જ્ઞાનના
 મહશુદ્ધ સાનમાં, વળી સંતના ધ્યાનમાં;
 ભક્તિએ ભગવાન છે પાસે-જ્ઞાન
 અંતરમાં આરાધશે, આસાએ જે આધશે;
 કાલિદાસ નહિં દૂર, એ શુભ જે જાશે-જ્ઞાન
 અમે તો આત્મપદ વાસી.

૫૨૩૯

અમે તો આત્મપદ વાસી;
 અમે તો આત્મપદ વાસી-ટે
 ઉપાધિ સરવનો સુરો કરીયો;
 આશા સરવ ગઈ નાશી-અમે તે
 ઉપાધિ રૂપ મળ્યું નારાયણનું;
 લેટયા થી અવિનાશી-અમે તે

હેહ દમન કોઈ હવે કરે;
 ઘટ ગંગા ઘટ કાશી-અમે તો
 કે' કાલિદાસ સદગુરુ કૃપા:
 ત્રિકમે ત્રિકમ ખતાયા ખાશી-અમે તો

મૂલ્ય દેવતાનો વાસો.

૫૨ ૨૪૦ (ગગ-પ્રિયમના પદનો)

હેહ કુંજમાં કૃષ્ણ બિરાજે, મસ્તકમાં મહેપ જોને;
 વાણીમાં બ્રહ્માજી પોતે, શક્તિ શરીરમાં દેવેશ જોને.
 ક્રોધ રૂપી કાળી નાગ ઉપર. કૈશવ રમે હમેશ જોને;
 પ્રેમ પોદિયા ઉપર શિવજી ગ્રોબે, જ્ઞાન રૂપી કેશ જોને.
 રાધ વાણંત સંગીત, બ્રહ્માજીનો વેશ જોને;
 કુંડળિ રૂપે ભગવતિ, સાધકનો છે દેશ જોને
 અનુભવની છે વાત બાઈ, નથી ખોડું દેશ જોને;
 કે' કાલિદાસ સ્વરૂપ મમજાતાં, જશે ખટ દેવ જોને.

દિવ્ય દિવાળી.

૫૨ ૨૪૧ (ગગ-માદ)

દિવ્ય દિવાળી, ભગવા વનમાળી;
 વાણી રસાળી, વ્યાપક પૂરણ કામ.....ટેક૦
 અંતર આનંદ અનુભવિ બાણે. યોગ કળાની રીત;
 મન મતાંતર તેણે નથી. આત્મજ્ઞાન શુભ સિત રે.....દિવ્ય

શુભ વિચાર એ સુંદર વસ્ત્રો, સાચો સત્ય શણગાર;
 સુખદિ તે સુધારક બાણો, અંતર આનંદ અપાર રે....દિવ્ય
 મન શુદ્ધ તે માલપુડા, પ્રાણાયામ દૂધપાક;
 વિશ્વ સેવારૂપ વિવિધ વાની, અન્નકુટ એ શુભ શાકરે....દિવ્ય
 લક્ષ ચોરાશીનો ટળે ફેરો, ધરતાં છપ્પન ભોગ;
 મહાશુર માને અંતર ધ્યાને, જો મધાય ભોગ રે....દિવ્ય
 ધવાનુ સૌ થયા કરે, જ્ઞાની ના જીવે દોષ;
 જગત સૌ બંધુત્વ, નહિ કોઈ પર રોષ રે....દિવ્ય
 આળગાળથી આનંદ તેણે, બલે મારે પાપાણુ;
 શાન્તિ તજે ના તે ચોતાની, દૂષ્ટ કરે હેરાન રે....દિવ્ય
 કંઈક કાવત્રાં કરે ઉભાં, શોધી એકાંત લાગ;
 પ્રહ્લ રાક્ષસો કળિમાં ધણા, વૃત્તિ જેની કાગ રે....દિવ્ય
 કહે કલિદાસ નિંદક નરાધમીયો, માનુ તેનો ઉપકાર;
 સદા દિવાળી નિખું હૃદયમાં, રોમે રોમ રણુંકાર રે....દિવ્ય
દીપોત્સવી.

પદ ૨૪૨ (ગગ-માઠ)

દિલ દિવાળી, બહુચર બાળી;
 કહે કોઈ કાળી, અંબાનો અવતાર.....ટેક૦
 આમુંડને તુલબ લવાની, સૌ શક્તિ એક સાર;
 શારદા સરસ્વતિ કહો, એ સાઠાર નિરાકાર રે.....દિલ
 પ્રહ્લ માથે સબંધ તેનો, રોમ રોમ રણુંકાર;

વિશ્વ વેદના વિરમે જ્યાં, નૂતન દર્શને સાર.
શિવ સ્વરૂપ શાંતાત્મા એ આત્મ દર્શન સાક્ષાત્કાર રે....દિલ
ભગીરથ પ્રયત્નથી એ મળે, અવર નહિ ઉપાયઃ
કહે કાલિદાસ સદગુરૂ કૃપાએ, સાધન ને સધાય રે....દિલ

અધિકારીયે શું કરવું ?

૫૬ ૨૪૩ (પ્રભાત)

ઉઠીને પ્રભાતમાં, સોહમ સ્મરણ કરીયે,
મગટ દિવાળી સો પીડે, ગુરૂ જ્ઞાનમાં ઠરીયે....ટેક૦
વિષય વાસના ત્યાગીને, દ્રઢાસને રામ સ્મરીયે;
શાન્ત ચિત્તે એકાન્ત બેસી, ત્રિવેણી ધ્યાન ધસીયે....ઉઠીને
નિર્દોભ નિર્માનથી, મહાન્તવસ્થામાં ફરીયે.
મંત્રારને હનિ કપ બાળી. નવ કોમળી ડરીયે ...ઉઠીને
તત્ત્વન સ્વપ્ન સંશુષિત, તજી તૂરીયાતીતમા ભળીયે,
કાલિદાસની છે માત એ. માથિ દિવાળીને વરીયે ...ઉઠીને

દિવાળી. (૧)

૫૬ ૨૪૪

દિવાળી—દિવાળી,

એતો દીગે રસાળી—ટેક૦

અંતરમાં એ આનંદ આપતી;

જાણે કોઈ બાગ્યશાળી—દિવાળી

મહામાયા જગત જનુંની;
 બહુચર અભે કે'વાય કાળી-દિવાળી
 શારદા સરસ્વતિ હંસ વાહની,
 આઘ પુરૂષ શું કરે રખવાળી-દિવાળી
 કહે કાલિદાસ એ બ્રહ્માનંદની;
 યોગિ સાધે જે કુંડળી-દિવાળી

દિવાળી. (૨)

૫૬ રૂપ (પ્રસાત)

સાચી દિવાળી શોધતું;
 જ્યાં અનંત જ્યોત મકટે,
 ત્રિલોકની એ બધ તારણી;
 રામ રામ રામ રહે ટેક૦
 જ્ઞાન દીપ જ્યાં બળે,
 શોધ સદગુરૂ બળે,
 જપે ભપ ભુગતીથી;
 ત્રીકમ ત્રિવેણી ત્રે માચી
 મારી આસન ધ્યાન ધરતું;
 સદગુરૂ શબ્દે સત્ય કરું,
 સત્ય દીપ એ દિવાળીનો;
 મહા, પાપ પ્લેગી પ્રે સાચી

અજબ આનંદ આવે એમાં;
 નિષ્કર્મ નૈવેદ્ય ધર તેમાં,
 જુકિત બતાવે સંત કોઈ;
 કેશવ રહ્યા નિજ ઘટે. સાચી.
 સત્યના શબ્દમાર સજજે;
 નીતિના પોપાક ધરજે,
 પ્રભાતમાં પ્રભુ સમરજે;
 કાશિદામ કુબ્જ જેથી હટે. સાચી.

દિવાળી. (૩)

૫૬ ૨૪૬ (રાગ-સુહર વરની ચુંદડી)

રામ રામ હોય આનંદ, એ દીન દિવાળીનો રે;
 બાસે સધળે પરમાનંદ, મહિમા દિવાળીનો રે-ટેક૦
 . સાખી .

આધાર એમકારનો, એ સધળે રહી ભરપુર;
 બક્ષતરાની બાળે તેણે, એનું સુરવમાં નૂર-મહિમા
 પ્રસાદિક આપે તેને, આરાધે મહાદેવ;
 ચંદ્ર, સુરજ કરજેલી હવા, વિશ્વ કરતા એવ-મહિમા
 જાણ જનુંની એ ભવ તારણી, ત્રિગુણથી પરતેહ;
 રામ રમે રંગ રમીયાશુ, એમાં નહિ સંદેહ-મહિમા
 વેદમંત્રે થાય પૂજન, તેનું, પટાનંદ નિધાર;
 સાચી દિવાળી મળે તેને, સોહંમ શું લાગ્યો તાર-મહિમા

દીપ જોયો દિવાળીનો, તેણે ના હર્ષ અને શોક;
 શાત એ ગુરૂગમની, એણે જાણે વિરલા કોક-મહિમા
 પ્રાચી જ્યોત એ દીપની, દર્શને પાપી પાવન થાય;
 વેરઝેર જાય તેનાં, જ્યોત સર્વમાં દર્શાય-મહિમા
 જણ્યું તેને માંણ્યું અંતરે, એ પ્રકટ રામ રસાળી;
 મથી વિષય એ વાણીનો. જાણે કોઈ ભાગ્યશાળી-મહિમા
 વંધ્યુવને છે વાલી એ, જે છે પરાપારી;
 કાલિદાસ કેશવ ભકતો નિર્ભય, જ્યોત દિવાળી સુખકારી-મ.

દિવાળી. (૪)

૫૬ ૨૪૭ (અગ્નિ)

દેવાળી કુંઝ હરણી, કુંઝ હરણી;
 જે સુધારે નિજ કરણી-ટોકો
 મન માતંગને વશ કરીને, સુખે ફરે ધરણી;
 જે જાણે તે માને અંતરમાં, એ વાત વેદાન્તે વરણી-દિવાળી
 બોમ્બોમ રટણ ગુરૂ ગમથી થાય, રોમ રોમ સંભળાય ખની;
 કહે કાલિદાસ ગુરૂગમ કુંચી, સઃચી દિવાળી એ વરણી-દિવાળી

દિવાળી. (૫)

૫૬ ૨૪૮

દેવાળી દિલમાં પ્રકટાવો;
 એ અજ્ઞનો દિવાળી દિલમાં પ્રકટાવો.
 તાન દિપક અમોઘ છે આનંદ;
 નામ અણકુટ ધરાવો એ

શ્રી હાટકેશ્વર સ્તુતિ.

આ અથળ ઉત્તર ગુજરાત વડનગરમાં આવેલું છે.
સંવત ૧૯૯૦ ના જ્યેષ્ઠ વદ ૦))

પદ ૨૫૦

આજ રાજ રાજો લાજ, શ્રી હાટકેશ્વરા;
ઠશનકાજ આળ્યો આજ, શ્રી મહેશ્વરા-ટેક
અચળ સ્થાન માયું ધ્યાન, ત્રિપુરેશ્વરા;
અચલ ભાન યાચ નિર્વાણ, શ્રી યોગેશ્વરા-આજ
પરમ પાન યોગ ધ્યાન, યાચું દેવેશ્વરા;
તત્ત્વજ્ઞાન કહે પાન, શ્રી ઉમેશ્વરા-આજ
વિશાળ સ્થાન પર્મ પાવન, શ્રી દેવેશ્વરા;
ત્રિ તોફાન નહિ આવન, શ્રી મહેશ્વરા-આજ
વૃદ્ધ નગરે આળ્યો ખાસ, યાચું ઇશ્વરા;
કાલિાસને રાજો ખાસ; શ્રી હાટકેશ્વરા-આજ

શ્રી ભોટેશ્વર મહાદેવની સ્તુતિ.

(આ પ્રસાદ અથળ દારીજ પામે ઉત્તર ગુજરાતમાં આવેલું છે.)

પદ ૨૫૧

પરમ તાત જ્ઞાત માત, શિવ યાચુ આજ તો;
કરમ મરમ જાણેતું, ત્રિલોકના રાજ તો-ટેક
અધિક મહિમા આપ, જપ્ત જાપ મહારાજ તો;
આળ્યો શરણમાં દાસ, રાજો આજ લાજ તો-પરમ

અઈનક વન જીવન ધન્ય, ત્યા શોખો યોગિરાજ તો,
 કથું આપન સિમસેને, ત્રેતામા મહારાજ તો-પરમ
 બ્રહ્મ કુડ કાંઠે કુડ, રાખો દાસની દાઝતો,
 ભૂતપ્રેત કાગે સૌ થાય, શબ્દનો અવાજ તો-પરમ
 સ્થાન સુદર થાયે ધ્યાન, શ્રદ્ધાળુના અંજ તો,
 લોટેશ્વર નામ શુભ, ભીતર અવાજ તો-પરમ
 લોટિ દેવ માણુ સેવ, તત્વજ્ઞાનનું સાજ તો,
 મ્વ સ્વરૂપ રૂપ અરૂપ, દેવ જાણું આજ તો-પરમ
 સવત જોગણી નેણુ સાલ, મુઠ ચેંગ નિર્ધાર તો,
 દર્શન અર્થન કરી વિનવું, વિષુ વારવાર તો-પરમ
 નાથ હાથ આંખો હવે, મુકુ ન લગાર તો,
 ભક્તિ મુક્તિ માણુ હુ, સદા ત્રિપુરાર તો-પરમ
 કાલિદાસ રાખે આશ, આપ અવિનાશ તો,
 રેન્ને પામ હૃદય વાસ, મટે જન્મ મર્ત્ય ત્રાસ તો-પરમ

શ્રી મુતેશ્વર મહાદેવની સ્તુતિ.

(આ પરિત્ર મ્થળ પાઠણુ પામે ચાન માહલ પઠ આવેલુ છે)

૫૪ ૨૫૨

જય ભુતનાથ આજ ગાલો હાથ માગે,
 નિલોપન તાલ વાલ આજ તો ચિંકારો-જય
 અરવ્યમાહી ધ્યાન આપ, જાપ થાય મારો
 નાગદેવનુ ધ્યાન છે, જે આપને છે ધ્યાનો-જય
 તથા વિવેક એક ડો અમવદાર આંખો,
 ગરમ તાણુ વારી ત્યા ધાતકી એ કાંઓ-જય

શ્રી રામેશ્વર મહાદેવની સ્તુતિ.

(દક્ષિણમાં મ. ૧૯૮૭ ના મહા વદ ૧૪ મહા શિવરાત્રી)

૪૬ અપ (ઝૂંબણા જંદ)

જય રામેશ્વરા, જય ઈશ્વરા;
શિવ શરણે તારા, શિવ શરણે તારા;
આંચો શરણુ આજ, ગાવું ગુણુ ખ્યાન—ટેક૦
છે સ્થાન અતિ વિશાળ, શંભુ દયાળ;
અરણુમાં તારા, અરણુમાં તારા, રઘુપતિ માન્ય હરે.

અધમારા—જય

કરતાં સ્નાન તિર્થ યૌવિસ, નમાવું શિવ;
બ્રહ્મ હૃત્યાદિ ભાગે, બ્રહ્મ હૃત્યાદિ ભાગે,
કરતાં અમૃત પાન; બ્રહ્મજ્યોત્સ્ના ભાગે—જય
ધુ મુ કરતો સાગર, વહે એ અપાર. મધુર તે ભાગે.
મધુર તે ભાગે, હોય મદ્યગુણી માન, વૃત્તિ વૈરાગે—જય
કરતાં દર્શન આજ, ભિતર અવાજ, નિજ નામ ત્યાં બોલે;
નિજ નામ ત્યાં બોલે, તવ કૃપા એ ભિતર કોઈ બોલે—જય
ન માણુ રાજને કાજ, નિહિ શિદ્ધિ મહારાજ દાઝ કંઈ જાણો.
દાઝ કંઈ જાણો, કરાવી આત્મ જ્ઞાન, સ્વરૂપમાં તાણો—જય
મીતા પતિ શ્રી રામ, કયોં સુકામ, લંકા માંહી જાવા.
લંકા માંહી જાવા, કર્યું સ્થાપન આપ, રાવણ મંહારવા—જય
રણુ છે વિશ્વામ, રેંજો પાસ, દામ તમારો જાણી.
મ તમારો જાણી, કાલિદાસ શરણે આપ, સદા શુભ પાણી—જય

શ્રી નિલકંઠેશ્વર સ્તુતિ.

આ જગ્યા અમદાવાદ પાસે અસારવામાં છે,

૫૬ રૂપડું (રામ-અહો જગપતિ)

શ્રી નિલકંઠેશ્વરા, અખંડ મુશ્વરા;
 વંદુ તમને આજ રાજ, શ્રી મહેશ્વરા—ટેક
 ગામ અસારવા મધ્ય ખિરાળ્યા શ્રી તપેશ્વરા;
 ભલું ભવ્ય વિશાળ સ્થાન, શ્રી ચોગેશ્વરા—શ્રી
 પુરાતન પવિત્ર સ્થળ છે, દિવ્ય ચમત્કારા;
 મંત મહંત યયા ધણા, વસે હજુએ અપારા—શ્રી
 ભલો અખાટો તે કંવાય, વિનવું દેવેશ્વરા;
 જાત્રી મેઢની માનવની, આવે દર્શને હજારા—શ્રી
 ઉમીયા માતાનું સ્થાન આબુ, સેવે ચણું માત તારા;
 નાનું પણ મુંઢર સ્થાન, વસે ત્યાગી બાવા સારા—શ્રી
 માનવ મેળો રૂઠો ભરાયો, બહુ પુખ્તના હારા;
 એમ એમ કહે સૌ જન, હર હર દેવ મારા—શ્રી
 પ્રેમ પ્રસાદ મહંતજી આપે, પ્રભુ તમને ખ્યારા;
 માતૃ ભવાનીની વાવ ભેડે, રાખો નહિં ન્યારા—શ્રી
 શ્રાવણ વદી અમાય છે, વળી વાર પુષ્પવારા;
 આપ દર્શને દુઃખ વિમુક્ત, હયાં સંકટ મારા—શ્રી
 મંવત એગળી પંચાણુ સાલ, ક્રીધાં દર્શન તારા;
 કાલિદાસની જિનંતી એ નાન ભક્તિની વહે પારા—શ્રી

શ્રી જાલેશ્વર મહાદેવની સ્તુતિ.

(આ પવિત્ર પુગલું સ્થળ પાટણ (ઉ ગુજરાત) પામે ચાર માઈલ દૂર છે)
૫૮ ૨૫૭ (ગજ-કલ્યાણ, આલો જગપતિને)

શ્રી જાલેશ્વરા, અણંડ ઇશ્વરા:
અરણ્ય શરણ હું આન્યે આજ, શ્રી પ્રભેશ્વરા-ટેક
યોગિના પણ યોગિ આપ, યોગ યોગેશ્વરા:
મહા મમાધિમાં આપ ઝિરાજે. શ્રી મહેશ્વરા-શ્રી
પ્રેમ પચથી સ્નાન કરાવું, જ્ઞાન ગંગે ધારા;
કેશર કિર્તન કરું અર્ચા શ્રી પ્રાણેશ્વરા-શ્રી
પગ પ્રેમના પુષ્પ ચઢાવું, તણું આગ પારા:
પ્રેમ ઝિલ્લિપત્ર ચઢાવું, બ્રહ્મશુદ્ધિ આરા-શ્રી
બ્રહ્મજ્ઞાનનો દીપક પ્રગટાવું, બાણે જાણુન હારા:
અગમ જ્યોતિની કરું હું આરતી, હરહર ઓમકારા-શ્રી
દોમદોમ ઘંટનાદ વગાડું, મમજે સત સારા;
ભક્તિ શખથી ગીઝવું તમને, બાવનથી બારા-શ્રી
નૈવેદ્યમાં નિજ નામ ચઢાવું, શિવ શિવ મુખકારા:
હર હર મહાદેવ પૂન મચાવું, જય શંભુ બોળા-શ્રી
અંતર મનર જપું મદા હું, એ અભિષેક તારા;
કર્મ કાંડ કઈ નવ જાણું, શ્રી સ્વયંભુ મારા-શ્રી
મંવન ઝોગાત્રીમે મત્યાત્રી, આવળ મુખકારા;
મુદ અનુગ્રીયે કરું વિનાંતિ. વાન છે મોમવારા-શ્રી

લિદાસને પુણું બરોસો, રહેયો નહીં મારા;
મહા પાપીને તારો તમે, એ મનોરથ મારા—થી

ઈષ્ટપતિ સત્ય નિવેદન.

૫૬ ૨૫૮ (ગગ-કુળીરજની સાખીયોનો ભજન)

વિનાંતિ કરું વિકૃલ એક, સ્વિકારો આ સુમે;	
બુદ્ધ્યો વિનયને વિવેક, હવે ખીજુ ના ગમે.	૧
અધિકો દીધો અનાચાર, વૃત્તિ ચોદિશ બમે;	
કૃપા કરો હે કિરતાર, વૃત્તિ સ્વરૂપે સમે.	૨
દીધો માયા સાથે ખ્યાલ, દશા થઈ મારી ભુંડી;	
હવે ક્ષમા માગું મોરાર, સુધારો કરણી કુડી	૩
પતંગ પડે દીપની માંદા, તેમ મોહ્યો માયા સાથમાં;	
મોહન મોટી તમારી નાદા, આવ્યો હરિ હાથમાં	૪
બકિત બ્રહ્મ થયો મારા નાથ, વિપયાંધ થઈ લટકયો;	
સહચર્યો આવી ગાફ્યો હાથ, તૂર્ત ત્યાંથી છટકયો	૫
મંદ બુદ્ધિ મારી હે તાત, - લિગારો હવે દામને;	
જૂદયની સાચી દીધી વાત, મટાડો યમ ત્રાસને.	૬
વિશ્વામિત્ર સમ મહામુન્ય, સાચા હઠ યોગિ તે;	
નારદ રૂપિને આપની ધુન્ય, થયા ભોગી પળમાં તે.	૭
ધંત્ર સરીખો પલ્લુ દેવ, મોહ્યો ગૌતમ નારમાં;	
સ્વર્ગનો રાજ એ તત્ત્વેવ, અંધ થયો માયા ખ્યારમાં.	૮
તમે તાર્યો અબ્બગીલ જન, ગુણીકા નાર ખરી;	
પામ્યાં વૈકુંઠ ભોવન, નામ રમણું ગયા તરી	૯

- ખિત્વમંગળ ઉદ્દેશ મુરદાસ, મોહ્યા માયા સંગમાં; ૧
 રાત દિવસ વિષયની ખ્યામ, રહ્યા સંગાર રંગમાં. ૧
 ગુણીયલ મળી ગુણીકા નાર, કૃપા કીધી ખરી; ૧
 ખાંધ ચઢી તમે કિરતાર, કિર્તન કરી ગયાં તરી. ૧
 કવિશ્વર તુળશીદાસ, વિષયમાં ઘેલા બન્યા; ૧
 નિજ પત્નિએ ઉપદેશ્યા ખામ, મહાત્મા આજે, ૧
 જેમલ જાહેલે જગનો ચોર, તોરલ પર પ્રિતી ઘણી; ૧
 અનેક કીધા અનાચાર, અતિકુડી તેની કરણી ૧
 બર દરીયે હુણે તેનું નાવ, તોફાને ચડ્યું અતિઃ ૧
 હવે ઉગારો દીનાનાથ, એમ જોલે જેમલ મંદમતિ. ૧૧
 તેને પળ તમે તાર્યો કિરતાર, ખીર કે'વાયો એ જગમાં; ૧
 સત્સંગનો એ પગ્તાપ, કીધો અલ્પ રંગમાં ૧૫
 એમાંનો હરિ હું એક, વાત કરું છું માચી; ૧૬
 રહે શુદ્ધ હૃદય તમમાં ટેક, સદા આપને ગચી ૧૬
 મારે માત તાવને તમે જ્ઞાત, અવર મયું ન કાઈ; ૧૭
 ખાંલ મવે' કહેવાના માત્ર, કયો જગ મવે' જોઈ ૧૭
 કીધી કૃપા એવા અનેકને, સાદા કીધી હરી; ૧૮
 પછી શ્રદ્ધ રહ્યા મદ ટેકને, સ્વરૂપે વૃત્તિ ખરી. ૧૮
 મોટો મને ઠાગનો બધ, નિર્ભય હવે કોણ કરે; ૧૯
 કરે પંચ વિષય પરાજય, દામ મે'જે તરે. ૧૯
 દામા કરે હવે દયાગ, દાય મદો આસમે; ૨૦
 કાલિદાસની ગયો મંબાગ, મદા મત્તમ મમે ૨૦

મથુઃ મારી લાજ તારે દાય.

૫૬ ૨૫૮ (રાગ-વિસદ્ નહિ પ્રભુનામ)

કેમ રે'શે લાજ, એ પ્રભુ મારી કેમ રે'શે લાજ-ટેક
 મે'ર કરે એ મોહન તમે, તો મુખરે સૌ કાજ-એ.
 હોણદાર સૌ હસા આંગણે, બહુ વધે છે વ્યાજ-એ.
 હાથનાં કયાં હેયે વાગ્યાં, એ સૌ પ્રારબ્ધના આંક-એ.
 મોહ મમતામાં બુદ્ધ્યો હું તને, હવે જાન્યો હું રાંક-એ.
 પામરને મન થાય હસવું, જેને અંતર છે આજી દાજ-એ.
 કાગ દ્રષ્ટિની કાગ દ્રષ્ટિ ગદા, જેનો બહુ માજ-એ.
 પ્રકટ દોષ કઈ હું મારો, તોયે સાવ ના જઠલે સમાજ-એ.
 કાલિદાસના સ્વામી સઘ પધારો, મહેર કરો મહારાજ-એ.

હરિ તારે જ્ઞરણે.

૫૭ ૨૬૦ (આખખો)

હરિ મને બહુ વિચારો થાય, આવી પ્રભુજી કરો માલ્ય-ટેક
 મોટો આશરો મોહન તમારો, આવીને પકડો જાંઘ;
 પૈસા વિના પુરો પીડાઈ, ચિત મારું મુઝાય-હરિ
 સગાં મો મુખી પણ, મદદ કરે ના કાંય;
 પગ પણ જરૂર જરની પડતી, રાખવી આજરું આંય-હરિ
 કરી કરણી ભોગલું પ્રભુ, એમાં જુદું નથી જરાય;
 મોહ માયામાં મોજ બહુ માની, મન મારું હવે પસ્તાય-હરિ
 દીન દયાળું હરિ નાથ તમે, શીતળ તમારી છાંય;
 કાલિદાસનાં સ્વામી કૃપા કરો, મદ પધારો આંય-હરિ

ઈષ્ટ સ્તુતિ.

૫૨ ૨૬૨ (ગગ-પ્રભુ તોરં કોબુ જાળે મહિમા)
 હરિ રામ હરિ ગમ હરિ ગમા,
 ભક્તોની ભક્તિ જોઈ ઉભા છે મામા-ટેક
 નિરુપ્હી નાથ નિરંજન, ગુણીયલ નિર્ગુણાત્મા:
 ચોદ જોવનમાં ચેતન સ્વરૂપે, પુરુષ પરમાત્મા-હરી
 પામર જનની આશ ન રાખુ, આનંદ રૂપ હૃદયાત્મા;
 નિજ નામનું આપું અમૃત, શિવ શાંતાત્મા-હરી
 જપ તપ યોગ હું ન જાણું, મત્ય વડુ હું ક્યામા;
 કાલિદાસને વિશ્વાસ તમારો, શું કરે દુરાત્મા-હરી

શ્રી નાથને અમ્યર્યના.

૫૬ ૨૬૨ (લક્ષ્મીતઈંદ)

કડક શું થયા નાથ આ મુમે;
 ખડગ ક્યો હરિ તેહ ના ગમે.
 પરમ આપના, વિષ્ણુ ના ગમે;
 અસલ રૂપમાં ચિત્તતો ભમે.
 રટણ આપનું, રોમમાં રમે.
 જગત વાસના વિઠૂલા સમે;
 અંતર વેદના, બાણતા તમે.
 હૃદય પ્રેમ છે, કાલિદાસને

મમ્મ સાથે સાચી લગની.

૫૬ ૨૬૩ (રાગ-દેવળ બ્રુવું થયુ રે)

નહી રે મુકું રે વાલા નહી રે મુકું;	
પૂર્વની પ્રિતો વાલા નહી રે મુકું.	
મજાન અંધકારમાંથી હવે હું બાગ્યો રે;	
તેવા સ્મરણમાં ચિત માઝું રે.	નહી રે
સંત સમાગમ મને લાગે બહુ ખારો રે;	
બાગ્યો અવસર હું કેમ મુકું રે.	નહી રે
મઠિત વિના જ્ઞાન શું કામતું રે;	
હુધ વિના જોજન બચમ છુપુ રે.	નહી રે
કાલિકાસના સ્વામી કૃષ્ણ કૃપાળું રે;	
પ્રેમ મગન થઈ તારામાં મુકું રે.	નહી રે

જગતની સાચી વાજી ફાંચો.

૫૬ ૨૬૪ (કવાલી)

કનૈયા હાથ બાણ તારા;
 બીબા સૌ અખ મારે છે
 પાળક અને તારક;
 જગતનો તુજ કહાવે છે
 ગરીબને તવંગર;
 તવંગરને ગરીબ બનાવે છે
 માંદર ગાડીમાં ફરતા;
 તેને તું બીજ મંગાવે છે.

શુમાનીની ગુમાનતા;

પલકમાં તું ઉતારે છે.

લક્ષ્મીમાં અંધ જનેલાને.

અંદે તું ફનાવે છે

લક્ષ્મીની સત્તા ધારીની સત્તા.

અંદે તું મુંકાવે છે

કે' કાલિદાસ બાળ તારી;

તું હમાવે તું રહાવે છે.

કુઝ દેવીને વિનંતિ.

(સેખર પોતાને ત્યાં-જેઃ પ્રમગે ન્યાત કરી ત્યારે આ ભગવન સપ
અને નિર્વિન્ધે કાર્વ પાર પડ્યુ સ ૧૯૮૯ ના જોક વદ ૫)

૫૬ ૨૬૫ (ગગન-હી રે મુકુટે રાવા)

તું છે ખરી રે તું છે ખરી;

બ્રહ્માણી દેવી તું છે ખરી.

અરણ્ય શરણ માતા બાઈ તારુ રે,

ગોત્રજ આશ તારી ખરી રે

બ્રહ્માણ

નિર્ગુણ સિર્ગુણ વ્યાપક તું રે,

ભોગી જતીને સેવે બ્રહ્મચારી રે

બ્રહ્માણ

પૂજા અર્ચન ને સેવા હું ન લાલું રે;

તમ કૃપાએ મેતો હામ ધરી રે

બ્રહ્માણ

કુળો દ્વારક કુળદેવી અમાગી રે,

વ્યવહારની ગમ ના મુજને જરી	રે	પ્રહ્લાદી
હન્યા રાખજો હવે માત માહરી	રે,	
આરે હૃદયની આરજ સ્વિકારી	રે.	પ્રહ્લાદી
કાલિદાસને આશરો છે આ તારો	રે;	
સાચી સગાઈ દેવી તમ ખરી	રે	પ્રહ્લાદી.

પ્રમુને અરજ.

૫૬ ૨૬૬ (આખખો)

મને વિચારો બહુ માય:

કરો કૃપા હવે જગરાય.

ટેક

સગાં સૌ દુઃખન થયાં મનહુ બહુ અકળાય;
 નિર્ધનની વાત કોઈ ન સુણે, દેખી દૂર પળાય. મને.
 સ્નેહ સાચો નિજ પન્તિને, હવે મને જણાય;
 મુખ દુઃખમાં દામ એ આવે, લોખી બામા ગણાય. મને.
 વિષય વાહતાએ દાટજ વાળ્યો, અવિવેકી મન અચડાય,
 કરે સાધ્ય હવે પાર ઉતારો, વિનવું રણુછોડ રાય. મને.
 કાળ આવીને ઉલો રંગે, જવાખ શું આપીશ આંખ;
 કહે કાલિદાસ દેજો દર્શન, મોટી તમારી સાહય. મને.

પ્રમુ મેરી વિનતી સ્વિકારો

૫૬ ૨૬૭ (રાગ ખીલાવ)

નહીં સૂઝત પ્રભુ કણ;

ખીધ ખીધ આવત વિચાર.

ટેક.

મન મેરા ફીરત ચહું દીશ,	
કૃપા કરે અળ કિરતાર.	નહી
ગરીબ નિરાજ ગોવિંદ તુમહો;	
તુમ દયાનીધિ મોરાર.	નહી
જગતનકે જન સળ ધનકો ચાહે;	
સગા સંબંધી સળ સંભાર.	નહી
કાલિદાસ કે સ્વામી કીજે અળ કૃપા;	
દુખમે તુમ તારણહાર.	નહી

યોગાભ્યાસમાં નડતા પડરીપુને દૂર કરવા રૂપ વિવ્રપ્તિ

૫૬ ૨૬૬ (રાગ ભમ્બો મન ભમરા તુ ક્યા ભમ્બો.)

વાલા વારે ચડએ માહરી; માસ પ્રાણ આધાર;	
કૃપા કરે આ રંકને, વિનવું વારંવાર	ટેક.
પડરિંપુ તે કષ્ટ આપતા, અતિ ત્રિશુષ્ક તોશન;	
અવિદ્યા હથીયાર હાથમાં, લેવા આવ્યો પ્રાણ.	વાલા.
વિચાર વંટોળીએ ચડયો, ફેરવે મખત પાતાળ;	
ચઢાવે દેવ લોકમાં, પછાડે અવની મોઝાર.	વાલા.
ધ્યાન ધારણા સૂઝે નહી, ભુલાવે ભકિતને જ્ઞાન;	
આસન મારીને બેસતાં, કરે મરવે હેરાન.	વાલા.
દંચા નથી ઇંદ્ર લોકની. નથી વૈકુંઠની આશ;	
મદા રહુ તવ સ્વરૂપમાં, એ યાચું અવિનાશ.	વાલા.
તેમા પાળી પ્રહલાદની, પૂર્યો અંતલમા વાસ,	

હુંડી સ્વિકારી નરઝૈયાની, યયો આત્મ પ્રકાશ.	વાલા.
મીરાબાઈને મળીઆ, જ્યોતી સ્વરૂપે દયાળ;	
જાનદેવ તુકારાગને, કરી કૃપા તત્કાળ.	વાલા.
નામદેવ રામદાસને, આર્પું આત્મજ્ઞાન;	
ગીતા સમજવી અર્જુનને, ઓઢવને યોગ ધ્યાન.	વાલા.
એવા અનેકને તારીયા, પુરણ જેણે વિશ્વાસ;	
એ બશોસે વળગી રંહ્યો, મટે ચોરાશી ત્રાસ.	વાલા.
પુરણ પરમાર્થ આપ છો, હરિ સંત સ્વરૂપ;	
કૃપા કરો કાલિદાસને, મટે શીતને ધૂપ.	વાલા.

પ્રશ્નકે પાસ કુકર્મોંકી સમા યાવના.

૧૬ ૨૬૬ (રાગ-નાથ હૈસે ગજકો બધ છુડાયો, બીલાગમાં પણ ગરાગે.)

કોન ગતિ હમારી હમારી,	
ઓ નાથ કોન ગતિ હમારી.	ટેક.
બહુન પાપી મહા અધર્મી,	
બહુત હું મેં અનાચારી	ઓ.
પંચ વિપથમેં જયો મસ્તૂલ;	
બહુત હું દુરાચારી.	ઓ.
ચારી બરીદી નહીં સીમા,	
હોત પરતાવા અળ બારી.	ઓ.
મહાન હુરુણી મેં બહાગી:	
જાન મયો બકિત સેં મુરારી	ઓ.

સત્ય તજકર માળા ગુઠકી ગ્રહી;
 મન મેરા ભયા' વિકારી.
 મહા મનુષ્ય જન્મ કહાવે;
 નિજ સ્વરૂપ દિયા વિસારી.
 અગ્ન વૈરાગ્યસે વિનતી હમારી,
 શરણમે' લીજે ગિન્ધારી
 કાલિદાસ પ્રભુ તેરે ચરણોં મેં.
 ભવસાગર મેં દેના ઉગારી.

એ

એ

એ

એ

મમ્મ અગાડી પાપનો પમ્તાગો.

૫૨ ૨૭૦ (ભજન)

ગુજ સમ કોણ કુટિલ કામી;
 દયા કરે હે વિશ્વના સ્વામી.
 ભક્તિ જ્ઞાન શ્રેય્યાં વીસારી,
 ત્રિયાના મોહમાં વૃત્તિ ભમી.
 જ્ઞાન ધ્યાન સત્સંગને તણ;
 મૂરખ મન બન્યું હરામી
 દયા કરી હવે દાસને લ્યો ઉગારી;
 અધમ ઉદ્ધારણ હે અંતર્યામી
 કાલિદાસની વિનતી લ્યો સ્વિકારી;
 ખાંદા ગ્રહો બળવંત બહુનામી

ટેક.

મુજ

મુજ.

મુજ.

મુજ.

પ્રમુ અંગાડી સાચા સગવળની યાદ.

પદ ૨૭૧ (ગગ-ઓધવણનો ગરબી)

ઓ શામળીયા સગવણ તમારું કેમ વિમરેઃ
 માન ઉદરમાં રક્ષણ કીધું નવ માસનો,
 જન્મયા પહેલા જુકિત કરી નાથણ;
 માત રતનમા સુકરું પય ખાસનો. ઓ
 અમૃત કુપે। સુકરે। વાલા પ્રિતથી;
 જમણા હસ્તનો અંગુષ્ઠ યુએ ખાળનો,
 સપ વીંછુ પકડતા તે ઉરતો નથી;
 કરે સ્પર્શ કરડે ના લગારનો. ઓ
 બહી બાતથી પોપણ કરતા નાથણ;
 છવ માત્રના તમે છો ચિસ્તાજ નો,
 અપંગનું પણ રક્ષણ કરતા તાતણ;
 તરછોડો નહિ તમે તેને મહારાજનો ઓ
 સાચી સગાઈ વાલા એક આપની;
 જગતની હવે કેમ રાખું આશનો,
 સ્વાથી સગાં તે મારે શું કામનાં;
 તમ સ્વરૂપ થાયે કાલિદાસનો ઓ

ત્રિકમ તાઝી.

૫૮ ૨૭૨ (ગરબી)

તાળી લાગી ત્રિકમ તારા નામની રે;
 તે જાણે છે દીનાનાથ-ટેકો
 લાગણી નથી સંભારના કામની રે;
 આપ્યો સદગુરુએ હાથ-તાળી
 જૂલી બટકયો વાલા બહુ દીનથી રે;
 હવે શરણે આવ્યો છું નાથ-તાળી
 શાસા સ્મરણ માળા મારે કામની રે;
 જપુ સદગુરુ મંત્ર દીનરાત-તાળી
 કોણ ઉગારે ચોરાશીની ખાણથી રે;
 તમ વિંછુ હવે ધનશ્યામ-તાળી
 કોઈ બચ્યા ન કાળના સુખથી રે;
 દેવ દેવી ઓ તમામ-તાળી
 દેવ દેવીની શિદ્ધિ શું કામની રે;
 કોઈ આવે નહી અંતકાળ-તાળી
 કરે ભક્તિ સરવ આપની રે;
 નિજ ભક્તોની દ્યો સંભાળ-તાળી
 કાળી મહાકાળી રિદ્ધિના રૂપથી રે;
 શિદ્ધિ સ્વરૂપે સેવે દયાળ-તાળી
 શાવન વિરને ચોમઠ જોગણી રે;
 મર્વે તમ ચરણની માંદ્ય-તાળી

કાળ કપે છે આપના જાપથી રે,
 મમ કરજોડી માગે સાદ્ય-તાળી
 શિવ સકાદિક પ્રદા ભાવથી રે;
 વેદ સુદ્ધાં બોલે જ્યજ્ય-તાળી
 કાલિદાસ નિર્જય તમ નામથી રે;
 કરજો વૃત્તિ સ્વરૂપમાં લય-તાળી

પ્રમુને અંત માર્યના.

૪૬ ૨૭૩ (રાગ-પ્રભાત)

પ્રાણ છવન હે પ્રભુ, ના મુકશે વિસારી;
 મમ હૃદય વાસ, માગું ગિરધારી-ટેક
 સ્થામ છળી મનોહર મૂર્તિ, અંતે આંખી તમારી;
 કોટી અપરાધ અમા કરજો, બિરદ નિવારણ હે હરિ-પ્રાણ
 અધર્મોદ્ધારણ નાથ તમે, બકતના હેત કરી;
 કાલિદાસના સ્વામી શામળા, રે' તવ ચરણે વૃત્તિ મારી-પ્રાણ

પ્રમુને સાચી વિનંતી.

૪૬ ૨૭૪ (ધનાશાં)

પુરણ છું પાપી, પ્રભુજી મારા પુરણ છું પાપી-ટેક
 રૂપા કરે આ વંક ઉપર, મહાબુદ્ધિને સ્થાપી-પ્રભુજી
 ફૂટ દત્યોનો હું છું બરીયો, હવે શરણે દ્યો અમાપી-,,
 કાલિદાસના સ્વામી કૃષ્ણ કોડામણ, નિજ અંતર જાણો વિશ્વવ્યાપી

મોહનને વિશ્વપ્તિ.

૫૬ ૨૭૫ (રાગ-સદર)

શું થાશે મારું, ઓ મોહનજી શું થાશે મારું-ટેક
 માત ગયા અને પિતા ગયા, નહીં આ જગમાં કે' મારું-ઓ
 સંસાર આ સરવ સ્વામિં, સાચુ સગપણુ એક તારું-ઓ
 અનીતિ કરી ધન પેદા કરવું, સૌ સમજે તેને સારું-ઓ
 કાલિદાસના સ્વામી આવો આ સમે, દાસની જાય ન આખરું-ઓ

રાઘેડયામ ધૂન.

૫૬ ૨૭૬ (ધૂન)

જય રાઘેડયામ જય રાઘેડયામ,
 પરિશ્રદ્ધા પૂરણુ દામ-ટેક૦
 જ્યાં જોવું ત્યાં સધળે દીસો, ઠાલો નહિ દામ-જય
 તનું મંદિરમાં ત્રિકમ બિરાજે, વાલો જયું તમ નામ-જય
 ત્રિશુલ્લાતિત નિત્ય નિરંજન, વ્યાપક તમારું ધામ-જય
 રામ રામ રદ્દ મોહન તમને, કાલિદાસના છે વિશ્રામ-જય

આત્મ માર્ગના.

૫૬ ૨૭૭ (ગગ-ઓધવજી સદેશો કહેજો સ્થામને)

કરુણા નિધિ હાથ મારો મુકશે નહિ;
 પ્રભુ તમારો મોટો છે પ્રતાપજો,
 સાક્ષીવત્ સરવના જો આત્મા;
 જાપજો-કરુણા નિધિ

ત્રીશુદ્ધાતિત તમે છો ત્રિકમા;
 નિજ જનોને આપનો વિશ્રામજો,
 ભાવ્યાના શેર છો ભગવાન તમે;
 વહે શાસ્ત્ર સી તમામ જો-કરુણા નિધિ
 હૃદય નાદ જાણો તમે રામજી;
 નિજ અંતરના સાથા જે વિચારજો,
 પગપગ દર્શન આપજો શ્રી હરિ;
 પ્રગટ આ હૃદય મોહારજો-કરુણા નિધિ,
 અંત સમયના ખેલી જળવંતા;
 ગીતામાં ગોવિંદ કરો છે પોકારજો,
 તેરે આધારે પાલા વળગી રહ્યો;
 દ્રઢ વિશ્વાસ તમારો કિસ્તારજો-કરુણા નિધિ
 નાદ ધ્વની રોમ રોમ આપનો;
 સ્થામ સંભળાય તે સદા કળજો,
 અહ પ્રહર આનંદમાં ફરે હૃદયરા;
 દીનશંકુ છો દીન દયાળજો-કરુણા નિધિ
 મોહન ગોટા આશુરો મને આપનો;
 અંત સમયના ખેલી તમે કૃપાળજો,
 અવસાન મગથે સ્થામ વેલા આવજો;
 દાલિદામની કેશવ લેજો સંભાળજો-કરુણા નિધિ

હૃદય પધારવા રૂઢિને વિનંતી.

૫૨ ૨૭૮ (ગમ-પ્રભાત)

પ્રેમ થકી પ્રભુ હૃદય પધારો;
શીદને વાર લગાડોછ
હીન બાળકની વિનતી સ્વિકારો;
મોહ નિદ્રાથી જગાડોછ
વિકૃત ગીતા વચન વિચારો;
મોહ માયા ભગાડોછ.
ભગવંત બરોસો પુરણ તમારો,
નિજ સ્વરૂપે રમીડોછ.
કાલિદાસને આપ આમરો,
કાલયુ નહિ ભગાડોછ

ઢાળાની શોધ.

૫૨ ૨૭૯ (રામ-ગરબી)

સખી કાનાને કયા શોધે, કાનો પરાપાર રે;
મળે મોહન ચિત નિરોધે, કર તત્વ વિચાર રે.
સખી બાવનથી વળી બાર, કહે વેદ ચાર રે;
મૃતિ અમૃતિ ઉપનિષદ, મમજ્ઞે ગાર રે
સખી ખીન ક્ષુદ્ધ અમૃત, વિગળી ચમકે રે,
પ્રદર પરમાનંદની નાચે ઠમકે રે

સખી લીલા કહી ના બાય, સુખ વૈકુંઠથી અધીક રે;
 મહાનંદ ત્યાં સદાય, ન કોઇની ળીક રે.
 સખી જમનાજીને તીર, મોરલી બબલે રે;
 એ વાત મહા ગંભીર, સંત સમજાવે રે.
 સખી મજ વિકારી રાસ, જોવો મુશ્કેલ રે;
 હોય કૃપા કેશવની જાત, તો એ સહેલ રે.
 સખી ચંદ્ર સુરજ સ્થિર, ઉભા કરજોડી રે;
 પામે ભક્ત એવા ભગવાન, માયાના બંધ તોડી રે.
 સખી ભાવે કે' કાલિદાસ, સાચી હીવાળી રે;
 મટે જન્મ મરણ ત્રાસ, નિર્જો વનમાળી રે.

સાચી ભક્તિ કેવી હોય ?

પૃ ૨૬૦ (ગ-સદર)

સખી ક્યામસુંદર મોરલી, અંતરમાં વાગે રે;
 અનુભવીને તેનો ભાસ, મીઠડી લાગે રે. ૧
 મખી વિવિધ કેસ નાહ, વાળાં ત્યાં વાગે રે;
 મોહ મમતાને માથા, ત્યાંથી ભાગે રે. ૨
 સખી અષ્ટ પ્રહર આનંદ, દેવ સુખ માગે રે;
 પામવા પરમાનંદ અંતરથી ત્યાગે રે. ૩
 સખી કાળ પશુ કંપે, કૃષ્ણના નામથી રે;
 પમ ભક્ત દર્શન કાળ, આવે યમ ધામથી રે. ૪
 મખી હોય અજપા બપ, સુખ વૈકુંઠથી ભારે રે;
 ત્યાં નહિ ત્રિવિધ તાપ, પડી વેદના વિમારે રે. ૫

સખી હોય સહશુર કેરી ગમ. સુખ એવું પામે રે;
 ભક્તિ હૃદયની. સાચી, વૃત્તિ વિરામે રે. ૬
 સખી વિટક છે એ પંથ, ગુરુગમથી સમજશે રે;
 મળે રાધાનો. કંથ, દુઃખ સૌ જશે રે ૭
 સખી સાગર ને ક્ષીણ, જીદાં ના ભાસે રે;
 ન્યારે થશે તેવું જ્ઞાન, પ્રભુ છે પાસે રે. ૮
 સખી ભાવે. કે' કાલિદાસ, તત્ત્વ વિચારે રે;
 મળ્યા ત્રિકમ સહશુર ખાસ, ભક્તિ ખાંડાની ધારે રે. ૯

મમ્મ પ્રેમ મંક્તિ.

૫૬ ૨૮૧ (સદર)

પ્રભુ મારા માણ આધાર, વે'લા પંધારે રે;
 શામળીયા સજનહાર, વાત વિચારે રે.
 હરિ નાંધારાના આધાર, ભરોંસો તમારો રે;
 કહેવું પડે ન કિરતાર, કઈ હું લવારો રે.
 ત્રિકમ છે તારણહાર, લાગે સસાર સૌ ખારો રે;
 વિષય વેલ એ નિર્ધાર, અનુભવ મારો રે.
 વિનવું વિઠ્ઠલ વારવા, ત્રિકમજી મને તારો રે;
 તમે સંતોના સીરદાર, આત્મા અમારો રે.
 પાતળિયા છે પૂરણ કામ. પાલવ બ્રહ્મો તમારો રે;
 અંતરમાંથી ખમશ્યો ન સ્યામ, રાખશો ન ન્યારો રે.
 મારે મર્વસ્વ તમે સ્યામ, મળધ તમ સારો રે;
 કહેવાના તમામ, આપ આવી ઉગારો રે.

નથી તમથી અલણ્યુ નાથ, ઘટઘટની બણે રે;
 અંતે માણુ તમારો સાથ, નિજ સ્વરૂપે તાણે રે.
 મટે ચોરાશીનો ગ્રાસ, કૃપા કૈશવ કરે રે;
 શરણે આબે કાલિદાસ, મંઠટ નિવારે રે.

આર્તનાદ.

૫૬ ૨૮૨ (ગળ-સાદર)

વાલા વિશ્વતણા વિશ્વામ,	વિઠલજી મારા	રે;	
પ્રાણવલ્લભ પુરૂષોત્તમ,	રાખું ન ન્યારા	રે.	૧
વાલા વિશ્વતણી વેદના,	ફર કરનારા	રે;	
બકતાધિન શ્રી ભગવાન,	કહ હરનારા	રે.	૨
વાલા તમથી અલણી ન વાત,	અંતર્યામી બણે	રે;	
તમે માત પિતાને જ્ઞાત,	સ્વરૂપમાં તાણે	રે	૩
વાલા શધા સંજે રાત્ર,	અંતરમાં રમતા	રે;	
જેને પૂણું છે વિશ્વામ,	તે નવ ભમતા	રે.	૪
વાલા શટજી તમ દીનરાત,	ચાચના મારી	રે;	
મિલ્યા પુરી કરે હે નાથ,	કહું પોકારી	રે.	૫
વાલા સ્વાર્થિયો સંસાર.	હઃખ બહુ બારી	રે;	
સૌ મોહે બયો વેવાર,	કોણ નર નારી	રે.	૬
વાલા વિનંતી મારી છે એજ,	લેજો વિચારી	રે;	
નિજ સ્વરૂપ મુખ્ય ચેન,	માણું મોસરી	રે.	૭
વાલા નિજ સ્વરૂપની આશ,	રણુછોડશયા	રે;	
કાલિદાસને પુણું વિશ્વાસ,	સૌમાં સમાયા	રે.	૮

મમુને નમ્ર યાચના.

૫૬ ૨૮૩ (રાગ-સહર)

પ્રભુ મારા પ્રાણાધાર, પ્રેમે પધારે રે;
 વ્યાપક વિશ્વાધાર, વાત વિચારે રે.
 પ્રભુ પ્રેમનું કરાવે પાન, અંતર આવે રે;
 મારા મન તણા સંતોષ, હરિ સમાવે રે.
 પ્રભુ આ ઘોર કળિકાળ, શીદને તાવે રે;
 હ્યો દાસની સંભાળ, વેલા આવે રે.
 પ્રભુ અમાપી છે આપ, માપમાં ન આવે રે;
 નિષ્ઠુ તમને નંદલાલ, મોરલી બબલવે રે.
 પ્રભુ બન્સી કેરો નાદ, રામ રામ સંભળાવે રે;
 પથ વિપથ થાય બરબાદ, સ્વરૂપે સમાવે રે.
 પ્રભુ બહુ કરે હેરાન, તેણે સંહારે રે;
 ત્રિકમ તમે તારણહાર, બરોસો તમારે રે.
 પ્રભુ કેવાનું સૌ કહ્યું, વધુ કેતો નથી રે;
 થોડામાં છે સૌ સાર, કહું છું સરવથી રે.
 પ્રભુ વિનંતી છું મારી એજ, કૃષ્ણ કંઈ કાપે રે;
 કાલિદાસના સ્વામી રણછોડ, સુખ અવિચળ આપે રે.

વિઠોવા સ્તુતિ.

(આ ૫૬ દશિબુર્મા પંદરપુરમા અમો વાત્રાએ ગથેલા ત્યાં વિઠોવા

ભગવાન સન્મુખ લખ્યું હતું)

૫૬ ૨૮૪ (રાગ-ટોપીવાળાનાં ટોળાં ઉતર્યા રે.)

વારી જઈં વિકૂલ વારા નામને રે,
 ચંદ્રભાગા તિર વસ્યા સ્થામ-ટોક૦
 કવિત્વ શક્તિ આપી તુકારામને રે;
 અરસ પરસ થયા ઘનસ્થામ-વારી૦
 ગોશ કુંભારની જાત ન જોઈ રે;
 થયા ભક્તને કાજ કુંભાર-વારી૦
 વશ થયા તમે નામદેવને રે;
 દૂધ પાય દરજી કેરો જાળ-વારી૦
 સેના નાપિકનાં કાજ તમે દરીયા રે;
 થયા નાથી તમે મારા નાથ-વારી૦
 જની બાઈની લાજ તમે રાખી રે;
 લોહ શૂળી પિંગળી પુઝરિક નાથ-વારી૦
 જાનદેવ અને મુક્તા બાઈએ રે;
 કર્તુ આત્મા રૂપે પૂજન-વારી૦
 નામદેવનાં કાર્ય કરીઆ રે;
 આખું આત્મજ્ઞાન થઈ સ્થાન-વારી૦
 સમર્થ રામદાસને મળીયા રે;
 થયો રૂડો તે બ્રહ્મ વિચાર-વારી૦

અનેક લકતોને આપ મળીયા રે;
 સત્ય નામનો લીધો, સાર-વારી૦
 લક્ષ્મી દામાણની સાદ્ય કીધી રે;
 યથા તેણે કાજ મહાર-વારી૦
 વિઠોપંત ને રામાનંદને રે;
 તમે સાદ્ય કીધી કિરતાર-વારી૦
 એમ જાણીને શરણે આવીયો રે;
 રાખો ચરણ શરણ મહારાજ-વારી૦
 કહે કાલિદાસ આજ આપને રે;
 નિજ સ્વરૂપ યાચુ શિરતાજ-વારી૦

લેખકના શરીર પર એક પ્રસંગે આવેલ કટુ-પ્રશ્ન સ્તુતિ.

૫૬ ૨૮૫ [લાજન]

મારાં જાણુડાંની સંભાળ;
 હરી તમે રાખજો રે-ટેક૦
 અવરની આશામાં નિરાશા રે;
 સાચા છે તમે રખવાળ-મારાં
 દ્વરિજન દુઃખ દેવાને આવ્યા રે;
 સાચો તમારો આધાર-મારાં
 તેજજ દેખીયો આવીયા રે;
 કરવા લાગ્યા પ્રહાર-મારાં

બળનાં બાળ બિહીના 'ઉગાયો' રે;
 ચહુ દિશ અગ્નિ વિકાળ-મ
 તેવી સ્થિતિ આ સમે મારી રે;
 દૂશ્મનો આબ્યા અપાર-મ
 એરી પ્રથારે જગત ફૂંચું રે;
 એક કૃપા તમારી કિરતાર-મા
 મગા સળ'ધી કે'વા માત્ર રે;
 આષ છે રક્ષણ કરનાર-મા
 બિરદ નિંવારણ બિરદ વિચારજો રે;
 ત્રિકમ છે તારણહાર-મા
 તમને સોંપી નિર્ભય થયો હે નાથ રે;
 ચિંતા નહિં મને લગાર-મા
 અરજ સૂણીને શામજો આવીયા રે;
 ગેળી રક્ષણ કિધુ નિર્ધાર-માર
 કાલિકાસના સ્વામી પધારીયા રે;
 શું સમજે નાસ્તિક ગમાર-માર

હે રામ તમારી અજબ કરામત છે.

૫૬ ૨૮૬

રામ તારી કરામતનો પાર ન પામું-ટેક
 જળ ત્યાં સ્થળ સ્થળ ત્યાં જળ;
 જોઈ વિસ્મય યાવું-રામ
 રંક રાય રાય રંક બને;

સાચી સમજ.

૧૬ ૨૬૦ [પ્રભાત]

કૃષ્ણને ગમે જે સમે, તે મમે તેજલો ખરૂં
 ભગવદ ઇચ્છા બલવત્તર, ચિંતા શીદને કરૂં-ટે
 લાભ હાણી ના કોઈ હાય, હૃદયે રયામ સ્મરૂં
 મરણ જન્મ પ્રભુ હાય બાણ, તિમ ત્યાગે તરૂં-કૃષ્ણ
 નરકદ ધર્મ શીદને હવે, શીદ હું પણાને બોલે ભરૂં
 મુખ દુઃખ સૌ પૂર્વ જાણિત, ધ્યાન પ્રભુનું નિત્ય ધરૂં-કૃષ્ણ
 જગતને જે દુઃખ લાસે, મુખ મમણુ તેમાં નરૂં
 અકળ કળા નાશાયણી, સ્થુલને હું મોહ હરૂં-કૃષ્ણ
 સત્ય સગા શ્રી હરિ, શાન્તિ એ તેમાં કરૂં,
 કહે કાલિદાસ નિર્ભય રહી, અવર પડપંચને પર હરૂં-કૃષ્ણ

સાચું સ્મરણ.

૫૬ ૨૬૧ [ભજન-મંજી]

ધીમીં ધીમીં મદમ વાગે,
 વાગે મોરલી મારી,
 મોહક મોરલી બકતો બણે
 વગાડે ગિરધારી-૨૬૦
 વિષ્ણુને છે બદાલી બદ્દુ;
 શંભુએ સ્વિકારી,
 પ્રદાને બધ બાગ્યે;

ઝો યોગિની એ ખ્યારી-ધીમી
 દેહ દેવળમાં આંચે આનંદ;
 સોલસે સમરે નારી,
 અંતરયાત્રીયે ઠરી કડુંણા;
 મારા સદગુરુની જલ્લીહારી-ધીમી
 પરાપાર પ્રભુજી મારા;
 જમના જળ કુખકારી,
 ત્રિવેણીમાં સ્નાન કરું;
 ગોવિંદ ગો ચરાવે સારી-ધીમી
 જાળપણની પ્રિત છે મારે;
 કેમ શુક મારારી,
 શ્વાસા સ્મરણ પળ ના ચુકે,
 કાલિદાસનાં સ્વામી ગિરધારી-ધીમી

મધુને હૃદય નિમંત્રણ.

૫૬ ૨૯૨ (ગરબી)

મારે મન મંદીર મોહનજી આવોને;
 શીદને સ્યામ સતાવોને-ટેકો
 પ્રેમનાં પાથરણા પ્રભુ હું પાથરીશ;
 અગમ માર્ગ જતાવોને-મારે
 નીતિ રીતીએ મારૂં આગણું અજવાળીશ;
 એમાં આપ સ્વરૂપ સમજાવોને-મારે
 ગીતા જ્ઞાનનાં સ્નાન હું કરીશ;

કહે કાલિદાસ તપ બકિતમાં મરીશ:

મારા મનોરથ પુરા કરાવોને-મારે

મન મેલ મટાડવા મોહન પ્રાર્થના.

૫૬ ૨૬૩ (નિદામ)

મેરે મનકે મેલ મિંટાવો;

મોહન મેરે મનકે મેલ મિંટાવો—ટેકો

નીન બંધુ હે દેવ દયાળું;

મેરે મન મહિરમે' આવો-મેરે

ઉત્તમ અવસર એકી દિયોત્રથી;

આપે આપમાં સમાવો-મેરે

નિત્ય નિરંતર નિબંધ નિરંજન;

એકી રૂપ દર્શાવો-મેરે

કલન કાલિદાસ મન્ય ભયના;

સત્ય કરકે બતાવો-મેરે

હૃદય છાટ્ટીને હરિ સ્મરન.

૫૭ ૨૬૪ (માન્વી)

હાટડી હાટડી હાટડી રે, હરિ ઉપારો મારી હાટડી-ટો

રમે રમવાને આવો રંગીલાણ, એવું તમારી વાટડી રે-હરિ

મન મંદીરમાં મોજ માગીશુ, રામ રમણ માગી રાગડી રે-

મન મોહન મોહ્યા મે તખને, મેપી મે' મારી બગડી રે-

કલિદાસના સ્વમી બેને પધારે, હું કદીસાકુ બળી વાગડી રે-

વિરલ નિવરણ શ્યામ.

પદ ૨૮૫ (હુંભરી)

અખતો	ખિરદ	ખિચારો	મેરે	શ્યામ;	
	અખતો	ખિરદ	ખિચારો	મેરે	શ્યામ-ટેકં
તુંમ	ખીન	નહિ	આધાર	કો	મેરા;
	મેં	રટત	હું	અઠિ	જામ-અખતો
કૃષ્ણ	કૃપાનીધિ	દીન	દયાશુ,		
	પરિશ્રદ્ધ		પુરણ		કામ-અખતો
નિત્ય	નિરંતર	દર્શન	દીને;		
	હૃદય	કમળમેં	મેરે		રામ-અખતો
પ્રાણ	નિકલે	જળ	ઘટથે;		
	કહત	કાલિદાસ	જર્ણુ	તવ	નામ-અખતો

હૃદય પ્રાર્થના:

પદ ૨૮૬

મુજ	હૃદયની	સૂનીયે	રાંમા;	
	અખ	મુજ	હૃદયની	સૂનીયે
માના	પિંતા	બ્રીંતે	મેરે	તુંમ;
	સગો		સહોદર	સ્થામા-અખ
મુખકે	સાથી	થહ	જગકે	લોક;
	દુઃખમે		નાવે	કો?
	સંગર્વ	સંત	સાધુકી;	કામા-અખ
	ઝોકહીં		તુંજ	નામા-અખ

કાલિદાસકે સ્વામી કીજે કરુણા;
મુજે લીજે નિજ ધામા-અળ

મહેપ સ્તુતિ.

૫૬ ૨૬૭ (લાવણી. કાલીંગડાનો)

મંગળકારી મહેપ (૨) ટેક૦
તૂંડી માતા તૂંડી પિતા;

અળ કૃપા કીજે દેવેપ-મંગળ
ન કોઈ ચહ જગમે, તુમ બીન મેરે;

કયા કરું કલેપ-મંગળ
યોગ કે દાતા, તુમ ત્રિપુરાસી;

અળ મીંટાવો કરમકી રેષ-મંગળ
અંતરમાં આવી, અવિનાશ બીરાજે;

આશ ન રાખુ જગતકી લેષ-મંગળ
લક્ષ્મી ન ચાચું, પૃથ્વી ન રાચું;

નિર્ભય ભયું દેશ-મંગળ
કહત કાલિદાસ કરે અળ કૃપા;

જાનકે પહેરાવો વેશ-મંગળ

મમ્મ પ્રેમે મારે મંદિરે પધારો.

૫૬ ૨૬૮ (ભજન)

પ્રભુ પ્રેમે મારે મંદિરે પધારો;
મંદિરે પધારો મારે મંદિરે પધારો-ટેક૦

ઘોર પાપ રૂપી કાદવ ક્રીચડ;
 તેનો ક્રીધો વિસ્તારો-પ્રભુ
 મારા કમો સામુ શ્યામ ન ભેજો;
 હવે ક્રીધો સરવ વિસારો-પ્રભુ
 અંતર આવી વાલા દેને દર્શન;
 એજ વિનંતી મારી સ્વિકારો-પ્રભુ
 કાલિદાસના સ્વામી રંગ રચીલા;
 અંત સમે હોય ના વચ ધસારો-પ્રભુ

પૂજ્ઞલ તિર્યની સ્તુતિ.

૫૬ ૨૯૯ (સં. ૨૦૦૫-અબમેર)

જય જય પૂજ્ઞલ મહારાજા;
 તું સર્વે તિર્યનો રાજા-ટેકો
 સૌ તિર્ય તુજમાં સમાણા;
 સૌ શિરોમણિ ભગવાના-પ્રભુ
 સ્નાન ધ્યાને પાપ હરે;
 રહે ન અહંમે ભાવના-જય
 મમું નમું પ્રદાણ આપને;
 આ સરોવરે ભાવના-પ્રભુ
 પૂજ્ઞલ તલાવ સરોવર;
 કમળે થઈ મુજ ભાવના-જય
 કરત દર્શન થયો પાવન,
 આચમન સ્નાન ધ્યાના-પ્રભુ

આત્મશાને યયો વધારે;
 આપ મૂર્તિમાં પ્રદા લાવના-જય
 કહે કાલિદાસ સદગુરુ કૃપાળે;
 લગ્ન પ્રદા ભગવાના-મધુ
 શામ શામ રણકાર આપનો;
 સમજે યોગિ કે' શાણા-જય

નંદલાલ વેલા આવજો.

૫૬ ૩૦૦ (ગરબી)

આવળે આવળે આવળે રે;
 નંદલાલ અવસરીયે વેલા આવળે-ટેક૦
 ક્રોધ થાય મુજ ઘટ ભિતર બ્યારે,
 ત્યારે શાન્તિ સખી સંગ લાવળે રે-નંદલાલ
 મનનો મેળાપો મોહન મારે;
 શુભ સંદેશો સાનમાં ઠાવળે રે-નંદલાલ
 ત્રિશુલી માયા ત્રિકમ તમારી;
 તેણે વાલા ભૂલાવળે રે-નંદલાલ
 કાલિદાસના સ્વામી રંગ રશીલા,
 મારાં હેડાં શાને રંગાવળે રે-નંદલાલ

મજ રાધા રમણ.

૫૬ ૩૦૧ (ધુન-ગરબી)

રાધા રમણુ જજ રાધા રમણુ;
 જજ રાધા રમણુ-ટેક૦
 મહશુરો સાને મમરતાં તેણે;
 મટે જન્મ મરણુ-જજ
 શ્યામ ઉશ્વાસે સમરતાં તેણે;
 રામ રામ થાય રટણુ-જજ
 સાચું સાધન કોઈ સંત બતાવે;
 મટે ચોરાશી જામણુ-જજ
 કે' કાલિદાસ એ દિવ્ય ચણુ આપે,
 જો જાય શરણુ-જજ

મારે અંતર દર્શન દેજો.

૫૬ ૩૦૨ (ભજન)

દર્શન દેજો દર્શન દેજો;
 મારે અંતરમાં દેજો-ટેક
 બૃહ થાય જો ભૂધર મારી;
 સદગુરુ સ્વરૂપે કે'જો-મારે
 નટવર નાગર નંદ ક્રીયોર;
 મને લાગ્યો તમારો નેજો-મારે
 ભકિત ભૂધર માણુ તમારી;
 મટે કાળનો પંજો-મારે

કાલિદાસના સ્વામી, રંગ સ્ત્રીલા;

— અંત સમયે ખજર લેળે-મારે

સાચુ શરણ શામળીયો.

। ૫૬ ૩૦૩ (ભજન)

શરણ તમારૂં રે;

ઓ શામળીયા અંત જનોને શરણ તમારૂં-ટેક

પાપી પાખંડી વધ્યા આ ભુગમાં;

જગત યસું છિદ્ર જોનારૂં રે-ઓ

અસત્યને આદરે નીતિ વિસારે;

એવા દૂરમતિને વિસારૂં રે-ઓ

ધર્મ ગયો અધર્મ આગ્યો;

હવે કયાં જઈ શાન્તિ ધરૂં રે-ઓ

કાલિદાસના સ્વામી આવો અવસરીયે;

પ્રેમ મગન થઈ આપને સંભારૂં રે-ઓ

શામળીયા સાથે વાતહી.

૫૬ ૩૦૪ (ભજન)

આવોને શામળીયાજી, કરીયે વાતહીજી;

આજે આનંદની રાતહીજી-ટેક

વહેલા આવોને વતમાળી,

વાર ન કરો આવહીજી-આ

જ્ઞાન ધ્યાનની સમજાવો રીતહી;

તવ નામની મારે નાવહીજી-આ

કુરુક્ષેત્રે અભ્યુત્થાનને પ્રયોધીયા;
 ગીતા સ્નાન એ માવડીજી-આ
 કહે કાલિદાસ કરે કરણી;
 હરિ ભણુ તપને દા'ડીજી-આ

મેરી નાવ સુમ નારાયણ.

૫૮ ૩૦૫ (ધનાત્રી)

તુંમ મેરી નાવ, નારાયણ તુંમ મેરી નાવ-ટેક૦
 માત પિતા સહુ બ્રાત છે તમે, સગા સહોદર તમામ-ના.
 અવર સગા સૌ કહેવા માત્ર, ધનનો રાખત ભાવ-નારાયણ
 અળ સુધીમાં લેના મેરી, મેરા તુંહી મહારાવ-નારાયણ
 કહત કાલિદાસ તેરે ચરણોમે, નિજ સ્વરૂપકા દો સરપાવ-ના

મારા સાચા પ્રાણ જીવણજી.

૫૯ ૩૦૬ (ભજન)

જીવણજી હે પ્રાણ હમારા;
 અમે ગાઇયે શુભ તમારા-ટેક૦
 જળને લઇને માછલી જીવે;
 તેમ રહીએ તમ નામ આધારા-જીવણજી
 તમ વિણ પળ ના રહીયે;
 ભલેને જગત કહે નઠારા-જીવણજી
 રક્ષક ભક્ષક પ્રભુ તમે છે;
 શું કરે કાળ કરાળા-જીવણજી

કહે કાલિદાસ આશરે તમારે;
શરણે આન્યાને ના તજશે દયાળા—ભવણી

મમુની પૂર્ણ પ્રાર્થના.

૫૬ ૩૦૭ (રાગ—ઓધવણી)

ઓ શામળીયા શીઠને તલસાવે;
રાત થોડી વેશ ઘણા અવિનાશ બે,
તેમ આયુધ્ય થોડું ને કામ છે ઘણું;
કાળ ક્યારે આવશે તેનો શુ વિશ્વવાસ બે—ઓ
મૃગ જળ સમ સુખ સંસારનું;
હરખને શોક તેમાં દીન રાતબે,
શાન્તિ નહિ આ જગતમાં;
મુરખ કરાવે બહુ ઉત્પાત બે—ઓ
દ્રશ્ય પદારથ જગમાં જેટલાં;
તેનો ત્રિકમ કરાવે અભાવભે;
સદા સેવું ક્યામ અંતરમાં;
એજ માનવ જન્મનો લ્હાવે! બે—ઓ
વાર ન લગાડો હવે વિઠ્ઠલા;
તમ સ્વરૂપમાં જેઓ મારા નાથબે;
નમ્ર વિનંતી એ કાલિદાસગી;
- ૨, સારે. નિષ્ઠુ. સાક્ષાતબે—ઓ

સત્યમાંજ પ્રશ્ન છે.

૫૬ ૩૦૮ (ગગ-પ્રભાત)

સંયમ સાધન વિના, ભક્તિ શું કામની;
 પંથ ઈંદ્રિ વશ ના કીધી, માળા નહિ રામની-ટેક૦
 વડી વાતે વિકૃત ના રીએ, પ્રિય કરે દામ ચામની;
 પડપંચના છુટે પડદા, ત્યાં છળી સુંદર શ્યામની-સંયમ
 કથા કિત્તેન કરે સો, પણ અંતર આશા દામની;
 આત્મજ્ઞાનની વાતો કરે, પણ એ સો નામની-સંયમ
 રંગ રાગ આલાપ સુંદર, વાત મોક્ષ ધામની;
 કે'ણીમાં સો જન કથે, પંચાત ગામ ગામની-સંયમ
 છળીલો છેવરાય નહિ, જાણે વાત એ તમામની;
 કહે કાલિદાસ મળે મોહન, હૃદય માળા રામની-સંયમ

મોહન માવળ કરો ચોર.

૫૬ ૩૦૯ (ગરબો)

માખણ કેરો ચોર, મોહન માખણ કેરો ચોર;
 એનો સંત મમતે ચોર.....ટેક૦
 પંદ્રાવનની કુંજ ગણીમાં, થનક યે યે થાય;
 આનંદની જ્યાં અવાધિ નહી, બોલે પક્ષી રૂઝે મોર-મોહન
 નવસે નળવાણું નાહી નાર સાથે, રાસ રમે મજરાય;
 ગગન માંહી ગોવિંદ ગાળે, નટવર નંદ કિચોર-મોહન
 ભમણા ના ટળે ભક્તિ વિના, શુરૂંજમે સમજાય;
 મહાપ્રભુજનો આદેશ એ, સાચો જેનો દોર-મોહન

વલ્લભ કૃપા યાચ તેને, ભુઠ કપટ જો જાય,
કહે કાલિદાસ પ્રેમ પંથ એ, સાચો કનૈયાનો દોર-મોહન

સાચા છો સર્જનદાર.

૫૬ ૩૧૦ (ધનાશ્રી)

માયા છો મજનદાર;

ઓ શામળીયા સાચા છો સર્જનદાર-ટેક
અગણિત લીલા નાથ તમારી;

કેણુ નર કેણુ નાર-ઓ

દેવાધી દેવ એક તમે છો;

બ્રહ્મા વિષ્ણુ શંકર નિર્ધાર-ઓ

કાલિદાસના સ્વામી રાધ રણછોડ;

તમે સાકાર નિરાકાર-ઓ

મક્તાધિન મૂઘર.

૫૬ ૩૧૧

ભકતોની લાજ તે રાખી;

ઓ ભૂદરા તે ભકતોની લાજ રાખી-ટેક
લોભ ભગતની વાલા ખેતી નિપજવી;

હરિ રસ ખૂટિ જોને આખી-ઓ

ધીરા ભગતને તત્વ રૂપે મળીયા;

પ્રભુ એવા દાખલા છે લાખી-ઓ

સંતને શામળીયા આશરો તમારો;

વેદ • શાસ્ત્રની છે સાખી-ઓ
કહે કાલિદાસ સદગુરુ કૃપાએ;
સાચી વાત બાખી-ઓ

મારી અંત સમે શુદ્ધ લેજો.

૫૬ ૩૧૨ (ધનાશ્રી)

મારી અંત સમે શુદ્ધ લેજો;
પ્રભુ મારી અંત સમે શુદ્ધ લેજો-ટેક
કઠિણ કાળ આવે જ્યારે, ત્યારે પાસે રહેજો-પ્રભુ
મારા કર્મો સાથે કેશવ ના જોશો, ધ્યાન તમારું રે'જો-પ્રભુ
ચટણ ના જુલું રામ તમારું, અંતર આવી સત્ય રે'જો-પ્રભુ
કહે કાલિદાસ નિજ સ્વરૂપમાં, પ્રભુવમાં ચિત્ત રે'જો-પ્રભુ

શામળીયાને શરણે.

૫૬ ૩૧૩ (ભજન)

કેમ રહે ધીર ઓ શામળીયાણ, કેમ રહે ધીર;
હું તો સાચુ કહું સ્થામ શરીર-ઓ
વિચારો વિક્રમણ હૃદ થઈ હવે તો,
મુપત સૂતાનાં પૂર્વા ચીર-ઓ
વેગે આવો વિકૃલણ તમે તો;
તમે સુભદ્રાના વિર-ઓ
સંસારીડો સૌ કરહવાને આવે;
ન મળે કોઈ સંત સુધિર-ઓ

જ્યાં જોવું ત્યાં વાદ વિવાદ;
 ભાષાની સોને ભીર-એ!
 સાહિત્ય જ્ઞાન શબ્દ માત્રામાં;
 શુભ વર્તન નહિ લગીર-એ!
 ભક્તિ જ્ઞાન ન વૈરાગ્ય ડાઇને;
 ચોને થવું જી અમીર-એ!
 મકંટ માફક નાથે નચાવે;
 દેશમાં કહેવાય વિર-એ!
 કાલિદાસના સ્વામી રાખે લલ્યા;
 આત્મ સ્વરૂપે આય રઘુવિર-એ!

મારી અરજી.

૫૬ ક૨૨૪ (ગરબી)

અરજી અરજી અરજી રે, નાથ સ્વિકારો મારી અરજી—
 જ્ઞાન ધ્યાનની બિડા છે મારી, મોહન હું છું ગરજ રે—
 કુબુદ્ધિ કલેષ બ્યાપે ના તનુમાં, એજ માથુ હું કરજ રે—ના

શ્રી વાલાજી મગવાનની સ્તુતિ.

(મં. ૧૯૮૭ ના વૈશાખ સુદ ૧ ત્રિકલ.)

૫૬ ૩૧૫ (ગગ-વિનંતી તો મુખ્યને રે ભોળા નાથજી)

ગરબુતો આળ્યો રે, દેવ દયા કીજયે રેજી,
 કૃપા કરો બાલાજી બિહારી રામ,
 અતરની કેળે કહુ રે, અબણ્યું ન મુંદર સ્યામ રેજી-ટેક
 અધીકો કીધો અનાચાર, બુંડાઈનો ભરીયો ભાર રેજી;
 મોઢો હું તો વાણીમાં મારા નાથ;
 મોહ વશ થઈને રે આધો બહુ માર રેજી-શરણ
 ઝોલાં ખાય નાથ માઈ રે, ડુબવાને તૈયાર રેજી,
 જોરે ડુબશે લાજ તમારી રે જાય,
 અભિમાની સૌ કહેશે રે, કયા છે કિરતાર રેજી-શરણ
 તન મન ધન હરિ તમ સરણે રે, દાસને ન ફકર રેજી;
 માટે મોહન કર્યો કંઈક વિચાર,
 પાલવતો પકડયો રે, શિરને માટે ગિરધર રેજી-શરણ
 તમે અનેક ભક્તોની મંજાળ લીધી રે, આળ્યો વિશ્વાસ રેજી;
 આપ મારો . ઉગારો ગોવિંદ;
 જગતની લાજ તણ રે, વિનવે કાલિદાસ રેજી-શરણ

કૃપાની પ્રેમ મક્તિ.

૫૬ ૩૧૬ (ગગ-આધવજીતો સદેશ કેળો સ્યામને રે)

આજ ગમી જમના પારમાં;
 ત્યાં ગગ. નંદ પ્રજોગ ને

જ્યાં જોઈ ત્યાં વાદ વિવાદ;
 ભાષાની સૌને લીર-એ
 સાહિત્ય જ્ઞાન શબ્દ માત્રામાં;
 શુભ વર્તન નહિ લગીર-એ
 ભક્તિ જ્ઞાન ન વૈરાગ્ય કોઈને;
 સૌને યશુ છે અમીર-એ
 મકંઠ માર્ક નાથે નચાવે;
 દેશમાં કહેવાય વિર-એ
 કાલિદાસના સ્વામી રાખે લબ્યા;
 આત્મ સ્વર્ગુષે આપ રધુવિર-એ

મારી અરજી.

૫૬ કુવટ (ગરળી)

અરજી અરજી અરજી દે, નાથ સ્વિકારો મારી અરજી-ટંક
 જ્ઞાન 'ધ્યાન'ની બિંદુ છે મારી, મોહન હું છું ગરજી દે-નાથ
 કુપ્રુદ્ધિ કલેષ બ્યાપે ના તનમાં, એજ માત્ર હું હરજી દે-નાથ
 સદા સતસંગ ત્રિકમ હું યાત્રું, પાસે રહો રાધા વરજી દે-નાથ
 કહે કાલિદાસ આવજો વે'વા જેવી તમારી મરજી દે-નાથ

વિરહ વેદના જન્મીની, પ્રભુ હવે ના સહીયે—ઓ
 પ્રિત પૂર્વની છે મારે, દર્શન તારાં ચહીયે;
 અનેક રૂપે રમો સમા, વેદ વચન ગ્રહીયે—ઓ
 જમનાજીના ઘાટ ઉપર અરજ હરિ અમે કરીયે;
 સદગુરુએ ઘાટ ખનાવ્યો, ધ્યાન તમારૂં ધરીયે—ઓ
 ઈંડા પિંગળા સખીયો સૌ, નાર આવી ચહીયે;
 ઠરે જોડીને કરે વિનંતી, સુખમણ આવી તહીયે—ઓ
 પ્રજ્ઞાદિક જોવા ઇચ્છે, મા'દેવ સરીખા કહીયે;
 વિહ્વલને છે વાલી લીલા, સદા મજમાં રહીયે—ઓ
 કાલિદાસના કાન કનૈયા, આવી અંતર ઠરીયે;
 ત્રિકમે ત્રિકમ સમજાયા, હવે મૂકું ના જરીયે—ઓ

મન મોહન મીલન.

પદ ૩૨૮ (ગરબી)

સખી આજ મુજને, મન મોહન મળીયા રે;
 હું તો જાણતી હતી કે, વાલો એ મજમાં રે—ટેક૦
 સખી અનંત જન્મનાં પૂન્ય, સંશય ટળિયા રે;
 મહે' જોયું જાગીને આજ, વાલો રજ રજમાં રે—સખી
 સખી ગીરી કુંદને વન, વિહ્વલને શોધીયા રે;
 હું તો જાણતી હતી કે, હશે એ ગોકુળમાં રે—સખ
 સખી સંત સાધુની એવે, પૂન્ય ફળીયા રે;
 તે દીકા વ્યાપક આજ, જાણુ તેને સુરમાં રે—સખી
 મખી મધુરામાં હશે માવ, જાણી શોધમાં ચાલીયા રે;

આજ રૂટે આબ્યો દાવ, ત્રિકમ લેયા તનમાં રે-સખં
મખી રક્ષિક ઝેનું રુપ, હૃદયમાં મા'લીયે રે;
ત્યાં કે'વા લેણું નહિ, ગોવિંદ ગાળે ગગનમાં રે-સખં
મખી દારિકામાં હશે નાથ, જાણી ત્યાં કરીયા રે:
કૃપ્ય કરતા હશે રાજ, એમ સમજ્યાં મનમાં રે-સખં
મખી સદશુરૂએ લાબ્યો ભરમ, સ્થિર થઈ હૃદય ઠરીયા રે;
કાલિદાસના સ્વામી રીરતાજ, દીઠા તનમાં રે-સખી

પ્રેમ મક્તિ.

૫૪ ૩૧૬ (ગરબી)

પુરે મારા મનના કોડ, હરિ આ સમે રે;
માથા તમે શ્રી રણછોડ, બીજી મને ના ગમે રે.
મન માયાનો કરો તોડ, વૃતિ સ્વરૂપે બગે રે;
ત્યારે ટળે સવે' તોડ, વિષયો ન્યાં સમે રે.
મટે સવે' માયાદોડ, નિર્ગુણ તત્વ રમે રે;
કૃપા તમારી હોય રણછોડ, વિષયો દમે રે.
ત્યારે પહોંચે મારા કોડ, મે'ર કરો તમે રે;
કાલિદાસ કહે કર જોડ, આબ્યો હરિ આ મમે રે.

માગ્યાના મેઠુ ચિહ્ન.

૫૪ ૩૨૦ (રામ-ચિનતીતો મૂળએ રે રીવ બોળા નાપછ ૩)
આગ્યાના બેડુ રે ચિહ્ન વેળા આવ્યો રેછ;
દાંમે તમારો રે, મોહન મન આવ્યો રે૧૧-૭૧૦

અવગરીયે આવી ' વાલા ' લેજે સંભાળ;
 છું અપરાધી તમારો રે, હવે તો શરણ આવીયો રેજી-ભાગ્યાના
 મુધારજો વાલા મારો અંતકાળ;
 હું ખ ઘણુ મરણ સમયનું રે, અંગ પીડાથી સંભાળજો રેજી-ભા.
 મન માફ મન માયામાં ન જાય;
 પુત્ર પરિવાર છોકરાં રે, મોહનો હોય વિસારો રેજી-ભાગ્યાના
 ગીતા ભાગવત રામાયણે ચિત્ત જાય;
 ગંતો કિતન આપનાં રે, હૃદયમાં જવાય રેજી-ભાગ્યાના
 પાપી પણ પુરણ જો પસ્તાય;
 શરણ આવે આપની રે, તેની પકડો જાંઘ રેજી-ભાગ્યાના
 ગજ શુભ્રિકા અજમીંદ પિંગળા નાર;
 સર્વ ભાવે શરણ આપની રે, તેની પકડી જાંઘ રેજી-ભાગ્યાના
 એરે આધારે વિનવું મારા નાય;
 યમ હૃતના તેડાથી રે, જયાવજો બહાલા સ્થામ રેજી-ભાગ્યાના
 મોટો ભય મરણ સમયનો થાય;
 ધરૂં ધ્યાન આપનું રે, લેજો ચરણ શરણ માલ રેજી-ભાગ્યાના
 હિંમત મોટી મોટો તમારો પસ્તાય;
 કાલિદાસની વિનતી રે, સ્વરૂપ આપનું ચાહ રેજી-ભાગ્યાના

અંતકાલ વલતે સંભાળ લેવા પ્રભુને વિનંતિ.

૫૬ ૩૨૨ (રાગ-દેવળ જુગ થયું રે)

લેલે સંભાળ મારી લેલે સંભાળ;
 અંત સમયે મારી લેલે સંભાળ—ટેક૦
 દેહમાં દરદ ન આવે મુજને રે;
 ચિત્ત વૃત્તિ તમમાં બેઠું તાર રે—અંત
 ભક્તિમાં ભંગ ન પડે તે સમે રે;
 દુઃખમય આ સંસાર રે—અંત
 વાસનાનું વાદળ વિસરે રે;
 અણુ તેડયો આવે બ્યારે કાળ રે—અંત
 કાલિદાસના સ્વામી પ્રભુ હૃદય પધારને રે;
 નિજ સ્વરૂપમાં તાણુને દયાળ રે—અંત

અંતકાલ મુધારવા પ્રભુને વિનંતિ.

૫૬ ૩૨૨ (ભજન રાગ-સદર)

વહેલા પધારને હરિ વહેલા પધારને રે;
 કંઈણા સાગર હરિ વહેલા પધારને—ટેક
 ભાગ્યાના ભેરૂં આશરો તમારો રે;
 દિન જાળકની અરજ ઉપધારને રે—હરિ
 તેડું પરલોકનું આવે બ્યારે રે;
 પ્રભુ તે સમે સંભાળ કરને રે—હરિ

તન રોગ વ્યાપે ન જરા રે;
 નિજ સ્વરુપમાં વૃત્તિ ઠરાવળે રે-હરિ
 વિશ્વ વાસના તે સમે વિરમે રે;
 ધ્યાનાકાર વૃત્તિ કરાવળે રે-હરિ
 બાહ્ય ગ્રહણે બળવંત આવી રે;
 ત્રિવિધ તાપને વિસરાવળે રે-હરિ
 સાચું સગપણુ શામળીયા તમારૂં રે;
 જ્યોતિ સ્વરૂપ સમજાવળે રે-હરિ
 દેશવ કિર્તન કરુ તમારૂં રે;
 નાદ ધ્વનીમાં મન ઉતારળે રે-હરિ
 પ્રાણ બચ જ્યારે આ તનમાંથી રે;
 કાલિદાસના સ્વામી સદૃષ્ય પધારળે રે-હરિ

ફાલ આવે ત્યારે રક્ષણ કરવા ईश्वરને વિનંતી.

૫૬ ૩૨૩ (કવાલી)

અરજ સુનીચે નાથ મેરી;
 ભરોસે પડા હું તેરી;
 દુઃખ દીન ગંધુ દયાળું હરિ;
 સુરત અળ તેરેસે ઠેરી-અરજ
 આવે જળ કાળ લેનેકું;
 શરીર પે રોગકી ન ઘેરી,
 ધ્યાન તબ તેરાહી આવે;

છટે જળ પ્રાણહી મેરા; મુખમેં નામ, ગિરધારી-અરજ
 કાલિદાસકી હય ધીનતી; બડી સાદ્ય તુમેરી,
 કરના નહિ નાથ તબ દેરી-અરજ

વિઠલ ના મૂકશે વિસારી.

૫૬ ૩૨૪ (ભજન)

વિઠલ ના મૂકશે વિસારી;
 હવે વિઠલ ના મૂકશે વિસારી-ટેક૦
 કાળ આવે સમીપ બ્યારે;
 લેજો ખખર અમારી-હવે
 અંત સમયે આશરો તમારો;
 હોય ભક્તિ તમારી-હવે
 કૃષ્ણ કૃપાળું દીન દયાળું;
 અધમો દારણ મોરારી-હવે
 કાલિદાસની એ છે વિનંતી;
 તમ સ્વરુપે વૃત્તિ રહે મારી-હવે

ત્રિકમજી ત્રેવડમાં રે'જો.

૫૬ ૩૨૫ (ભજન)

ત્રિકમજી ત્રેવડમાં રે'બે રે;
 કાળ આવે બ્યારે,

સલાળ શામળીયા લેજે રે;
 કે'લું પડે ના ત્યારે-ટેક૦
 અળવંતા ખાંડય એ' બેરે,
 મજુ ઘાટિ જ્યારે,
 ભક્તિ રાન દેજે રે,
 વિસર ના ત્યારે-ત્રિકમજી
 અતરમાં અવિનાશી ર'જે રે,
 ર' ના ભિતિ લગારે-ત્રિકમજી
 કાલિકાસને શરણમાં લેજે રે,
 ના ભૂલુ તે વારે-ત્રિકમજી

અળી વલ્લભે પ્રમુ પધારજો.

૫૮ ૩૨૬ (અજન)

અવમરીયે આણે ન વિસારો હરિ,
 હારે હું તો વાત કહું છું ખરી-ટેક
 પતિત પાવન પ્રભુ નામ તમારૂં રે,
 સત્યની ટેક ધરી અ૦
 શરણે આવ્યાને શ્યામ હ્યો ઉગારી રે.
 જે પાપને જાય વીસરીઅ૦
 યમનું તેહ તમ દાસને ન આવે રે,
 આખી હોય તમારી..... અ૦

તન રોગ ન વ્યાપે તે સમે વાલા રે;
 શરીર ન શુદ્ધ વિસરે જરી.....અ
 દર્શન દેશે વાલા અંતર આવી રે;
 ધ્યાનમાં ગીરધારી.....અ
 મનની માયા લેશ ન વ્યાપે રે;
 એજ અરજ છે મારી.....અ
 મંકત ભાવના તે સમે વિસરે રે;
 મુખ ગીતા તમારી.....અ
 કે' કાલિદાસ બિરદ વિચારજો તમારું રે;
 ગીતા વાક્ય વિચારી.....અ

ઓ નંદલાલ આવજો અવસરીયે.

૫૬ ૩૨૭ (ગરબી)

આવજો અવસરીયે, આવજો અવસરીયે;
 ઓ નંદલાલ આવજો અવસરીયે-ટેક
 અંત સમયે હરિ આશરો તમારો;
 આપ કૃપાએ મહાસાગર તરીયે-ઓ
 સદશુર સ્વરૂપે સ્થામ પધારજો;
 અમર બૃદિયે જીવત મરીયે-ઓ
 નિજ નામમાં તેજ તમારું;
 દીવ શીતર દર્શન કરીયે-ઓ
 કાલિદાસના સ્વામી રંગ રશ્મીલા;
 ધ્યાન તમારું મદા ધરીયે-ઓ

આવો આવો મારા વાલા.

૫૬ ૩૨૮ (ગરબી)

આવો આવો મારા વાલા;
 નટવર નાગર નંદના લાલા-ટેક૦
 કૃષ્ણ કેશવ છેલ છબીલા;
 હું તો હરિ કહું કાલા વાલા-આવો
 મનહર બન્સી વાલા;
 મોર મુંગટ કાને કુંડલ અલખેલા-આવો
 મારે મંદિર પધારો છેલ છબીલા;
 મારે ઠાઠ નથી કરવા ઠાલા-આવો
 કાલિદાસના સ્વામી કાળી કામળી વાલા;
 હૃદય જપું તમારી માળા-આવો

હૃદયમાં રહેવા પ્રશ્નને વિનંતી.

૫૬ ૩૨૯ (ધનાશ્રી)

રેળે હૈયા માંહ એ વાલા મારા રેળે હૈયા માંહ-ટેક૦
 અવર ના થાય અતુલ્ય હું તો, મોટી તમારી સાહય-એ
 પળપળ દર્શન દેખે અંતરમાં, તમ સ્વરૂપ સેવક આહય-એ
 પૂજા અર્ચન સેવા નાથ ન બાણ, તવ નામમાં બાળક નાથ-એ
 હૃદય ત્યાગને ત્રિકમ રાત્રું, બચું ન ડોળ બાહય-એ
 અંતર ધ્વનીમાં ચિત્તહું મારું, નિમિષ ન ચળી જાય-એ
 રૂપ્યસનને કૃપાસનાનો, ઉદ્ધવ કહીએ ન થાય-એ

અંતકાળે અલબેલા આવળે, રોગ પીડે નવ કાંચ-એ
કહે કાલિદાસ અંત સમયે, ગુણ તમારા ગવાય-એ

મારી અરજ.

૫૬ ૩૩૦ (ખિહાગ)

મેરી સુનીયે અરજ તીન લોકકે નાથ;
સચરા ચરમે વાસ તુમહારા;
સખ સંતનકે શિરતાજ-મેરી
ખાંડવકી પ્રતિમા પાળી;
ધુપત સુતાકી રાખી લાજ-મેરી
અંબરિય પ્રહ્લાદકી કીની રક્ષા;
બહુત ભકતકે કીયે કાજ-મેરી
કાલિદાસકે પ્રભુ બેર બેર કયા કહેતા;
ભવ સાગરમે મેરા આઝ-મેરી

પ્રેમનાં મોજન.

૫૬ ૩૩૧ (ગમ-રાધા કૃષ્ણ વિના બીજી બોલમા)

પ્રેમનાં પ્રેમનાં પ્રેમનાં રે, જમો લોજન વાલા પ્રેમનાં-ટેક
દહી ખીચડી ખાતે ખવડાવું, અમે નથી કોઈ નેમનાં રે-જમો
જ્ઞાનની ગોદડી આપીશ બેસવા, ગાન ગીત હેમનાં રે-જમો
પ્રાણ બચ આ રે તનથી, આપ કૃપાએ કુશળ હેમનાં રે-જમો
કહે કાલિદાસ મારે મંદિરે પધારો, મન નથી કોઈ વે'મનાં રે,,

મારી મઢીયે પધારો મોહન.

૫૬ ૩૩૨ (ગરબી)

મારી મઢીયે પધારો મોહન;
 મારી મઢીયે પધારો મોહન-ટેક૦
 નથી શીરો પુરી કુધપાક લાડવા;
 હું તો પ્રેમના પિરથુ લોજન-મારી
 ઠેલાં મૂધ વાલા નથી મારે બાપવા;
 હું તો તાજી છાશ પિરથુ માળણ-મારી
 જવાર બાજરીનાં ઢેબરાં છે વાલા;
 તાંદુલ બાજીયે કરીશ પ્રસન્ન-મારી
 ગોબર છાણે લીંપી મારી જુંપડી;
 એ રે જુંપડીમાં છે રે રામ રતન-મારી
 માટીનાં માટલામાં બરીયા છે નિર;
 જેણે કરીયું છે કુંભારણ-મારી
 સુંદર પાથરણાં નથી મારે ગાદલાં;
 પાનની છાદરડીમાં બેસાડું ભગવાન-મારી
 રેડીયે - પિંજણ સુતરનું કાપડું;
 જાડી ચાદર પાથરે જગજીવન-મારી
 કાલિદાસના સ્વામી પ્રભુ પ્રેમના ભૂખ્યા;
 ચોદ લોકના છે પ્રાણ-મારી

યાત્ર.

૫૬ ૩૩૩ (ગરબી)

જમો જમોને વાલા આજ,	લોજન ભાવનાં રે;
નથી શીરોપુરી મહારાજ,	લોજન ભાવનાં રે.
નથી બત્રીસ શાક પકવાન,	„ ભાવનાં રે;
નથી અવર કાંઇ મિષ્ટાન્ન,	„ ભાવનાં રે.
નથી પય અને વળી ધૂત,	„ ભાવનાં રે;
હું તો જમાડું પ્રિમામૃત,	„ ભાવનાં રે.
કરો છું પડી મારી પાવન,	„ ભાવનાં રે;
કાલિદાસના સ્વામી જુગજુવન,	„ ભાવનાં રે.

શ્રી નર્મદાજીની સ્તુતિ.

૫૬ ૩૩૪ (આરતી)

જય દેવી નમંદે, જય દેવી નમંદે-ટે! -
 પતિત પાવનિ અદ્ભુત ઉધારની, બ્રહ્મ સ્વરૂપે રહી હૃદયેદેવી:
 અગણિત મહિમા આપ, (૨) વ્યાસ કર્ણવ વદે-જ
 મક્ત યોગિનું સાધન, મુર મુનીવર વંદે, દેવી;
 યોગ શક્તિ હું કુંટળી, (૨) વ્યાપે આનંદે-જ
 રેવાતીરે ગુણ ગંભીરે, બળગ શબ્દ કરે; દેવી;
 નદગુરુ ઠેરી હોય સાન, (૨) તો સાધને મન કરે-જ
 જેવી ભાવના તેવું કળ, શિવ વચને કળે; દેવી:
 બ્રહ્મા વિષ્ણુનાં વાક્ય. (૨) શ્રદ્ધાએ આપ બળે-જ

રાવણ 'મારી રામ, તુજ તીરે આળ્યા' દેવી;
 ખટ માસ સમાધિ કીધી, (૨) ક્ષીરમાં જ્યમક્ષીરે-જ્ય
 સંવત ઓગણી ચોરાશિ, કાલ્પન માસે; દેવી;
 મુકામ રામનારાયણ, (૨) લખી કુબેરેશ્વરે-જ્ય
 કાલ્પન છુદ અષ્ટમી, લખી મંગળવારે; દેવી;
 મહા માયા તું શક્તિ, (૨) બ્રહ્મમયી બ્રહ્મ આધારે-જ્ય
 નિજ સ્વરૂપે રાખજો, ભક્તિ ઉડલાસે; દેવી;
 સ્નાને ચિત્ત પ્રસન્ન, (૨) ગુણ ગાયા કાલિકાસે-જ્ય

—વટેશ્વર સ્તુતિ.—

(આ પવિત્ર પુરાણું સ્થળ પાટણથી સિદ્ધપુર જતાં પગ
 રસ્તે સરસ્વતિ તટે આપ્યું છે.)

૫૬ ૩૩૫ (આરતી)

જ્ય વટેશ્વર સ્વામી, શિવ;
 અજર અમર અવિનાશી, (૨) બળવંત બહુ નામી-ટેક
 ત્રેતા યુગમાં પાંચ પાંડવ, સત્ય કાજ આળ્યા, શિવ;
 દ્વાદશ વર્ષ વન નિસર્યા, (૨) અત્રે તે બાળ્યા-જ્ય
 મંગળ મય જપ શિવ, ભક્તોને લાળ્યા શિવ;
 મંગળ દાયક વિશ્વ વ્યાપક, (૨) યોગા રૂઠ કા'બ્યા-જ્ય
 આગે વન વિકાળ, બચંકર બાતે શિવ;
 વ્યાધ સિંહનો વાસ, (૨) તે આજ ના દિસે-જ્ય
 દધીચી આશ્રમ આગે, સુશોભિત હતો શિવ;

સરસ્વતિના આ તુઠે, (૨) સેવક ગુણ ગાતો-જય
 સંવત ઓગણી તાંતું સાલે, દાસ આ-યો ભાવે શિવ;
 પોપ વદી એકાદશી, (૨) કિધાં સ્નાન ધ્યાન ભાવે-જય
 ભકત દેલા છે શંભુ, શાસ્ત્ર બોલે સૌ શિવ;
 કાલિદાસ મહાગુરૂ માને (૨) હૃદય, પદ બોલે-જય

શ્રી રણછોડજીની સ્તુતિ.

૫૮ ૩૩૬ (આરતી)

જય રણછોડ રાયા, પ્રભુ, જય રણછોડ રાયા;
 અખંડાનંદ એક (૨) પણ લકતોને ધાયા-ટેક
 મોર મુગટ કાને કુંડળ, ધ્યાન તુજ પાયા, પ્રભુ;
 મુખ મોરલી બળવત, (૨) બ્રહ્મ મહેવે ગુણ ગાયા-જ
 હકેશ્વર મહાદેવ, હકે રૂપિયે સ્થાપ્યા, પ્રભુ;
 ગોમતીધાર ઉપર, (૨) મહા મુનીયે જપ જાપ્યા-જ
 ગંગાબાઈ બોડાણા કાજ, દારકાથી આવ્યા, પ્રભુ;
 ગુગળી સતાવત બહુ, (૨) પણ અંતે ન ફાવ્યા-જ
 સવા વાલની વીંટીયે, કાટા માંહી તોડ્યા પ્રભુ;
 ભકતની રાખી લાજ, (૨) ગુગળી સૌ ડોડ્યા-જ
 તે લોવન નિહાળી આજ, આનંદ હૃદય આચા, પ્રભુ;
 બેશી તવ મંદીરે, (૨) નિર્મળ નામ નાદ્યા-જય
 મુનિવર સૌ વરે, દેવદેવી રાયા, પ્રભુ;
 જનને આસક, (૨) સૌ તમમાં સમાયા-જય

સંવત ઐગણી ત્રાસી, દાસને લાવ્યા પ્રભુ;
 ઝીલણા એકાદશી (૨) ભાદ્રમાં ગુણ ગાયા-જય
 કહે કાલિદાસ દાસ ભાવે, દુઃખ સોનાં ટાળ્યાં પ્રભુ;
 ગાય શીખે જે સાંભળે, (૨) માં પાપ પ્રત્યક્ષા-જય

શિવ વિષ્ણુ સ્તુતિ.

શિવકાંચી વિષ્ણુકાંચી કાંછવરુ દક્ષિણ રાં. ૧૬૮૭ ના ચૈત્રવદ ૧)))
 ૫૮ ૩૩૭ (આરતી)

જય શિવ વિષ્ણુ દેવા, જય શિવ વિષ્ણુ દેવા,
 કર સ્તુતિ પ્રેમે (૨) નિજ સ્વરૂપે રેવા-ટેક૦
 જ્ઞાન ગાંજે શિવને પ્રિય, જ્ઞાન ગીતા વિષ્ણુ પ્રભુ;
 ભક્તિ ભાંગ શિવને, (૨) ઉમંગે ખીતા-જય
 ચલમ ચતુરાર્થ સુકે શરણાંગત, પ્રભુ;
 ચંકર પિતા ભાવે (૨) સ્વિકારતા ભગવંત-જય
 ભજન ભરમ શિવને અંગે, બ્રહ્મ તીલક વિષ્ણુ, પ્રભુ;
 સમજ સમરણ કરતાં (૨) પ્રસન્ન રે' હર વિષ્ણુ-જય
 શિવને ઉમા વિષ્ણુને લક્ષ્મી, યોગિની એ દેવી, પ્રભુ;
 જ્ઞાન ચક્રએ એક (૨) ત્રિલોચનમાં રમી-જય
 વિષ્ણુ ચરણથી નીકળી ગંગા, શિવે મરતક ધારી, પ્રભુ;
 ભગીરથનો એ પ્રયત્ન, (૨) વસુધાપર ઉતારી-જય
 શિવ હઠયોગિ, વિષ્ણુ રાજયોગિ, પ્રભુ;
 અને યોગારૂઢ (૨) યોગેશ્વર જોગી-જય
 સર્વ તિર્થ હરિહર ચણે, જ્ઞાન ધ્યાન તેમાં, પ્રભુ;

ગાતાં આરતિ પ્રેમે (૨) સમાય સૌ એમાં-જય
કહે કાલિદાસ તારક ત્રીકમ, દેવ મહેશ્વરમ પ્રભુ;
કરીયે ધ્યાન બે તેનું (૨) પામીયે પદ પરમ-જય
સ્વ. ચે મહા પુરુષના પત્ર જવાયો.

મુઘડ નિવાસી રાજયોગી વિઠ્ઠલદાસ લાલદાસ રોહાવાલ્લને
કવિ કાલિદાસે લખેલો પત્ર.

પદ ૩૩૮ (દોહડા ચાસ)

શુભ નિવાસ મુંબાઈમાં,	વણિક વિઠ્ઠલદાસ;	
સાધન માધો યોગનું,	તવ પિતા લાલદાસ	૧
નામે પ્રખ્યાત આપ છો,	રોહાવાળા ખાસ;	
વાંચતો લેખ આપના,	ભાગવદ્ ધર્મ પ્રકાશ	૨
લખી તંગ પાટણ પુરથી,	તમ કીંકર કાલિદાસ;	
સાતી ભાટીયા તણી,	મુજ પિતા ભગવાનદાસ.	૩
પત્ર આવ્યા ગુરુ દેવને,	તે વંચાવ્યા મુજ પાસ;	
ઉત્તમ સાધક આપ છો,	તેનો થાયે મુજને ભાસ	૪
વાચી પત્ર આપનો,	હાંખાયું મુજ મન;	
શબ્દે શબ્દ રચના અતિ,	શુ કથેજ કવિજન.	૫
કૃપા સદ્ ગુરુદેવની,	કરી પ્રેરણા આજ;	
લખુ પત્ર પ્રેમથી,	ભૂલી અંતર કાજ.	૬
દેશ વિદેશ હું ક્યો,	ક્યો શહેર અપાર;	
તિર્થ યાત્રા કર્મ કરી,	સાક્ષી દેવ મોરાર.	૭
ધુ સન્યાસી કંઈ જોયા,	ત્યાગી વૈરાગી સાગ;	
પતો ફરે હું તેહને,	મળે કોઈ નિર્વિકાર.	૮

ગ્રામ્યને વળી શહેરમાં,	કિર્તન મંડળી અપાર;	
નિર્ગુણ ગિર્ગુણ વાણી,	સૌ ગાય નિર્ધાર.	૯
વેદાન્તી મહેં બહુ જોયા,	વાતોના સૌ કરનાર,	
મૂર્તિ પૂજક દીઠા અતી,	વળીજોયા તત્વાધાર.	૧૦
નીતિવાન નર કોઈ દીઠા,	હજાર માંહી એક;	
જાણ્યું સ્વરૂપ આત્મા તણું,	સાચી અંતર ટેક.	૧૧
અહંમ મમત્વ અંતર નહિ,	જોતા સ્વયં પ્રકાશ;	
માણ્યો પ્રદ્ધ વિલાસને,	છતાં દાસના દાસ	૧૨
સ્વરૂપ જાણ્યું પ્રાણનું,	મંત તમે નિર્ધાર;	
ઉત્તમ પ્રકાર આપનો,	અમે છીએ ગમાર	૧૩
ઉત્તમ ગુણો આપના,	અહણુ કરે સૌ સાર;	
આવા કોઈ કોટિકમાં,	વૃત્તિ છે પ્રભાકાર.	૧૪
બીજા ઘણા સ્થળમાં,	વાતોડા જણાય;	
નિર્ગુણ સિર્ગુણ વાણીમાં,	સ્વાસ્થ્યમાં તણાય	૧૫
નીતિ નહીં શુદ્ધ આચરણ,	જાજતા બહુ ભગવાન;	
ગાયન ગાય જોવિંદનાં,	વાણંત્રનું છે તાન	૧૬
અનિ મંડળી કળિકાળમાં,	યોગ શાળા અપાર;	
વિદ્યા શીખવે યોગની,	પ્રાણાયમ નિર્ધાર.	૧૭
બૃહ્યા જ્ઞાન પોતા તણું,	વણાંત્રમ છે જોડ;	
વ્યાપ્તિ ને પાળતા,	નાસ્તિક બૃહ્યા તેડ	૧૮
જ્ઞાન નથી કંઈ પ્રાણનું,	વાણીયે વદ્યા જાય,	
પ્રાણ જોળજે ને જન,	મૌન ગ્રહે સદાય.	૧૯

પૂછતો આવે પ્રેમથી,	બ્રહ્મ વિલાસી ખામ;	
સમજાવે સંત તેહને,	પૂરણ જેને વિધામ	૨૦
કિર્તન કરે કળિકાળમાં,	બહુ નરને નાર;	
પ્રભુ પ્રસન્ન પ્રદહાદને,	તે આજ નહિ લગાવ.	૨૧
ચોધતાં તત્ત્વ તેહનું,	મુજને એક જણાય;	
નિશુલ્લ સિશુલ્લ ઉપાસકો,	અનીતિયે તણાય.	૨
આદેશ સર્વ શામનો,	તે સમજાવ્યો ગુરૂદેવ;	
ભક્તિ કરો થોડી નાયની,	રંજો નીતિમાં તત્ત્વેવ.	૨૩
શુદ્ધ આચરણે બળે હરિને,	તોજ મરશે કામ;	
દીવો પ્રકટે દીલમાં,	વ્યાપક મુંઢર સ્થામ.	૨૪
મોહમ ઝંકાર મૂર્તિનું,	ધ્યેય ધાનને ધ્યાન;	
તજે વાદ વૈખરી તણો,	રોમ રોમ એક તાન.	૨૫
બહુ ટેવ લખવા તણી,	મુજને હતી વિર;	
સદગુરૂ શબ્દ સૂણતાં,	અંતર આવી ધીર	૨૬
જાણ્યા વિણ બ્રહ્મને,	કેમ કરી લખાય;	
માટે સાધુ માધન,	બ્રહ્માનંદ પરખાય	૨૭
તે સદગુરૂની કૃપા અતિ,	મહાત્મા ત્રિકમલાલ;	
સાધશું માધન પ્રેમથી,	તો અંતે યાશું નાલ	૨૮
વધુ લખુ શું આપને,	સાચા બ્રહ્મ જાણકાર;	
અલમસ્ત કિર્તન ભક્તિમાં,	આપ છો નિર્ધાર	૨૯
શુદ્ધ ભાવના છે આપની,	હું આપ તંણો છું દામ;	
હું વિહુલ રૂપ છો,	હરિ હરિજન ખાસ.	૩૦

રંગ રાગ બાણુ નહી,	છંદનું 'નથી' જ્ઞાન;	
રંગ રાગમાં રામજી,	તણુ કુછંદનું જ્ઞાન.	૩૧
નિર્ગુણ સિર્ગુણ ભુલું નહિ,	નહિ અધ્યાત્મ જ્ઞાન;	
લક્ષિત સદગુરૂ દેવની,	હું યોગ થકી અબાણુ	૩૨
સખત ચક્રની સાધના,	ભજતા કોઇ ઝંકાર;	
સારાંશ તેનો એક છે,	મહે ગ્રહો તે સાર	૩૩
વશ કરવા નિજ મનને,	શાસ્ત્રોમાં ઉપાય;	
કરવો નિરોધ ચિત્તનો,	યોગ તે કહેવાય	૩૪
આવ્યું સમજણમાં જેટલું,	વલિલ મહે તે કહ્યું;	
પત્ર આજે પૂરણ કરી,	મૌન ગ્રહીને રહું.	૩૫
મિત્રા માયુ ભગવાનની,	આપને વારંવાર;	
હરિજન પૂરણ આપ છે,	લક્ષિતના દાતાર	૩૬
અવિરોધી મુરખ હું,	કરજો ક્ષમા આપ;	
ખૂલ ઘણી આ પત્રમાં,	તે કરજો સૌ માફ.	૩૭
અરજ એટલી આજ છે,	તે વિનવે કાલિદાસ;	
મણિમ મૌ હરિજનને,	એજ છે અભિલાશ	૩૮
સંવત ઓગણી પંચાશી,	રૂડો થાવણુ માસ;	
શુકલ પક્ષ એકાદશી,	નામ પવિત્રા ખાસ	૩૯

વિદ્યુદાસ લાલદાસ રોહાવાલાળ કવિઓ કાલિદાસમાફને
લેલેલો પત્ર-જવાબ.

બાઈ મૈને ત્રિકમ તત્ત્વહી પાચો;

તત્ત્વ વિદ્યામ નિરોધન ખાતર,

ત્રિકમ ચરણે ધાચો-લાઈ

કયા કહું આમ મેં કહ્યો નવ જાયે;
 ગુંગે ગુંડ ખાયો,
 ખાતે ખાતે ખલક કુદકરે;
 ત્રિકમ ત્રઠ ઝટ આયો-ભા
 ત્રિકમ મદગુરૂ દેવ દયાગું;
 કાલિદાસકો ભાવ્યો;
 આપ સમાન કવિ કર દીનો;
 તાતે ગુરૂ ગુંન ગાયો-ભા
 અનહુદ ઉપકાર સળનકો;
 એસો અંથ પઠાયો;
 અવલોકી ઝંકાર મુકરમે;
 વિકૃત વ્યાપક છાયો-ભા

તા કે.: --પત્ર પ્રમાણી પ્રાપ્ત થઈ ગુરુ દેવના પદનું
 વર્ણન જેમ થઈ ના શકે તેમ ગુરૂ દેવના પદનું વર્ણન પણ
 નજ થઈ શકે છતાં યથા મતિ સ્ફુરેલું ઉપલું ભજન રસી!
 રૂપે એવામાં ગાઈ સ્વિકારશે.

લીં રોહાવાળાના જય સદ્ગુરૂ
 કવિશ્વર કાલિદાસભાઈની ખડી ચોકી એવી છે
 છે કે આ દાસાનું દાસ રોહાવાળાને એઓ પ્રાપ્ત
 રીધે સળંગ ગુરૂ મહારાજ, પાસે જવા દેતા નથી
 એમને જવંજ પડે.

આ વિનોદી વાક્યનો સ્પષ્ટાર્થ એમ છે કે શ્રી ત્રિકમ નત્ય વિલાસનું ૨૩ સું પાનું આજે પ્રભાતે વાંચતાં લીટી ૩-૪ ના અંતગ્રહી બે શબ્દો ગમ્યા તે ઉપરથી એક ભજન તાત્કાલિક સ્ફુર્તું છે. તે ચાલુ શુક્રમાં લખી લીધું અને શેઠને કામે વાલકેશ્વર ગયો ત્યાંથી મહુલી ભણી વળતાં “બસમાં” એક ભજન સ્ફુર્તું તે પણ લખ્યું તેવામાં પાટણનો આનંદ આશ્રમ અધિષ્ઠાતા તથા એમનું ભક્ત-મંડળ સાંભળી આવ્યાં. એટલામાં તો કવિશ્રીનો પત્રજ પ્રત્યક્ષ થયો. કવર ઉઠેલી ભેતા જણાયું કે એક કવિતા એકાંતીક સ્થાનમાં લખેલી હોઇને ખીણ ગરેવી ગરખી છે, અર્થાત્ આ પત્ર કવિશ્રીનેજ લખવો એમ ક્ષેપિત થયું. આહ! પત્ર પરાધિન ગુરુ મહારાજને નમ્ર નમન. ગુરુ મહારાજ પરાયણ કાશીખંડેત ખેચરદાસ જડીયા આદી સાધક વૃંદને નમ્ર નમન કહેશે.

લી૦ રૌહાવાળાના જય સદગુરુ.

કવિશ્રી ફાલિદાસમાદય ચકીલ વિનાયકરાવ સગારામ
દેવલાલીકરને લેલો પત્ર.

—દોહા આત—

સ્વરતીશ્રી	શુભ	સ્થળ,	ડુંડું કલોલ ગામ;	
નામ	તેવા	ગુણ	છે,	આનંદી તમામ. ૧
‘કૃષ્ણ	સદન	નામ,	‘ભક્તિ ભોવન એક;	
રામ	લક્ષ્મણ	ભેડી,	‘હરિ ભજન વિવેક. ૨	

વક્રીલ 'વિનાયકરાવ' છે,	આટલું દેવતાલી ખાસ;	
'લધુ બંધુ' કૃષ્ણરાવ છે;	મહારાષ્ટ્રીય છે ખામ.	૩
વક્રીલ અને ડોકટરનો,	ઉદ્યમ બંનેને સાર;	
ધ્યાન 'યોગિ' નામ 'યોગિ,	બંને છે નિર્ધાર.	૪
લખી તંગ પાટણ પુરથી,	ભટ્ટિ 'કાલિદાસ;	
વંદન કરે સ્નેહથી,	પહોંચે મનની આત્મ	૫
અતિ જુદમ કળિકાળમાં,	વાદ અને વિવાદ;	
ભેર વધું 'વૈખરીનું,'	કરતા બહુ બકવાદ.	૬
અંથ ઘણા કળિકાળમાં,	ગીતા પુરાણને વેદ;	
શુષ્ક વેદાન્તી બહુ થયા,	મમજે ના સાચો ભેદ.	૭
જ્ઞાન શ્રદ્ધી પોપટનું,	કરતા બહુ બકવાદ;	
શ્રષ્ટ થયા સવણી,	ધરે વાણીનો પ્રસાદ.	૮
યોગિ બકતો બહુ થયા,	ચારે યુગ અમાપ,	
ગુપ્ત નિવાસ છે હજી,	જેનો બહુ પ્રતાપ.	૯
વખાણ કરી તે સતના,	તેથી હરબહુ શું;	
સાધન સાધવું સ્નેહથી,	થઉં ના આળશું.	૧૦
કરીએ સાધન આપને,	તો આવે સૌ કામ;	
ઘણા કરે સ્મરણ પૂજા,	જેથી મળે શ્રી રામ.	૧૧
વધુ લખુ શું આપને,	આપ છો વિદ્વાન;	
જગાળ આપો માનમાં,	ભક્તિ યોગને જ્ઞાન.	૧૨
કાશી જ્ઞેનના,	શ્રેષ્ઠ કરો પ્રણામ;	
હૃદય કલ્પોત્સ,	ભજતા હરદમ રામ.	૧૩

મદ્યુર દીન બાળ છે, મહાત્મા ત્રિકમલાલઃ
 શુભ આશિર્વદ તેમના, હૃદય રૂડો ખ્યાલ. ૧૪
 કૃપા કરે આ રંક ઉપર, વિનવે કાલિદાસ;
 અહંમ મમત્વ હું તણુ, ઝોળખાય અવિનાશ, ૧૫

ઘકીલ વિનાયકરાય સત્તારામ દેવલાલીકરે કવિથી
 કાલિદાસમારને માપેલો જવાબ.

—ટોહા—

વિનવો મુણે માદ્યરી, પત્ર મળ્યો સોમવાર;
 નાહના થેળ સહુને, આનંદ થયો અપાર.
 યથ પ્રભુના ગાઇને, મુખી કર્યો સંસાર;
 કેશી વાતની ચિંતા નથી, કર અહો કિરતાર.
 સર્વે છે આનંદમાં, કુશળ તમારી ચાહી,
 ખાત્રી પુરી પડશે, ને ત્રિકમ દર્શન યાય.
 રાખી પ્રેમ ઉરમાં, નમન કરે હરિજન;
 મરણવે થઈ રૂડું, આખું હરિને મન.
 નામ રૂપમાં પ્રેમધરી, નિશુભુનો વિચાર;
 દંડી ગાય નહિ કાળથી, વશ રહે ગિરિધાર.
 હર નહિ ત્રિભોવનમાં, ઐક્ય ભાવ ને થાય;
 વળી મંત્ર સમાગમે, સંત તે ઠહેવાય.
 તમેને હું શું લખું, ત્રિકમ જેને સ્હાય;
 છે આ દામ તેમનો. પાયે લાગુ સદાય.

તા. કે:—ભાઈ કાલિદાસ તમે કવિ હોવાથી કવિ પ્રિય છો. મારામાં શકિત નથી તોય આ છંદગીમાં આ દોહરો કરી મોકલાવ્યો છે તે સ્વિકારશે.

ભગવતિ કાશીજીને આશિષ અને સદગુરુ ત્રિકમ મહારાજને નમન કહેશે.

લી૦ વક્રીલ વિનાયકરાવ સખારા
દેવલાલીકરના વં.

કવિ કાલિદાસનાં પ્રસંગ વસાત લખાયેલાં કાવ્યો:-

(૧)

નવ ગજના નમસ્કાર,
નાગાને નવ ગજના નમસ્કાર-દેડ

ભૂત ભૈરવને છુદ પૂજતા;

બાણીને ચમત્કાર-નાગાં

શ્વાન સતોષ થાય રાટલાથી,

પૂછડી સીધી ન હોય લગાર-નાગાં

ઉચ નહિ એ નીચ સમજવા;

હૃદય બહુ વિકાર-નાગાં

કે કાલિદાસ પ્રભુ ભજવા,

સજ્જનના ગુણ વિચાર-નાગાં

(૨)

ચોદશીયાનું જોર,

જગમાં ચોદશીયાનું જોર-ટેક૦

કાચેસ નામે કપટ કરવું;

કરવા કમો ઘોર-જગમાં

ગાંધીજીના ભક્ત કા'વે;

પણ નહિ સાચો ઘોર-જગમાં

જગ ઠગવા ઘણા પે'ર ખાદી,

કુદરતનાં એ ચોર-જગમાં

પરોપકારી ધ ધો પત્રકારનો,

પણ છિદ્ર શોધન તજતા કોક-જગમાં

કહે કાલિદાસ સાચી સેવા;

તે ભયે સ્વર્ગ લોક-જગમાં,

(૩)

કોરટ, કોઈ જોઈ નહિ;

કોરટ કોઈની નથી,

કલમની કોરટ એ;

સત્ય શોધનાર નથી

પૂન કરનાર નાચ બચી,

સાક્ષી તણા જોના

(૭)

રક્ષણ તો રઘુવિરનું;
 અવરનું શું કામ,
 માન પિતા લાઈ ભગવાન;
 વ્યાપક પૂરણ કામ.
 પુરણ ભરેસો તેહનો;
 કરીયાં છે મુજ કામ,
 દેહ ગયે ચિંતા નહિં;
 માથા સગાં સુંદર સ્યામ.
 ચોદ લોકના નાથ જે,
 પ્રાણ વલ્લભ દીન દયાળ,
 મહા 'સમર્થ' મુજ શિર ધણી;
 મુજ બાળકની લેશે સંભાળ.
 જગતના અવનવા અનુભવો;
 હૃદય આબે. વૈરાગ્ય,
 મોહ મુકુ નીજ કુટુંબનો;
 માથો અંતર ત્યાગ.
 કષ્ટ વિચારના માનવીયો;
 નથી દીલ ઉદાર,
 ધર્મની વાતો કરે;
 રીઝે નહિ કિરતાર.

ચાર ધામની ભલે યાત્રા કરી;
 વળિ સપ્ત પુરી નિરધાર,
 સમ ભાવ સમ દ્રષ્ટિ નહિ;
 નહિ શાન્તિ લગાર.

૬

જગ ઠેગવા ઘણા ખાદી ચેરે;
 ભલે કેંચેસી હોય સાર,
 ગાંધી ગુણ ગાય સ્વારથે;
 નહી હૃદય દયા લગાર.

૭

હૃદય રામ રટવા;
 પૂરણ પ્રભુ પર વિશ્વાસ,
 અંતર અવાજ અવિનાશનો;
 અનૂભવે કે' કવિ કાલિદાસ.

૮

—x—

(૮)

શૂરવિરને સંકટ ઘણું;
 ને વિર ના મદને તે નથી,
 તે વિકૃતના,
 હરખ અને શોક;
 તે દોષથી ડરનાર નથી.
 બહાદુરને મન નથી,
 યહી શાન્ત તરવાર;
 ફેરે વિશ્વમાં સર્વથી

લંકેત ને ભગવાનના;
 સાચા છે મહારથી.
 જન સેવા ધર્મ તેમનો;
 કાલિદાસ કે લાવથી.

(૯)

રામ ભરોસો જેહને, થાયે તેનાં કામ;
 નિષ્કર્મ ગીતા માંહી, કહે હુંદર સ્યામ,
 સત્યમાં આવે સંકટ પણ અંતે તેનો જય;
 સત્ય લખવું સત્ય વહવું, ગારૂ સૌ સત્યમય.
 ધર્મ પંથો જગમાં ઘણા, પણ સૌ કહે છે એક;
 નીતિ દયા રાખવી, આત્મભક્તિ સત્ય શુભ ટેક.
 દિવાળી તો દિલમાં, વૃત્તિ છે બ્રહ્માકાર;
 રામરામ આનંદ મગટે, નૂતન વર્ષ એ સાર.
 ભક્તિયે ભગવાન મળે, સર્વ વ્યાપક અવિનાશ;
 નામ રમરણ કળિયુગમાં, શ્રોષ કહે કવિ કાલિદાસ.

(૧૦)

ગરીબમાંથી થયા ત્વંગર;
 તે પૂર્વનાં તમ પૂન્ય
 અહમભાવ આળ્યો ને આપમાં;
 તો તમે પણ તુલ્ય.
 બારીક વસ્ત્ર લાપા ફાંકડી,
 તેથી રીઝે ના રામ.

આલાકી આ જમાનામાં;
સમજે જન તમામ.

નિંદા તને આપ શબ્દ તને;
તો સાચા છે મુધારક.

આત્મભાવ રાખો સૌમાં;
તો બાણું જન તારક.

સાચી ખાત્રદાની નમ્રતામાં;
ભલે પામ્યા ધન

ગુપ્ત સાદ્ય કરી આપ લાઘ્યોને;
જીવન છે તમ ધન્ય.

ભલે મહાલો મહાલયમાં;
તેથી વિદ્વાન ના લલચાય.

નાશવંત મુખ એ સ્વર્ગનું;
વિદ્વાન ને મન સમજાય.)

કરે પદોપકાર પ્રેમથી,
તો અમે તમારા દામ.

દીલ દયા એ દિવાળી;
સાચુ કહે કવિ કાલિદાસ

(૧૧)

અનુભવ આનંદ ઉરમાં;
સાચી દીવાળી તેહ

માનવ એવા એ પ્રભુ એવા;

નૂતન આનંદ એ
 વ્યાપક પ્રભુ મર્મમા,
 આત્મા રૂપે એ ખાસ
 ક્ષમા શાન્તિ શલુગાર મત્ય,
 ઠહે કવિ કાલિદાસ

(૧૨)

બ્રહ્મ ધ્યાન દીપોત્સવી, લીલા અપરંપાર;
 આનંદ અજકુટનાં કર હર્શન, પરધાનંદ નિર્ધોર
 સત્ય સ્વરૂપ જે તુ તાઘડ, કર તત્ત્વ વિચાર,
 ઘટ ગોવિંદ જાસતાં, આવે ના રોષ લગાર
 અપકીર્તિ ફેલાવવી એ રહેલ છે

પણ સદ્કીર્તિ ફેલાવવી મુશ્કેલ છે.

હૃદય ત્વગર મન આનદી—

તે ગું બચ્ચાંના જેલ છે

ૐ કાર આરતિ

જય જય ૐ કારા, પ્રભુ જય જય ૐ કારા	
સપ્ત ભૂમિકા તે આપ, વ્યાપક વિશ્વંલરા	જય
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ, તૃયામાં સારા પ્રભુ	
તૃયાં તિત્ તે આપ, સૂન્ય શિખર મારા	જય
અગમ નિગમ ગાવત , જ્યોતની ધારા પ્રભુ	
તાલ મૃદંગ વગાડે, પટ્ટ શાસ્ત્ર વેદચારા	જય
પ્રદ્મા વિધ્યુ મહેશ, ગાય શુભ તારા પ્રભુ	
નિજ પદ તે નમે આપ, વળી પુરાણ અઢારા	જય
ગંગા યમુના સરસ્વતિ, નિર્ગુણ પંથ ન્યારા પ્રભુ	
પરા પાર પરમેશ્વર, સર્વે સર્વેશ્વરા	જય
કહે કાલિદાસ ચૌદ ભુવનમાં, આપ રમનારા પ્રભુ	
ભાવે આરતિ ગાતાં, મ્વ સ્વરૂપ દેનારા	જય

હરિ ૐ શાન્તિ ! શાન્તિ !! શાન્તિ !!!

આધ્યાત્મ ધાર્મિક પદ્ય ગ્રંથ.

ગદ્ય વિભાગ.

(જેમાં ખુસાફરી વર્ણન અને કવિ હવનના દૃક દ્રષ્ટાંતો વિ.)

પાટણથી જયપુર.

(૧) જયપુરમાં કોંગ્રેસ અધિવેશન હોઈ મને તે જોવાને જે મહદ્ લાભ્ય પ્રાપ્ત થયું તે માટે મારા જીના સ્નેહી મિત્ર ચાણુરમા તાલુકા કોંગ્રેસ પ્રમુખ શ્રી વકીલ અંબાલાલ શીવલાલ પટેલનો ખાસ આભારી છું. કારણ મારો જવા આવવાનો ખાવા વિગેરે રેવેનુ તમામ ખર્ચ તેઓશ્રીને ઉપાડી લીધો હતો.

(૨) સંવત ૨૦૦૫ ના માગસર સુદ ૧૩ ને મંગળવાર તા. ૧૪-૧૨-૪૮ ના રોજ હું પાટણથી અમદાવાદ જતી બપોરની ૩ ની ટ્રેનમાં બેઠો. મહુંદરોડ સ્ટેશને સંકેત સુજળ વકીલ શ્રીમાન અંબાલાલ શીવલાલ પટેલ, રાજેશ્વર પટેલ ભગુભાઈ અમથાભાઈ લાટીવાળા, રા ગઢવીજી અજીતમિહજી તે ચાણુરમા તાલુકાના ઓડીટર સાહેબ. નારણભાઈ અમીચંદભાઈ પટેલ; દ્વિતીય વકીલ અંબાલાલ

શંકરભાઈ પટેલ, ચાણુસ્માના પ્રખર કાર્યકર ચમનલાલ આત્મારામ ભાવસાર, વકીલશ્રી અંબાલાલભાઈ શીવલાલભાઈના ચીઠ ભાઈ ભોગીલાલ, વકીલશ્રીના મહેતાજી સોમાભાઈ મગનભાઈ, વકીલશ્રીના ભાણેજ નરેન્દ્રકુમાર ધ્રાંગધ્રાવાળા, પા. ખેડાભાઈ છગનલાલ કોટ્ટેકટર, એક ભક્ત યુવક લલુવાના, રા. જયકીશનદાસ ગોઢડંદાસ પટેલ. તે પ્રમુખ ચાણુસ્મા તાલુકા ખેડુત સહકારી મંડળ પટેલ પ્રધાનસવાળા ભાઈ કાન્તિલાલ, હારીજવાળા પટેલ મનુભાઈ છગનભાઈ, હારીજવાળા પટેલ હમિરભાઈ કાશીભાઈ વિગેરે હતા. મહેસાણાથી પાટણવાળા વકીલ સુમંતરાય મથુરરાય મજમુદાર. અખંડ સૌભાગ્યવંતા મંદાકીની બેન (વકીલ સુમંતરાયનાં મીસીસ) .

(૩) મહેસાણા સ્ટેશને અમે સૌ ઉતર્યા. અમારી મંડળી વકીલ સુમંતરાયના પ્રેમાશ્રહે તેઓને ત્યાં આ પાણી પાન સોપારી લઈ તેઓ સહ સ્ટેશને આવીયા. અહીં સ્ટેશને ભાથુ છોડી નાસ્તો કીધો. મને પણ વકીલ અંબાલાલભાઈએ તથા કાર્યકર ભાવસાર ચીમનલાલભાઈએ સંપુર્ણ નાસ્તો કરાવ્યો. ખાસ રૂપેશીયલ અમદાવાદથી જયપુર ફોડતી હોવાથી મહેસાણા કોઈનો ટન લાગતો નહોતો જેથી જયપુર જનારા આ તરફના મુસાફરોને અમદાવાદ જવું પડતું હતું પરંતુ અમારી મંડળી અહીં ઉતરી તેનું શું થાય ! સ્ટેશન માસ્તર પાસે રાત્રીના ૧૦ વાગ્યા સુધી નકાર જવાળ મળતા અમેને ઘણીજ દીલગીરી થઈ, પરંતુ અમારૂં બાહોસ મંડળ મુખ્ય સ્ટેશન માસ્તર શ્રીમાન હેમર માહેબને બંગલે પહોંચી

ગયું અને સત્ય હકીકત નીવેદન કરતાં મી૦ હેમરે બંતે
 આવી અમોને જયપુર લઈ જનારી સ્પેશીયલ ગાડીનો
 ખંદોખસ્ત કરી ગયા આ પ્રસંગે મે. હેમર સાહેબની જય
 બોલાવી રાત્રે ૧૨૧ બારે ટ્રેન આવતાં. અમો ખાસ સુંદર
 ડબ્બામાં બેઠા અને સીટો સુંદર અને લાંબી હોવાથી પોત-
 પોતાની જગ્યા લઈ બીસ્તરા પાયરી સીટ ઉપર સૂતા.
 રસ્તામાં આનંદ આનંદ ને આનંદ પ્રભાત થયું. સૌએ
 વારાફરતી પ્રભાતીયાં ને લજનો ગાયા, તેમાં ગાંધીજીનું
 રજીસ્ટર લજન વૈષ્ણવ જન તો તેણે રે ઠહીયે રે,
 જે પીક પરાઈ બાણે રે. એ લજનથી સૌને વધારે
 આનંદ થયો તા. ૧૫-૧૨-૪૮ ના સવારે ૮ વાગે મારવાડ
 જંકશને અમારી ટ્રેન આવી ત્યાં અમો સૌએ આ પાણી
 પીધા અને ત્યાં સુંદર ધીની મીઠાઈ લીધી. આ તરફની
 પવિત્રતા બહુ જોવામાં આવી. સરસ ચોખું ઘી આ તરફ જોવામાં
 આવ્યું રબડી એટલે ખાસુદી પુરી અને બટાકાનું સુંદર શાક.
 આ તરફનો પેટન્ટ ખોરાક કહેવાય છે. અહીયાં સ્ટેશને કૉંગ્રેસના
 દરમાન મુજબ નાહવા ધોવા માટે ગરમ પાણીની ખાસ સગવ-
 ડતા રેલ્વે પર રાખવામાં આવી હતી.

રાજેશ્વરભાવમાર ચીમનલાલ આત્મારામભાઈએ પોતાના
 ડબ્બામાંથી બાથુ કાઢી મને આપ્યું. આ વખતે અમને
 અમારા સગા ભાઈ જેટલો આનંદ આવ્યો. શુદ્ધ આત્મ
 મિત્રન આનું નામ ! લગભગ સવારે ૧૧ વાગે અમો
 અજમેર પહોંચ્યા અહીં પણ અનેક બંતની ખાવાની સુંદર

વાનીયો હતી. અહીં પણ સૌએ નાસ્તો કીધો જેમાં મારો સમાવેશ થયો હતો.

ત્યાંથી અમારી ટ્રેન રવાના થઈ અને ગાંધીનગરજયપુરથી સાત માઈલ દુર હતું અમારી ટીકીટ અધીવેશનને લઈ ગાંધીનગર હોવાથી મેં ગાંધીનગર બપોરના સવા ત્રણ વાગે ઉતર્યા કેંથ્રેસ તરફથી મોટરો રોકવામાં આવી હતી તેમાંની એક મોટરમાં અમારો સામાન ભરી અમે મો બેઠાં સાંજના સાત વાગે અમારા બ્લોકનું ઠેકાણું પડતાં છ નંબરમાં અમારો બ્લોક નંબર ૧૬૫, ૧૬૬ હતો અમે અમે મો ઉતર્યા. બ્લોકો તેના રસ્તાઓ વિગેરેની રચનાઓ મુખ્ય જેવીજ હતી એટલે કઠાર અંકેઈ ફરક નહય અને બ્લોક ભુલ્લી નહય તે શોધવો મુશ્કેલ થઈ પડતો વૉલન્ટીઅરોની વ્યવસ્થા ઘણીજ સારી હતી પરંતુ બાધાના અબાણ તથા ગુજરાત જેવા કેળવાયેલા ન હતા જેથી અહીંયાં કેટલીક મુશ્કેલીઓ પડતી હતી

અમારામાના કેટલાક બાઈઓને એક નંબર મળ્યો હતો તેજ રાત્રીએ પાણીની માટલી ઇલેક્ટ્રીક વીગેરે આવી ગયાં. બીજાનામાં દેશી સુંદર પાનની છાદડીયો હતી જેના ઉપર પોતપોતાના બીજાના સૌએ જમાવ્યા હતાં.

તા ૧૬ ના રોજ અમે મર્વ જયપુરના પ્રખ્યાત સ્થળો જોવાને ગયા. મંધ્યા થઈ જવાથી અમે મર્વ વકીલ અબાલાલભાઈ શીવલાલભાઈ પટેલનાં મગા ઉમતાવાળા

નરોત્તમદાસભાઈને મળવા ગયા તેઓની મુખ્ય ' પેઠી ઝવેરી પ્રીતમચંદ અમીચંદની હતી ત્યાં તેઓશ્રીએ અમો સર્વેને રહેવાને ઘણોજ આગ્રહ કર્યો પરંતુ સૌની અનોચ્છા હોવાથી આ પાણી લઈ ગાંધીનગર ગયા. મારે ગલતા તિરથ જવાનું હોવાથી હું ત્યાંજ રોકાઈ ગયો. ખીજે દિવસે સવારે છ વાગે પદોદ્ધમાં એટલે તા. ૧૭ ના રોજ ગલતા તિરથ જવાને નીકળ્યો. રસ્તામાં કેટલાક મારવાડી ભાઈઓની સોબત મળી ગલતા જયપુરથી બે માઈલ દુર હોઈ રસ્તો સુંદર પાકો સીધો હતો એટલે જનાર ખીન તકલીફથી જઈ શકે છે ગલતાની સપાટીએ આવ્યો અને ગલતા તીર્થ પહાડ પર હોવાથી મેં ચઢવાનું શરૂ કર્યું. ચઢાવ સુંદર સારો છતાંયે ઘોઠ માઈલ તો ખરો પહાડ પર જવાને આથી ખીજો ટુકો રસ્તો છે, પણ ખાડા ટેકરા હોવાથી ભયકારક છે અહીંનું કુચરતી અવલોકન ખાસ ભેવા જેવું છે. બે કુંડા છે તેમાં પહાડ પર ઉંચેથી પાણી પડે છે. દંત કથા છે કે અહીંયાં આગળ કોઈ એક રૂપિની તપસ્યાએ ગંગાજી પ્રગટ થયાં હતાં. આ કુંડમાં સ્નાન કરવાનું ઘણું મહાત્મય છે. સ્વ. મહાત્મા ગાંધીજીની ભસ્મ પણ આ કુંડમાં પધરાવવામાં આવી હતી. આ કુંડમાં સ્નાન કરવાથી અનેક જન્મોના પાપો નસ્ટ થાય છે. સ્નાન કરી અહીં થોડોક આરામ લઈ એક છેડા ઉપર ઈશ્વર ધ્યાનમાં બેઠો અને એક કાવ્ય લખ્યું. અહીં ખીજાં પણ ઘણાં મંદીરો છે. ત્રણેટીમાં તથા ઉપર સુંદર ધર્મશાળાઓ પણ છે. વૃદ્ધ મર્મણસો ચડતાં

ઉત્તરતાં 'થાકી જાય છે., હું' વળતી વખતે એક નાનો ટાંગો લઈ જયપુર આવ્યો નરોત્તમદાસે સુંદર રસોઈ તૈયાર કરેલી તે તથા જલેબી જમી ૧૧ વાગે મોટરમાં ગાંધીનગર હું મારા છ નંબરમાં આવ્યો તા ૧૮, ૧૯ના એટલે જે દિવસે કોંગ્રેસની ખુલ્લી બેઠક હતી અમારામાના મૌએ તેમાં રૂા ૧૦) ની ટીકીટ લઈ બેઠા. હું નેતાઓના ભાષણો મહાર રહી સાંભળતો હતો રાત્રે અમારા મિત્રો કહેતા તેમના સ્વમુખે સાંભળતો તથા પેપર દ્વાગ બેઠું લેતો.

મંચ ઘણો શોભાત્પદ બરાબર છપન કુટ ઉઘો હતો આ દ્રશ્ય અલૌકિક હતુ કોંગ્રેસ નગરમાં હિંદુસ્થાનમાંથી સ્ત્રી પુરૂષોની મંજ્યા, ૧૦ થી ૧૫ લાખ માણસની કહી શકાય પાણીની સંડાસની વિગેરેની સુંદર વ્યવસ્થા હતી. બધાઓને જંમવાને માટે કોંગ્રેસ સરકારે ૫૦ રસોડાં ખોલ્યાં હતાં માણસો જેમ જેમ આવતાં તેમ તેમ જમતાં.

જમવાને માણસ દીક એક વખતનો એક રૂપીયો હતો સવારે દાળ ભાત પુરી શાક મઠો વિગેરે. સાંજે ખીચડી કઢી વિગેરે હતાં ખોરાક ઘણાજ ઉંચા પ્રકારનો હોઈ સારો હતો, ઘી પણ ચોખ્ખુ અને સ્વચ્છ હતું, અહીં પકિત બેઠ હતો નહી સૌ એક સાથમાં જમતા હતાં જેમાં અંત્યજ, મુસ્લીમ, હિંદુ જ્ઞાતિમાં વાણિયા નાગર ગ્રામ્ય પટેલ વિગેરેનો સમાવેશ થઈ જતો હતો.

પાટણથી ઘણાજ લોકો આવેલા, જેમાં ગ્રામ્ય નાગર - - - નાગની એક ખાસ દુકડી હતી; તે અક્ષય નંબરમાં

ઉતરી હોઈ એક સુરતી લોજમાં જમતી હતી અમારા જી
નંખરમાં પાટણના ચુસ્ત સુધારક નાગર ગૃહસ્થ વકીલ
સુમંતરાય મથુરાય મજમુદાર અને તેમનાં પત્ની
મંદાકીનીબેન આવ્યાં હોઈ તેઓ અમારી સાથે કેએસ
રસોડે જમતા હતાં હું ચુસ્ત મનાતની એટલે મને ઘડીભર
ગમગીનતા થઈ પણ મેં વિચાર કર્યો કે, 'શ્રી જગદીશમાં
રાધેલા લાત સૌ સાથમાં જમે છે એટલે અહીં પણ જગદીશ
મેજો સમજી આ મનને સાંત્વન કર્યું, વળી અહીં પણ
વિચાર આવ્યો કે પાટણ જતી વખતે રસ્તામાં પુષ્કળ
તિથિ આવે છે તેમા સ્નાન દર્શન કરવાથી અનંત જન્મોના
પાપો નશ્ટ થાય છે. તેથી હું પણ તેમ કરીશ એમ અનેક
રીતે આ મનને સમજાતાં શાન્તિ થઈ

તા. ૨૦ના રોજ હમારી મહળી અને હું આમેરનો
કિલ્લો જોવાને નિકળ્યા મોટરવાળા આ વખતે કાલે તેમ
ભાડું પડાવતા હતા આ કિલ્લો જેપુર શહેરથી આઠ માઈલ
દૂર છે રસ્તામાં હિંદભરના રાજા મહારાજાઓને ઉતરવાના
નાના મોટા ળંગલાઓની લાઈન જોવા મળી અહીં સુંદર
સ્વચ્છ કુદરતી અવલોકન ળગીચાઓ, જળાશયો જાતજાતની
વનસ્પતી જોઈ શાંતિ થાય છે હમારી મોટર પહાડ ઉપર
ચઢી સીધી સડક હોવાથી રસ્તો કઠણ લાગતો ન હતો
ઉપરથી નીચે જોતા કુદરતી અવલોકન - જોઈ જગતની
ચિંતાઓ અહીં વિરગી બાય છે જેપુર એટલે
હિંદુસ્તાનનું પેટ્રીસ અને દેખાવ અન્ય લાગતો હતો

એક કવિતા ગોડવી લખી

જયપુર જોયું નહિ, જાંદગી જરખાદ છે;
આમેર કિલ્લો તેનો, હિંદમાં આખાદ છે.
જયપુર જોયું જેને, સ્વર્ગના ખરાખર છે.
હિંદુ સંસ્કૃતિ તેમાં, મંદિરો અપાર છે.
ગડતા તિથિ પવિત્ર, પહાડ ઉપર શોભે છે;
પુરાણ અને પ્રસિદ્ધ, લકત હૃદય થોભે છે.
કહે કવિ કાલિદાસ, લખતાં ગ્રંથ થાય છે;
કાથેમ અધિવેશન, જયપુરે શોભાય છે.

આમેરના કિલ્લાનો ચઢાવ અરસ સુંદર અને
શોભાસ્પદ છે ઉંચે ઠેઠ ટોચ ઉપર જયપુર શહેરનો પુરાણો
મહેલ જોઈ હિંદુસ્તાનના કોઈ પણ પ્રવાસીનાં હૃદય થંભ્યા
વિના રહેનાં નથી. કહેછે કે, આ મહેલ જોવાને વિદેશીયો
પણ આવી ગયા હતા અને ચક્રિત થયા હતા સુંદર હવાપાણી
લીલોતરી અને મહેલની ભવ્યતા તેની ભૂલ ભૂલમણી જોઈ
હાલના રાજાઓના મહેલ તેની સમીક્ષામાં કંઈ વિસાતમા
નથી. આના ઉપર છેક શિખર ઉપર રાજાનો એક ઘણોજ
ભૂનો મહેલ અને કિલ્લો છે જ્યાં ઉઘાડી તલવારે પોલીસ
પેરો ભરે છે અને મીલીટરી પણ અહીં રહે છે. લોકોનું
માનસું છે કે, અહીં અપૂટ ધન અને જવેરાત છે એમ
કહેવાય છે એક કહેવન છે કે:—

જિંદગી જોયું પણ જયપુર જોયું નહિ

તો જીંદગી ખરબાદ છે, જયપુર જોયું પણ
આમેરનો કિલ્લો જોયો નહિ તેને કંઈ જોયું નહિ

મહેલના કિલ્લામાં ચમત્કારી વિકાળ શિલા દેવીની
મૂર્તિના દર્શન કર્યા જુના વખતમાં આ દેવીએ જયપુરના
રાજાને અજબ ચમત્કાર બતાવ્યો હતો અને સહાય કરી
હતી રાજા દેવી ભક્ત હતો

અહીંયા અમને એક દીલગીરી થઈ તે એ કે શીલા
દેવીને દરરોજ બે બકરાનો ભોગ અપાય છે અમોએ
બારીક નિરીક્ષણ કર્યું હતું કેટલાંક બકરા એક બાજુએ
બાધેલા હતા માતાજી આગળ ખૂટલી તરવારે જયપુર
પોલીસ કાયમ પહેરો ભરે છે અને બીજી પણ ઘણી
પોલીસ રહે છે

ઉપરથી નીચે પાછા ફરી અમો મોટરમાં બેસી પાછા
જયપુર આવ્યા પુરી, શાક, જલેબી વિગેરે ધીની મીઠાઈ જમ્યા
અહીંયા ગમડી (ખાસુદી) પુરી, શાક પેટ પોરાક કહેવાય
છે આઠ દશ આનામા માણસો સાડ પેટ ભરી શકે છે

નાસ્તો કરી ગોવિંદજીના વિશાળ મંદિરના દર્શન કર્યા
વકીલ સુમતરાયભાઈ તથા મદાકિનીબેન મંદિરની સુદર
કારીગરી સીટપ કામ જોઈ ખુશ થયા બ્યારે અમોએ
ધાર્મિક દ્રષ્ટિથી દર્શન કરી આનંદ પામ્યા

મંદિરના મામે રાજાનો બીજો મહેલ છે રાજાને

તેમજ તેમના કુટુંબને દર્શનાર્થે આવેલી શકાય છે તેમ મહેલમાં બેઠા બેઠા પણ દર્શન થઈ શકે એવી ગોઠવણ કરી છે.

ત્યાર પછી અમો સૌ ગાંધીનગર આવ્યા, અમારામાંના કેટલાક ભાઈઓ આશ્રા, ગોકુળ, મથુરા, વંદ્રાવન રવાના થયા ત્યારે મેં કેટલાક વખત ઉપર ઉપરોક્ત યાત્રા કરેલ હોવાથી હું પાછો ફર્યો.

રાત્રે હું તથા મુંબાઈના એક શેઠ અને અમદાવાદના એક વેપારી એમ ત્રણ જણજ અમો રહ્યા. રાત્રી મતમંગ કરી પમાર કરી.

તા. ૨૧-૧૨-૪૮ ના રોજ જયપુરમાં હું આવ્યો અને પદોપકારી તથા શુભ મેવાધારી પટેલ બાબુલાલ લલ્લુભાઈ જવેરીને ત્યાં મારા પાટણના સદગુરૂ બંધુ રાજ-યોગી જનક વિદેહી સમ જવેરી શાન્તીલાલ લલ્લુભાઈ પડ્યા ને ત્યાં સુકામ રાખ્યો. તેઓશ્રીએ માગ જેવા માધારણ માણસનું બાદશાહી સ્વાગત કર્યું. રાત્રે ભજનધૂન બંધી જેમાં ખંભારની જવેરી મંડળી પણ હતી તેમાં ખંભારના જવેરી જમુભાઈએ તથા પડ્યા શાન્તિલાલ ભાઈએ અર્ધ રાત સુધી ભજન કીધા આ પ્રમંગે હું પાટણવાળા જયંતિલાલ પી જોશીને ત્યાંપણ ગયો હતો. ત્યાંપણ તેઓ શ્રીએ મારૂં સૌંદર્ય સ્વાગત કીધું હતું. જુના જયપુરમાં મારા ઓળખીતા અંબાશંકર નાગર કરીને એક ભાઈ મળ્યા અને

પોતાને ત્યાં લઈ જઈ રહેવા આગ્રહ કર્યો. પણ મને વખત ન હોવાથી આ પાણી લઈ રવાના થયો. ખરેખર આજ ઈશ્વર કૃપા. પૈસો એ આખર નથી પણ આખર એજ પૈસો છે એ કહેવત સાચી છે.

ટાંગામાં બેસી હું જયપુર સ્ટેશને આવ્યો. લોકલમાં અજમેર રવાના થયો. જપોરે સવા વાગે મોટરમાં પુષ્કર તીર્થ રવાના થયો. અહીંથી પુષ્કર દસ ખાર માઈલ દુર થાય છે. પુષ્કરમાં પુષ્કર સરોવરમાં અસંખ્ય કમળો છે. અને આ વિશાળ સરોવરમાં ઘણાજ મગરો રહે છે. દર સાલ પચીસ ત્રીસ માણસોનો લોગ લેવાય છે જેથી એકલા માણસે આ સરોવરમાં સ્નાન કરવા જવું નહિ. હું એક બ્રાહ્મણ માથે સ્નાન કરી આવ્યો. સરોવર પર બેસી મેં એક કવિતા લખી બાજુ બ્રહ્માણની મૂર્તિનાં દર્શન કર્યો. કહે છે કે હિંદુસ્તાનમાં બ્રહ્માની મૂર્તિ અહીંજ છે. બાદ રમકી પુરી શાક વિગેરેનો નાસ્તો કરી મોટરમાં સાંજે ચાર વાગે બેઠા જેમાં ગુજરાતી ઉપરાંત શુ પી. ના કેટલાક કેવેસવાદી બાઈઓ હતા. તેઓ મોટરવાળા સાથે તકશરમાં ઉતર્યા. કારણ કે મોટરવાળાઓએ કાળા બળ્લર કર્યો હતાં જેથી મોટરવાળા મોટરો મુકી ગામમાં પ્રતાઈ ગયા. રાત્રિના બાર વાગ્યા સુધી પત્તો બાધો નહિ પોલીસે પણ તપાસમાં લેલાશ દરી કહેવાય છે.

છેવટે થાકીને મોટરવાળાને સમજાવી કાળા બળ્લરનું

ભાડુ આપવું પડ્યું. કેંચેસમેનો માથે મારે સહેજ વાટાઘાટ થઈ. તેઓએ કહ્યું કે હમતો મઝા કે લિયે અહિ આયે હે કયોંકિ હિંદુસ્તાનકી પુરાની કારીગરી ઓર કુદરતી અવલોકન દેખને કે લીયે આયે હે.

અમારી મોટર લિપડી બચંકર કાળ રાત્રી પુષ્કળ ઠંડી અને વિકટ ઝાડી ઉંચા પહાડો વચ્ચે આ મોટર ચાલી પહાડથી નીચે ઉતરતાં અમારી મોટર જગડી અને જે ડુંગરો વચ્ચે ઉભી રહી. ત્યાં તો વાઘનો બચંકર અવાજ આવ્યો. જે સાંભળીને પ્રથમ તો અમારા કેંચેસમેન બાઈ ઓના હાંબ ગગડી ગયાં ને કહેવા લાગ્યા કે ઓ રામ હમ તેરી ગોઆં હે હમકો બચાના ચાહિએ મેં તેઓને કહ્યું કેમ બાઈ તમે તો અહીંયાં કારીગરી જોવા આવ્યા છો ને ? તરતજ તેઓ શરમિંદા પડી ગયા મોટર સમી થતાં ચાલી. જે વાગે રાત્રે અજમેર સ્ટેશને આવેલા લોન્ડા ધર્મશાળામાં મુકામ કર્યો. રાત્રિ પસાર કરી. આ ધર્મશાળામાં દરેક જાતની સુંદર વ્યવસ્થા છે. બીજે દિવસે સવારે સોનાનું પ્રખ્યાત મંદિર અને મીરાંના મોટા દર્ગાહ જોયાં. આ દર્ગાહ જોનારે જહુ સાવચેતી રાખવાની હોય છે. કારણ કે જોળા પ્રવાસીને મુસ્લીમ ફકીરો અનેક રીતે છેતરી પૈસા પડાવે છે આ જહુ જોઈ વહેલા સવારે એટલે આઠ નવ વાગે ધીની તાજી જલેબીનો નાસ્તો કળી હુ દિહી મેલમાં જેસી પાટણ સ્વાના થયો સાંજે સાત

વાગે મહેસાણા સ્ટેશને ગેલ આવ્યો અને હું પાટણ લોકલમાં
રાત્રે દસ વાગે પાટણ ઉતર્યો

વાચક ! તું આખા હિંદની મુસાફરી બલે કરે પણ
મારી તને બલામણ છે કે તું એક વખત જયપુર જરૂર
જાણે અને ઉપરોક્ત જાણતો અવશ્ય નિરખજે. અરજી

કવિયોની સ્થિતિ કેવી હોય છે ?

ગુજરાતનું જાણીતું ગન સ્વ. કવિ નર્મદાશંકર લાલથાંકરે પોતાના જીવન સંબંધી લખેલ જ્ઞાનમંથી કેટલુંક મનન કરવા થોડા જ્ઞાન-કવિ નર્મદાશંકર કહે છે કે—

મને લાવિકપણી, ટેવ પડી ગયેલી હોવાથી નિશાળે જતાં કાળકાદેવીનાં દર્શન કરતો ને એટલું માગતો કે “હું ધણો અપરાધી છું ક્ષમા કરજો મા માફ” સાડ કરજો, ને પાલે તમાચો મારતો. તે હું નિશાળે પહેલે નંબરે રહેવા કરતો એમ નહિ મુખ્યમાં નર્મદાશંકર નામના મહાદેવ છે, ત્યાં થોડાંજ લોકો દર્શન કરવા આવે છે, ત્યાં હું અંધારામાં પૂજા અભિષેક કરીને, હું ધણો અપરાધી છું એમ કહી નાક લીટી તાણતો અને રામજી જતો તો ત્યાં ધણીએક પ્રેક્ષીણી હતી.

મારી ન્યાતમાં એવું કહેવાયું કે હું તેને (મારી સ્ત્રીને) બહુ દુઃખ દેતો પણ તે દુઃખ આ રીતનું હતું, કે હું ધરમાં રાત્રે ૬-૧૦ વાગે આવતો તે પેલીને ધરમાં એકલુ એસી રહેવું પડતું, અને ધરના બેગઓ તેને મારે વિષે આકું આકું સમજાવતા તેથી તે મનમાં જરાક બળતી પણ મને કંઈ જણાવતી નહીં. તેમ એ શ્રીમંતની છોકરીથી મારા ધરમાં જાંજ ફેડ બહુ થતી, તો પણ મહેકાઈ દહાડા એને ધમકાવી સગખી પણ નથી. અનબલ મને તેનું અતિ બોળાપણુ પસંદ નહોતું ને તે ચતુર નહિ તેથી મારા પ્રેમનો જીવો નરમ હતો. એ બણેલી નહોતી તેમ ધગ કામમાં કુશળ નહોતી, પણ બોળા સાચી ને આસાકિત ને મારા ઉપર પ્રિતી ગખનારી હતી. મને મારા સસરા જોડે બનતુ નહીં, હું સુધારામાં તે તેને ગમતુ નહીં. મારી સાસુને

માગ પગ બહુ પ્રેમ હતો પણ ઘરમાં, ચવળ માગી સાળીઓનું હતું તેમ એઓ મારી વહુને મારે વિષે કંઈ કંઈ આડું સમજાવતી; તેથી તેઓને વિષે મારો પણ ધણોજ દલકો વિચાર હતો મારી મા તો એ બેનું ઉપ-વિચાર મળ્યો ત્યાગ્યોજ નાગજ હતી.

હું મારી ચલિત વૃત્તિને ઠેકાણે આણવાને બહુ મથતો પણ મારું કંઈ ફાવતું નહીં. સપ્ટેમ્બરની રાજ્યાતમાં ધીંગ ભગતનાં એ ત્રણ પદો મારા વાચવામાં આવ્યા તે ઉપરથી હું દહાડો ગત તેનીજ લવાગી કર્તો એ પોના વિચાર મારી વૈરાગ્ય/ત્તિને મળતા હતા, એથી કે પાંચમે દહાડે માગ મનમાં સહેજ આવ્યું કે હું પણ એ ઠાગનું કંઈ બનાવું. પછી મેં ‘પરશ્વજી જગતકર્તાઈ સમરોને ભાઈ હુરવડી’ એ જ બનાવ્યું. તે બીજે દહાડે ‘જીવતું મુરખ સમજ રે કહ્યું છું ઘેસા ફરી ફરી’ એ જ બનાવ્યું. પછી વિચાર કર્યો કે આવી રીતે હું જાતે બનાવવાની ટેવ રાખું તો મારી વૃત્તિ ફરી ઠામ થાય ખરી. કોઈપણ ગીતે વૃત્તિ ઝિન્ થાય એ મારે ઉદ્દેશ હતો. માટે પદો બનાવવાની ખટપટમાં ગ્રહેવું ને ઉભરો બહાર નીકળે તેથી ખુશ રહેવું એ વાત મેં નક્કી કરી.

માઝ મન કવિતા તરફ લાગેયું તેથી મને મ્હુલમાં છોકરાઓ સાથે માથું ફેડવું દુઝ્મન ન લાગ્યું. નિસાળના કામમાં દીપ ન લાગનાથી મેં માન આપને પૂછ્યા નિનાજ નવેમ્બરની ૨૩ મી એ મ્હુલની નોકરી ઝાટી દીધી.

મેં જે-આવી કલમના સામુ જોઈ આંખમાં તેતે ઝગઝગાયા સાથે અન્ન કરી કે, દવે હું તારે બોલે છું કોઈપણ રીતની પેદાશની ગોઠવણ ન કરેલી તેથી માગ આપ મનમાં તો બહુ દાઝ્યા પણ પછી ‘જેટનું’ હતું કે-માઈ ઉતાવળ કરવાની શી જરૂર હતી? મેં

વિચાર કીધો કે કવિતા તરફ માફ મન છે. નીતિ તરફ માફ મન છે. ને ખીજા કાંઈ ઉદ્યમથી માફ મન માનવું નથી. વળી રિચાર્ડ કે ભણવું, કમાવવું, માન મેળવવું, અને બીરી કરી એ સૌ આનંદને માટે છે; ને મને જ્યારે પદો જનાવવાથી આનંદ થાય છે ત્યારે હું તો એજ કામ કરીશ ને શેર જવાર તો મળી રહેશે.

મને મધુરદાસ લવજીએ એ નિમંત્રણ (બોધકવાતો) જપાવવાની ઈચ્છા દેખાડીને ૩. ૭૫) આપવાનું કહ્યું હતું. તેથી મેં એ નિમંત્રણ સીધા જાપથી જપાવવાવાર્ધા હતા તેટલામાં ભગવાનદાસ પરસોતમદાસને ત્યાં જોકરીઓનું ખીરાન હતું. તે દહાડે ગાડીમાં અમો સાથે ત્યાં ગયા હતા. ડો બાઉએ અઢેક નિમંત્રણની હજાર હજાર નકકલ ટાંપમા જપાવવાનું; અને ખીલ પોતે ચુકવવાનું કહ્યું. પણ પંજી એ બેમાથી કાંઈએ કંઈ આપ્યું નહિ. જાચના એ વેળા મરીમ મથકાગને કેટલી ગમગમણ થાય ? મને એવા પ્રસંગ બહુ આવ્યા છે. મેં કાગક કાઢી ખીલ ચુકવ્યું ને ચોપડીઓ મંદીર અગાડી લટાવી દીધી.

‘દેવું’ જોકે હજારનું થઈ ગયેલું, (ચોપડીઓનું વેચાણ બંધ) અને તેમાંય હું હાથનો છટો એટલે પુછવુંજ શું ? વળી શ્રીમંત મીત્રો તરફથી દ્રવ્યની મદદ મળતી નહિ.

નર્મદઅંક—મુળાં તા. ૨૭ એપ્રિલ ૧૯૩૦

एक कवि जीवनનો रसिक कथा

આ તે કંઈ જીવન છે? સલાઓમાં જવું, કવિતાઓ બનાવવી આખો દહાડો લખ્યા કરવું, એથી અધિક ખીજી કંઈ છે ખરું કે નહિ?”

“ત્યારે ખીજી શું જોઈએ છે?”

“મ્યારે બહુયે જોઈએ છે. આ રતનીયા માટે હવે વર શોધવાનો છે, આ મોંઘીનું નાક વિંધાવવું છે, આ કેશવાના વાળ ઉતારાવવાના છે અને..... “જસકર ત્યારે” એ પુરાણ સાંભળ્યું.”

“પુરાણ પુરાણ શું કરે છે, પરણ્યા છે શા માટે? કોઈ દિવસ તુમ્હારું કોઈ પ્રકારે સુખ છે?”

હમણાં તું અહીંથી મહેરજાની કરી બા મ્યારે આ એક કવિતા પુરી કરવી છે”

બળી તુમ્હારી કવિતા જ્યાં કંઈ વાત કરીયે ત્યાં એ રાંડ કવિતા આડી ને આડી” છલ્કો કરતી ચંપા ત્યાંથી ઉઠી અને ઉઠતાં ઉઠતાં આ કવિ પત્નિએ કવિતાને બંધાય તેટલી ગાળો લાંબી

“કવિ કિશોરલાલ કાંદાવાડીની એક ચાલીમાં રહેતો હતો એ જન્મશીળ કવિ હતો એના અંગે અંગમાં કવિતા હજીજતી હતી; પણ એની અધોગત ચંપામા એમાં ઉલટું હતું એને તો કવિતા એટલે દીવાનાપણું લાગતું. કિશોર અને ચંપાની જોડી આ પ્રમાણે લગ્ન વિધિથી જોડાઈ હતી પણ જાનેના મન જુદાં હતાં

ગુજરાતમાં મહા કવિ ચંપાના કિશોરલાલને અભિલાષા હતી એની કવિતા સર્વત્ર લાવધી વંચાતી કવિ કિશોરનું નામ ગુજરાતને ગૃહે ગૃહે સુપ્રચિત હતું. ઘણા યુવાનો કવિ કિશોરને મળવાને ઇતેબર રહેતા. એની કવિતામાં ઉછળતી તુલન યુગની લાવનાઓએ ઘણી વ્યક્તિઓને વશ કરી હતી એને આખું માક્ષરી ગુજરાત ચાહતું; એની પ્રશંસા કરતું, એની કૃતિ પોતે વધાવતું પણ એની અધોગતા ચંપાને કવિતા ગળદ સાંભળતાં તિરસ્કાર છુટતો.

(૨)

“કેમ દાણાવાળાને ત્યાં કહી આવ્યા કે નહિ, કે ઠાલા હાથે પાછા આવ્યા ? આ છોકરાં ખાશે ક્યાંથી ?” ઘરમાં કિશોર પગ મૂકે ત્યાં ચંપાએ પોતાની સુવામ પ્રસરાવી.

“કેમ બોલતા નથી ? આ છોકરાં શું ખાશે ? કવિતા ખાશે ?”

નોકરી નહિ મળવાથી હતાશ થયેલો કિશોર આ શૂળ્હોથી બે ઘડી વધારે હતાશ થયો. જે કવિતાને ગુજરાત વધાવે છે એ કવિતાની કિંમત એ પત્ની આમ આંકે ?

(૩)

“તમને તો હું કહીને ચાકી ? આ પાડોશીનાં છોકરા કેવાં સુખી છે બાપ બ્યારે બહારથી આવે ત્યારે કંઈ ખાવાનું લઈને આવે પણ તમારા હાથમાં તો કાગળીયાંજ હોય કેઈ ?”

“નોકરીનું શું થયું ? નકકી કરી આવ્યા ?” ચંપાએ વાત ફેરવી.

“ત્યાં બની શકે એમ નથી” કિશોરથી બોલી જવાયું

“એતો બાણીતી’જ તમને કવિને નોકરી કેણું રાખે ? મારા બાપને ત્યાં ચાલે તો બે દોઢીયા ફેળશે” શિખામણુ આપતી હોય તેમ ચંપા બોલી.

“કવિશ્રી છે કે ? એક યુવાને ચાલીમાંથી પ્રશ્ન કયો આવે લાઈ શું કામ છે ? કિશોરે જવાબ આપ્યો.

“હું એક માસિક કાઢવાનો છું તેમાં આપની કવિતા જો હોય તો ફોનો” નવા આવનારે નમ્રતા પુર્વક કિશોરને વિનંતિ કરી

“જરૂર મારા સગ્રહમાંથી અપ્રસિદ્ધ હશે તેમાંથી એકાદ ખુશીથી આપીશ”

“પણ એમને શું લાભ આપશે ? સાળા મફતીયા આવનાને આવા કેટલા આવે છે” ચંપાએ નવા આવનારને પણ વધાવ્યો.

“તમને એક કવિતા આને વિષે આપું તો ?” પોતાની પત્નિ તરફ આંગળી ચિંધતા કિશોરે હસીને વાત ઉઠાવવા પ્રયત્ન કયો

“ખબરદાર મારે વિષે ‘કવિતા લખી તો કવિતા શોભે નવરા માણસને એક પ્રકારનો લવારો છે’” ચંપાએ બીજું પ્રકરણ બોલ્યું ?

પેલે. માણસ તો કવિને. આ ગૃહસ્થાશ્રમ 'લેઈ' તાનુજ થયે.

(૪)

કલાવતિ બહેન (કવિના ધર્મ બહેન) ભજન મંડળીસહ આ કવિને ત્યાં આવે છે.

કલાવતિ બહેન કહે છે કે “કાલે તીરથહાસ મહારાજ નાં ભજન કરાવવાં છે એ વખતે, કવિની પ્રસાદિ પણ આપણને મળે તો સારૂ, આતો અણચિન્તવ્યે લાભ મળે છે.”

“બોલો કવિરાજ કાલે મહારાજ બંગલે પધારશો?” કિશોરથી આ યુવતીને ના કહી શકાઈ નહિ.

ગઈ કાલની ગોઠવણ મુજબ કિશોર કલાવતી બહેનની મોટરમાં બંગલે વખતસર આવ્યે હતા. કલાવતિને ‘પતિ રમેશ પણ સંગીત અને સાહિત્યનો રશીયો હતો. કિશોરનું તેણે અતિ સ્નેહભાવથી સ્વાગત કર્યું.

સહુ સાથે જમ્યા અને સંગીતની ધૂન મચી. બાવા તીરથહાસ પછી કિશોરે પોતાતાં ભજનો લલકાર્યાં આમ પ્રાથમ પુરે થયે.

“કવિરાજ આજ અહિં સુઈ રહો તો ?” રમેશે છેલ્લે એક સ્વયના કરી.

“એમનાં ગૃહિણી એમની વાટ નહિ જોતાં હોય” કલાવતીયે હસતાં હસતાં કહ્યું.

(૫)

(કલાવતિ બહેન બીજે દિવસે કવિરાજને ત્યાં આવનાર હોવાથી કવિરાજની સત્કાર તૈયારી.)

પોતે એ શ્રીમંત ખેનનું શું સ્વાગત કરે ? બજારમાંથી થોડાંક ફળ લઈ આવ્યો અને સાફ કરી બે રકાળીયો તૈયાર કરી.

“આ બધી તૈયારીઓ કેના માટે? ચંપાએ પ્રશ્ન કર્યો.

“આજે આપણે ત્યાં બે ખાનદાન ખેને આવવાની છે. કાલે તેમને ત્યાં જ જમ્યો હતો.” કિશોરે ખુલાસો કર્યો.

“એને માટે ગોસળી અને સંતરાં અને માદે માટે ટાઢો રાટલો પણ નહિ કેમ ?”

“આપણે ઘેર કોઈ સારો માણસ આવે તેનો સત્કાર આપણે કરવો જોઈએ.” મીઠાશથી સમજાવતો હોય તેમ કિશોર બોલ્યો.

“ત્યારે અમે ખરાબ માણસ હશું કેમ ?”

“તું આવીને આવી રહી કોઈ દિવસ સુધરીશ કે નહિ ?” કિશોરથી બોલી જવાયું.

“ઓ-હો-હો સુધરવું એટલે શું. ઘરમાં હાંસાં લડતાં હોય અને બીજાને ખવડાવવું એ ? હવે નોકરી તો મળતી નથી ત્યાં આવા ખર્ચ કેવા ?” ચંપાએ આમ કહ્યું. કિશોરથી આજે આ સહન થઈ શક્યું નહિ. ને તે બોલ્યો. “જસકર ત્હારી જીભથી હવે હું કંટાળ્યો છું. કંટાળ્યા હો તો હું કુવો પુરો જીભુ શું ? આવા મફતીયાં કોઈને કોઈ આવ્યાજ કરે છે અને મારા કરમમાં તો સુખજ નહિ આમ બોલતી ચંપાએ ધુસકા મુક્યા

અર્ધાંગના નામની રાયચુરાની રસિક વાતોમાંથી

आध्यात्म-पद्य ग्रंथ

(योग उपदेश गद्य विभाग)

મગવાન શ્રી કૃષ્ણનો અર્જુનને યોગ ઉપદેશ.

॥ શ્રી મગવાનુવાચ ॥

અનાથિતઃ કર્મફલં કાર્યં કર્મ કરોતિ યઃ ।

સ સંન્યાસી ચ યોગી ચ ન નિરશ્નિર્ન ચાક્રિય ॥૧॥

ટીકા—શ્રોતૃશ્ચ કહે છે-હે પાર્થ ! યોગી અને સંન્યાસી એક બીજાથી ભિન્ન છે એમ માનીશ નહિ, કારણ કે યોગી રિચાગ કરતાં તે એકજ, છે એમ સમજાય છે માત્ર નામોજ એ છે, પણ વાસ્તવમાં બેદ નથી, માટે જે યોગ છે તેજ મંન્યાસ છે જે પ્રમાણે એકજ માણુએ જુદાં જુદાં નામોથી મોવાનરામા આવે છે, ક્રિયા જુદાજુદા માર્ગોથી એકજ મધ્યે પહોંચાય કે અથવા એકજ પાણી જુદાં જુદાં પાત્રોમાં ભરનાથી જગમા બેદ થતો નથી, તેજ પ્રમાણે સંન્યાસ અને યોગમાં બેદ નથી હે અર્જુન ! જે પુરુષ કર્મો કરીને તેના ફળની ઇચ્છા ગમતો નથી. તેનેજ આ જગતમાં સર્વની શુદ્ધિથી યોગી સમજનામા આવે છે પૃથ્વી વૃક્ષાદિએ ઉત્પન્ન કરી તે માટે કાષ્ઠ અહ કાઢ દાખરતી નથી અને તેમાંથી ઉત્પન્ન થનારા ફળની પણ ઇચ્છા રાખતી નથી તેજ પ્રમાણે પોતાની સ્થિતિ અને પ્રકૃતિને અનુરૂપ જે જે કર્મો કરવાનો પ્રસંગ જે જે કાળે આવે, તે સર્વ યથાવિધિ કરના છતાં પોતામાં કર્તાપણાની શુદ્ધિ ઉત્પન્ન થવા દેતો નથી, તેમજ પોતાના ચિત્તને ફળની આશા પ્રતિ નગરા દેતો નથી હે પાર્થ ! જે પુરુષ આવો હોય તેજ મંન્યાસી છે અને તેજ યોગી છે આની નિષ્કામતા ઉપન્યાસિના જે કાષ્ઠ ચિદિત કર્મોને પ્રતિબાધક સમજી તેનો ત્યાગ કરે છે, અને પત્રી પાટો પ્રકૃતિને વશ થઈ અન્ય કર્મો કરવાને પ્રવૃત્ત થાય છે, તે એક લેપ ઘોષ નાખી બીજો લેપ લગાડના જેવી વ્યર્થજ અટપટમા પડે છે અને વ્યર્થ ખીડા ભોગવે છે

ગૃહસ્થાશ્રમનો બોલો. પ્રથમથીજ સર્વનાં શિરે પર ભાંદવાંમાં આવેલો હોય છે, પરંતુ જે ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મો ન પાળતાં વગર અધિકારેજ મન્યાસ પ્રદણ કરે છે, તે એક ભાગને ફેંકી દઈ તગ્તજ બીજો ભાગે પરવશપણે પોતાના શિરે પર લે છે. શ્રોતમાત્ર હોમાંદિ કર્મોનું આચરણ છોડ્યા વિનાં અને કર્મોની મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કર્યા વિના યોગસુખની પ્રાપ્તિ એવા જાની યોગીઓને સદગજ થાય છે.

યં સંન્યાસમિતિ પ્રાહુર્યોગં તં વિધિ પાંડવ ।

ન હાસંન્યસ્તસંકલ્પો યોગી મવતિ કલ્પન ॥૨॥

ટીકા:—સંજાળ. જે સન્યાસી છે તે યોગીજ છે એવો એક વાક્યતાનો ધ્વજ આ જગતમાં અનેક શાસ્ત્રોએ ફરકાવ્યો છે. જે પુરૂષમા ત્યાગવૃત્તિથી સંકટપનો લોપ થાય છે, તેનેજ યોગનો સાર જે બ્રહ્મ તેની પ્રાપ્તિ થાય છે એમ અનુભવથી મિદ્ધ થયું છે.

આરુદ્ધોર્મુનેયોગં કર્મ કારણમુચ્યતે ।

યોગારુદ્ધસ્ય તસ્યૈવ શમઃ કારણમુચ્યતે ॥૩॥

ટીકા:—આ પ્રકારે જોને યોગરૂપી પર્વતના શીખર પર જવાની ઇચ્છા હોય, તેણે કર્મનો સુક્ષ્મ માર્ગ મૂકવો નહિ આ કર્મમાર્ગે પ્રયાણ કરવાની શરૂઆત થતા પ્રથમ તે પર્વતનાં વમનિયમરૂપી પગથીઆ ચઢવા પડે છે પછી આસનની વાટે થઈ પ્રાણાપમરૂપી ટેકરી ઉપર જવું પડે છે, ત્યાર પછી અન્યાદાગમાં તો નિગધાગજ જવું પડે છે. આ યજ્ઞે તો બુધ્ધિના પગ પણ લપસી પડે છે. આ કડિન માર્ગે પ્રયાણ કરતા તો હૃદયોગીઓ મુધ્ધા પોતાની પ્રતિજ્ઞા છેવટ સુધી પાળી શકતા નથી. અભ્યાસના બળથીજ આ પ્રત્યાહારરૂપી કડિન આકાશમાર્ગમાં તો ફક્ત વૈગમ્યના ટેકાથીજ મનુષ્ય ધીમે ધીમે ચાલી શકે છે. વળી વાયુરૂપી અશ્વનો પીડ પર મેળીને પણ માર્ગક્રમજ

કરવું પડે છે; અને તે કાયા ચિત્તને ચિત્ત કરવાનો વિગ્નત જગા પર આવ્યા પછી ધ્યાનમગ્ન થવાનું ત્યાંસુધી આવું રાખવું પડે છે. પછી જે ગ્રંથો માર્ગક્રમણની દોડાદોડી અને પ્રકૃતિની અશ્વર્યતા સમાપ્ત થાય છે, ત્યાં પહોંચતાંજ મર્ગ પ્રવૃત્તિ બંધ પડે છે અને પાછાવું કરવુંજ અગ્ણ ગહેવું નથી. એવી-અવિગ્ન ભૂમિમાં સમાધિનો લાભ થાય છે આ ઉપાયથી જે યોગી ૩૬ થાય છે તે નિ સંશય પંચિપૂર્ણ બની જાય છે દ્વે આવા પુરૂષના લક્ષણો તને કહું છું તે સાંભળ.

यदा हि नेन्द्रियार्थेषु न कर्मस्वनुज्जते ।

सर्वसंकल्प सन्यासी योगा रुढस्तदोच्यते ॥૪॥

ટીકા—જેને આત્મજ્ઞાન થયું હોય છે તેના ઇન્દ્રિયથી ધરોમાં

વિષયોનું આવવું જવું બંધ થયું હોય છે. સુખ અને દુઃખની ટક્કરોથી તેનું મન ચલિત થતું નથી. વિષયો મૂર્તિમંત થઈને તેની સમક્ષ ઉભા ગેરૂં તો પણ તેના પર તેની અસર થતી નથી. આવા પુરૂષની ઇન્દ્રિયો કર્મ કરવાને પ્રવૃત્ત થતાં તેનાં ફળની તેના હૃદયમાં ઇચ્છા હોતી નથી. હેઠના વ્યાપાર આવવા છતાં જે નિર્દિતાવસ્થાવત ઉદાસીન હોય છે; તેનેજ ખરો યોગ સાધ્ય થયો છે; એમ તુ સમજ યોગીઓની આવી ચિત્તિ આલમથી અર્જુન શ્રીકૃષ્ણને કહે છે—હે અનંત સ્વરૂપ હ આપ જે કહેા છો તે સાંભળીને મને નવાઈ લાગે છે; પણ તુ એ યોગીઓને એવી યોગ્યતા કેણુ આપે છે? તે મને કહેા

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।

आत्मैव ह्यात्मनो बंधुरात्मैव रिपुरात्मन ॥૫॥

ટીકા—ત્યાગે શ્રીકૃષ્ણ હસીને બોલ્યા—તારી વાત સાંભળી મને

આશ્ચર્ય લાગે છે આવી અર્જુન ચિત્તિમાં તે કેણુ કેને શું આપી શકે? મનુષ્ય જ્યારે પ્રાતિરૂપી ગય્યા પર પ્રબળ અજ્ઞાનથી નિદ્રિત હોય છે, ત્યાગે જન્મમૃત્યુનાં દુષ્ટ ગરબો ભોગવે છે પછી અકસ્માત

જાત્રત ચતાં તેનાં જન્મમણ્ડુપી મર્ત્ય મર્યાદા વ્યર્થ થાય છે અને 'હું' નિત્ય ચેતનરૂપ છું' એવો તેને નિશ્ચય થાય છે. આ નિશ્ચય પણ તેને પોતાનેજ થાય છે માટે શરિતાવગ્યા અને મૃતાવગ્યા એ ઉભયનો આધાર તેના પોતાના પન્ન છે. માટે હે ધનંજય ! દેદુનુ વૃથા અભિ-માન ધરી મનુષ્ય પોતેજ પોતાનો ધાત કરવાને પ્રવૃત્ત થાય છે

વંધુરાત્માત્મનસ્તસ્ય યેનાત્મૈવાત્મના જિતઃ ।

અનાત્મનસ્તુ શશુત્વૈ વર્તેતાત્મૈવ શશુવત્ ॥૬॥

ટીકા —વિચાર કરીને અદંકા છોડવો એટલે પત્રી આપણું

મૂળ અરૂપ અનુભવમા આવે છે અને સહેજે પોતાનું કેપ્યાણુ ધર્મરહે છે જે સુશોભિત શરીરમા અદંભાજ ધાન્ય કંઈ છે, તે કાગેટામાં નહેતા રેશમના કિડાની પેઠે પોતેજ પોતાનો શત્રુ થાય છે. ક્ષતભાગીને ક્ષાભનો પ્રસંગ આવતાં આંખ મીચીને આવવાનું મન થાય અને તે લાભને શુભાવે છે; કિંવા કાંઈ મનુષ્ય 'હું' બોલાઈ ગયો છું' એવો ખોટો ભાવ ધારણ કરીને દુઃખી થાય છે. તેમ પોતાના બ્રહ્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન ન થતાં 'હું' દુઃખી છું' એવો ભાસ માણસોને થાય છે; પરંતુ આથી તેનું બ્રહ્મત્વ નષ્ટ થતું નથી. અજ્ઞાની તવવારનો પ્રદાગ થતાં કાંઈ ખરેખર મરે છે કે ? વૃક્ષ પાં ફોરી બાધીને ટાંગેલી નગીના એક છેડા પર જ્યાં પોપટ બેસે છે. ત્યાં તેના બાગથી તે ઉભરી ફરી જાય છે આ વખતે તેણે ઉડી જવું જોઈએ. પંતુ તે તેમ ન કરતાં 'હું પકડાઈ ગયો છું' એવી શકા મનમાં લાવી તે નગીને છોડતો નથી. તે નિર્ગર્થક ડોક દલાવ્યા કરે છે અને જાનીને મંકુચિત કરે છે. પત્રી પગ વડે જોરથી તે નગીને દાબી ચાંચ વળી મજાણુન પકડી નાખી બંધનથી મુક્ત થવાને માટે પોક્કર કરે છે. આમ હું નિસદ્દ બધાયો છું એવી વૃથા સમજવો તે જાણી જોઈને પશ્ચાત્ત પાંખથી ॥૬॥ બંધનમાં પડે છે. આવી રીતે અવગી માન્યતાથી નિર-

થઈ ક્રિસાઈ પડે છે તેને શું કાઈ ખીજો બાંધે છે ? જોઈએ તો તે પોપટને કાપી નાખો તોપણ તે નથી છોડતો નથી. માટે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે, મનમાં જોણે સંકલ્પેને વધારી મૂક્યા છે તે પોતેજ પોતાનો શત્રુ છે; અને જે વૃથાભિમાની નથી તે આત્મજ્ઞાની અર્થાત પોતેજ પોતાનો મિત્ર છે.

જિતાત્મનઃ પ્રશાંતસ્ય પરમાત્મા સમાહિતઃ ।

શિતોષ્ણસુષ્કદુઃખેષુ તથા માનાપમાનયોઃ ॥૭॥

જ્ઞાનવિજ્ઞાનવૃત્પાત્મા કૂટસ્થો વિજિતેન્દિયઃ ।

યુક્તઃ ક્વચિત્ત્યયતે યોગી સમલોષ્ટાદ્મકાંચનઃ ॥૮॥

ટીકા:—જોણે પોતાના મનને શત્રુ છે અને જેની સર્વ વાસનાઓ શાંત થઈ છે, તેને ખીજાની પેઠે પરમાત્મા દૂર હોતો નથી. સુવર્ણનો મેલ તાવીને કાઢી નાખ્યો એટલે જેમ તે ઉત્તમ સુવર્ણ બની જાય, તે પ્રમાણે મનમાંના મંકલ્પો નષ્ટ થતાં તરતજ શુભને પ્રભાવ પ્રાપ્ત થાય છે. ઘટાકાશને ઘટનો નાશ કર્યા પછી મહાકાશને મળવા માટે દૂર નથી જવું પડતું. તે પ્રમાણે દેહના ખોટા અદ્વંકારનો નાશ થયો એટલે મનુષ્ય પરબ્રહ્મ બની રહે છે. આવી સ્થિતિમાં શાંતજતા કિંવા ઉજ્જ્વલતા, સુખ કિંવા દુઃખ, માન તથા અપમાનનું યોગાદ્ધ મનુષ્યને જ્ઞાન રહેતું નથી. સૂર્ય જ્યાં જ્યાં જાય છે, ત્યાં ત્યાં તેને પ્રકાશ દેખાય છે; તે પ્રમાણે આવો મનુષ્ય સ્વતઃ પ્રભસ્વરૂપ હોવાથી તેને જે જે વસ્તુ દ્રષ્ટિએ પડે છે તે તે સર્વે પ્રભસ્વરૂપજ ભાસે છે. મેઘદ્રષ્ટિની નિધારા જે પ્રમાણે સમુદ્રથી અનાદ્ય પામતી નથી, તેજ પ્રમાણે જે પ્રભસ્વરૂપ બની ગયો છે, તેને શુભાશુભ કર્મો પોતાના સ્વરૂપથી ભિન્ન લાગતાં નથી. પ્રત્યક્ષ દેખાતા સંસાર સંબંધે વિચાર કરતાં તેને સંસાર મિથ્યા ભાસે છે, અને જે જ્ઞાનથી સંસારનું મિથ્યાત્વ સિદ્ધ થયું, તે જ્ઞાન પણ તેને પોતાનું સ્વરૂપજ ભામે છે. આવો નિશ્ચય

થયો એટલે હું બ્યાપક છું કે અબ્યાપક, એ વિચારો પણ આપોઆપ સમી જાય છે; કાંઈ કે તેનો દૈતલ્યાવ સર્વાંગે નષ્ટ થયેલો હોય છે. આવી રીતે શરીરમાં રહ્યા છતાં જેણે પોતાની ઈદિયોને છૂટી છે, તેનામાં સહેજેજ સ્વભાવની ચેત્વતા આવે છે. આવો મનુષ્ય સહેજેજ જિતેદિય અને યોગી છે; કારણ કે તેનાનાં અન્ન અને મહાન એવો ભેદ નથી. તે શુદ્ધ સુવર્ણના -મેરુ-જેવડા નિર્વર્તને -અને સૂતિકાના એકાદ દેશને :સરખાંજ માને છે, અને ગૃદરો -કરતાં પણ અધિક મનઃચાન રાતને-કેવળ-પાંચાણ, અત્યંત જેટલો નિરીચ્છ હોય છે.

सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थदेव्यधुपु ।

साधुष्वपि च पापेषु समबुद्धिर्विशिष्यते ॥२॥

ટીકા:—તેના અંતરમાં આ આપ્ત અને આ શત્રુ અથવા આ હિત્રાસીન અને આ મિત્ર, એવી કલ્પના કર્યાંથી આવે ? હું જ જગત સ્વરૂપ છું એવો જેના અંતરમાં બોધ થયો છે; તેને યજ્ઞી બધું કાણ અને દેષી-કેણ ? પછી હે અર્જુન ! તેની દષ્ટિમાં મોટો અને નાનો એવો ભેદ ક્યાંથી હોય ? પાગમમણિથી થયેલા મોનાની કમોટી કરવાની શી જરૂર હોય ? તે જે સુવર્ણ બનાવે છે, તે મર્વોત્તમજ હોય છે. તે પ્રમાણે તે યોગીનો બુદ્ધિ નિરતર ચગચગમાં એકત્વનેજ અનુભવે છે. વિશ્વમાંના પદાર્થોકીથી અલગકાગે પૃથક્કાગે આકાગના હોય છે, તોપણ તે એક પરબ્રહ્મરૂપો સુવર્ણનાજ બનેલા છે; આવું શુદ્ધ અને ખર્ચ તત્ત્વ મમજેલા તેઓ ચિત્રચિચિત્ર રચનાઓથી ભ્રમમાં પડતા નથી. વચ્ચે તરફ દષ્ટિ નાખતા જે પ્રમાણે તે તંતુમય દેખાય છે; તે પ્રમાણે તેને સ્વભાવતિરિકત જગતમાં અન્ય કાંઈ જાણીતું નથી. આવી રીતે મર્વ વિશ્વને જે સ્વભાવથી જાણેલું થયે છે, તેજ મમબુદ્ધિવાળો છે. જેનું નામ તીર્થંગજ છે; જેનું દર્શન કરતાં અંતઃકર્મમાં રાતિ ઉત્પન્ન

૧ છે; જેની સંગતિથી અલગકાગે રહે પ્રમિત થયેલા પુરૂષનો ભ્રમ

હૂં થઈ તે બલવદ્ધ થાય છે, જેનું વચન ચેતન આપનાર છે અને જેની દષ્ટિ મદાસિદ્ધિને ઉત્પન્ન કરનારો હતો તે તથા અર્ગાંત્રિ મુખો તો જેનો ગમતમાત્ર છે, એમ બલવેતા મનુષ્યનું સદા અગ્રણ્ય કરતાં પણ તે પોતાનો યોગ્યતા આપણને આપે છે નહારે શું કરું ? તેની મુનિ કરતા પણ આપણું કન્યાશ્વ યાવ છે

યોગી યુજીત સતતમાત્માનં રહસિ સ્થિત ।

एवाकी यतचित्तात्मा निराशीरपरिग्रह ॥१०॥

ટીપ્પણી — શ્રીકૃષ્ણે આમ વિચાર કરીને પ્રભુ — હે અર્જુન ! હવે તને જે યોગમાર્ગ મતાવીશ તે સર્વે માર્ગોનો ગમન છે, માટે તું તેને સાધના એ યોગ એવો છે કે જે ॥ પ્રતિષ્ઠી દક્ષની નીચે કાટ્યવધિ મોક્ષક્રોડો નજરે પડે છે આ માર્ગના શ્રીચર અગ્રાપિ પ્રવાસી છે અન્ય યોગીજનો પ્રથમ આગ્ર માર્ગે ચાલના લાગ્યા પરંતુ અતે તેમને પણ અનુભવથી આજ માર્ગ દાય લાગનાથી તેઓ અસાનરૂપી ખીળ માર્ગો છોડી આત્મમોક્ષના આ ચરણ માર્ગેજ ચાલવા લાગ્યા પૂર્વે મહર્ષિઓ આ માર્ગે ચાલવાથીજ તેઓ સાધના સિદ્ધિ બન્યા હતા તત્તરજાનીઓને પણ આ માર્ગથીજ શ્રેયસ્ પ્રાપ્ત થયું આ માર્ગે ચાલનાનો વિચાર આસતાજ તૃષા અને મુધાનો લય થઈ જાય છે અને ત્રિવિંસતુ જ્ઞાન ગહેતુ નથી આ માર્ગે ચાલતા મનુષ્ય જે દેકાણે પગ મૂકે છે તે દેકાણે જશે ચલની ખાણજ ઉત્પન્ન થાય છે, અને મ્હાલ્ય તે આડી વાટે જાય તોપણ તેને સ્વર્ગમુખની અરશ્ય પ્રાપ્તી થાય છે તે પૂર્વદિશાએ આવેના ધ્યાનથી નીકળી પશ્ચિમના ધ્યાને આવી પહોંચે છે (પ્રતિષ્ઠા શરૂઆત કરી નિરૂત્તિધ્યાને આવી લાગે છે) પરંતુ હે ધનુર્ધર ! આ માર્ગે નિશ્ચય રહી ચાલવું જોઈએ નહીં આ માર્ગે ચાલતા જે જે ચરણે મનુષ્ય જાય છે તે તે સ્થળ તે ને... .. પરંતુ એ સૌ સાત તારા અનુભવમા આપો

આપજ આપમે ત્યારે અર્જુન બોલ્યો:-હે દેવ ! ત્યારે આપ મને
યોગશાસ્ત્ર ક્યાં કહેજો ? ઉત્કંઠાથી સમુદ્રમાં ખૂડેલો જે હું તેને આપ
ક્યારે બહાર કાઢેજો ? શ્રીકૃષ્ણ-ભગવાન અર્જુનનાં આવાં વચનો
સાંભળી બોલ્યા:-હું જાતે તને માની ઈચ્છાથી કહુ છું તોપણ તું પ્રજ્ઞ
પૂછવાની આટલી ઉનાવળ શા માટે કરે છે ?

શુચૌ દેશે પ્રતિષ્ઠાપ્ય સ્થિરમાસનમાત્મનઃ ।

નાત્યુચ્છિન્નતાં નાતિનીચં ચેલાજિનકુશોત્તરમ્ ॥૧૧॥

ટીકા:-હવે હું તને સ્પષ્ટતાપૂર્વક કહું છું: પરંતુ જ્યારે
એનો અભ્યાસ કરવામાં આવશે, ત્યારેજ તે ઉપયોગી થઈ પડશે. એવી
રીતે અભ્યાસ કરવાને માટે પ્રથમ એક એવું સ્થળ શોધી કાઢવું
જોઈએ કે ત્યાં બેઠા એટલે ઉંઘાનું મનજ ન થાય અને તેને જોતાજ
વેરાબની દિગુણ વૃદ્ધિ થાય. આવી જગ્યા પર પૂર્વે સત્પુરુષોનો વામ
થયેલો હોવો જોઈએ. આ સ્થળથી મનના સતોષને સદાય મગતી
જોઈએ અને ધૈર્યની વૃદ્ધિ થતી જોઈએ. વળી અભ્યાસ કરવાને ઉત્તેજન
મળે અને મનને અનુભવની વસ્તુમાં આગેપાય એવી યોગ્યતા તે
જગ્યામાં હોવી જોઈએ. હે પાર્થ ! તે સ્થળ એવું હોવું જોઈએ કે
તેની નિકટ જતાં પાખંડી પુરુષને પણ તપશ્ચર્યા કરવાની ઉત્કંઠા થઈ
આવે અને તેના મનમાં તે માટે આત્મ્યા પણ ઉત્પન્ન થાય. વળી
એકાદ સકામ વાટે ચાલતાં આકર્ષિક પણ તે સ્થળે પહોંચે તો તેને
ત્યાંથી જતાનું મન ન થાય. આ પ્રમાણે જોને તે સ્થળે રાક્ષસાની
ધુજી ન હોય. તેને પણ જગ્યા મોકીને બેઠાડો દઈ તેનામાં વૈરાગ્યવૃત્તિ
દેવોળીને જામન કરે. એકાદ ગગન કિંચ વિપાસી પુરુષને પણ તે
જગ્યા જોતાં એમજ લાગે કે. આજરુ નાજપાટ અને બોમ્બવિપાસ
હોડીને આ સ્થળે વધીએ તો ઠીક. આ પ્રમાણે જે સ્થાન ઉત્તમ અને
અતિ શુદ્ધ હોય તે સ્થળે જ્ઞાનદનો પ્રવચ્ચ અનુભવ પ્રાપ્ત થાય છે.

વગી સાધકે એક બીજી વાન લક્ષમાં રાખવાની એ છે કે, તે ધ્યે
 માત્ર સાધકની વચ્ચે તેવી જોઈએ; બીજા મનુષ્યોનો વચવાટ કે
 આવશ્ય જોઈએ નહિ. આવા ધ્યે જેના મુજો સુદાં અમત જેવાં
 મિટ હોય જે ક્રોધથી યુક્ત હોય એવા વક્ષોનું ગીચ જગત હોવું
 જોઈએ. ત્યાં પગલે પગલે પછીના ઝરા હોવા જોઈએ અને તેનું પાણી
 વર્ષાન્તરુમાં પણ નિર્મળ રહે. આવા ઝરા પાગ ઉત્તરવાને અને પાણી
 લેવાને મહેના હોવા જોઈએ. વગી તે ઠેકાણે સૂર્યની ઉષ્ણતા યૌગ્ય
 હોવી જોઈએ અને સૂર્ય કિરણો પ્રકાશમય હોય તોપણ તેથી તાપ
 ઉત્પન્ન થાય એવા તે અમત હોવાં ન જોઈએ. તે ધ્યે વાયુ મદ
 અને શીતળ આવતો તેવો જોઈએ. ત્યાં બહુધા ગરમ તો હોવી
 ન જોઈએ. વગી ત્યાં કૃતન ન હોવા જોઈએ, પરંતુ થોડા પ્રમાણમાં
 પોષક અને જમન હોવા જોઈએ. તે ધ્યે બતકા, હંસ, બે ચાર
 ચક્રવાક પક્ષીઓ તથા એકાદ શાકિય પણ આવીને બેસે તો ફિક્ક
 નહિ. મોઝ ત્યાં નિન્તન પડ્યા પાથમાં નહિ રહેતા હોય, પરંતુ કદિ
 કદિ આન જા કળા હોય તેની કાર્વ દગ્ધ નથી. પરંતુ હે પાકુકમાઝ !
 અમરમેન આની એક જગ્યામાં એક સુપ્ત ગુફા અને એકાદ શિરામય
 પણ હોવું જોઈએ. વગી આ ઉભયમાંથી જે આપણને પસંદ પડે તે
 ધ્યે બહુધા એકાત્મ્ય કરી બેસવું. આની સર્વ સગવડો જોઈ ધ્યે
 પસંદ કરવું અને પછી તે ધ્યે ચિત્ત નિઃ થાય છે કે નહિ તે
 તપાસવું. મન ચિત્ત થવા પછી ત્યાં આગન માંડવું તે આસનનો
 પ્રકાર આ પ્રમાણે છે—ઉપર અગ્નિ વચની ગડી, તેની નીચે મૃધ્ય
 મૃગનું ચર્મ અને તેની નીચે સાત દર્બનું આગન ગળવું જોઈએ. આ
 આસન ટામગ એકમનુ અને આપોઆપ એક ધ્યે રહે એવી
 વ્યવસ્થાપૂર્વક જોડેલું હોવું જોઈએ. આ આસન અતિ ઉચ્ચ હશે તો
 અગ્નિ ડગમગ થશે, અતિ નીચું હશે તો બુધિદોષથી તેને પીડા થશે.

માટે તેને બહુ ઉંચું કે બહુ નીચું ન રાખતાં એકમરખું રાખવું.
આવી ગીતે આસનની યોજના કન્વી:લેદ્વએ.

તદ્વૈકાગ્રં મનઃ કૃત્વા યતચિત્તેન્દ્રિક્રિયઃ ।

ઉપવિશ્યાસને યુજ્યાદ્યોગમાત્મવિશુદ્ધયે ॥૧૨॥

ટીકા—પછી તે સ્થળે મનની એકાગ્રતા કરી સદ્ગુણનું સ્મરણ કરી આત્મસુખનો અનુભવ લેવો. તે સ્થળે અદભૂત નષ્ટ થઈ અષ્ટ સાત્ત્વિકભાવ અંતર્બાહ્ય ઉત્પન્ન થાય ત્યાંમુધી આદરપૂર્વક સદ્ગુણનું સ્મરણ કરવું. વિષયોનું સ્મરણ સુદ્ધા ગંદે નહિ. ધૃતિયોથી વિષયેચ્છા મર્વાશે નષ્ટ થઈ જાય અને મનની અસ્વસ્થતા મરી જઈ હૃદયમાં લય થઈ જાય. આવી ગીતે સદ્ગુણ એકચ સાધ્ય થાય ત્યાંમુધી સ્મરણ કરતા રહેવું નેદ્વએ. આવી ગીતનો અનુભવ થયા પછીજ આસન પર બેસવું. ત્યારેજ “શરીર સર્ગરને સંભાળી લે છે અને પ્રાણ પ્રાણને સંભાળી લે છે” એવી પ્રતીતિની વૃદ્ધિ થવા માટે છે. આ સ્થળે પ્રવૃત્તિ પાછા પગલાં ભરે છે. સમાધિ સદ્ગુણ સાધ્ય થાય છે અને આસન પર બેસતાંજ મર્વ અભ્યાસ મુલભ થાય છે.

“હવે હું આસનનું વર્ણન કરું છું તે માંભળ. પેદને જઘા મુધી લાવી આસન કરવું. એક પગ ઉપર બીજો પગ આડો રાખી પગના છેડાને ગુદાસ્થાનની સાથે અડકાડો સ્થિર અને મુદ્દક રાખવો. જમણો પગ નીચે રાખી, તે વડે વૃષણથી યુગ્મધાન પર્વત નેહી રેવાને વચ્ચે દબાવવી. ત્યાર પછી ડાબા પગને જમણા પગ પર આભાવિક રીતે મૂકવો. અપાનદ્વાર અને શિશ્ન વચ્ચે જે ચાર આંગળનું અંતર છે તેની આંગળ પાછળની દોઢ દોઢ આંગળ જગા છોડી મધ્યમાં રહેવી એક આંગળ જગાને. શરીરને અદ્વૈત ઉચકો રાખી, પગની એડીના છેડા વતી દબાવવી. શરીરને ઉચકો રાખ્યું છે એમ જણાવા ન દેતાં પાનની કરોડના અંતિમ ભાગને ઉચકવો અને જાનને પગના ધુંટણને

બાળ નાખના પત્રી હે પાર્થ ! એ શરીર ઘુટણના અગ્રપર આધાર
 વિના પોતાની મેળેજ નહે છે હે અર્જુન ! આ મુગનધનામક આસનના
 લક્ષણો છે એનુંજ વર્ણન । એવું એક ગૌત્મ નામ છે આની રીતે
 મુનાધાનની મુદ્રા (મુગનધ) સાધ્ય થઈ ચોટવે શરીરના નીચના ભાગનો
 વાયુનો ગતો બધ થાય છે અને બીજા ગેરનો અપાન વાયુ ઉપર
 ચઢવા માડે છે

समं कायशिरो ग्रीवं धारयन्नचल स्थिर ।

संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं रुद्र दिशश्चानवलोकयन् ॥૧૩॥

ટીકા -- પત્રી ડાળા પગ પર એ હાથ સહજ ઈડીઆને આધારે
 થઈ જાય છે અને ગ્રંથ ઉઘી થાય છે પત્રી શરીર ગ્રંથ ગહેરાથી
 શિન્કમગ અં પેમે છે અને આખની પાપણો મીથાના લાગે છે
 ઉપરની પાપણો નીચે આવે છે અને નીચની પાપણો પ્રકુલિત થનાથી
 મોની થાય છે એમ થનાથી ડોળા અડધા ઉઘડેલા અને અર્ધા મીથા
 થેના નહે છે આની રીતે દષ્ટિ અદરની અદર નહે છે અને બહુ
 બહાર આવ તો નાસિકાગ્ર સુધીજ આવે છે દષ્ટિ અદરની અદર
 કાયમ થઈ પુન બહાર આવતી નથી તેથી તે નાસિકાગ્ર પર ગ્રાથી
 થાય છે ગ્રાથી અન્ય દીમા તરફ જોવાની કિવા સૌંદર્ય જોવાની
 ઈચ્છા આપોઆપ બધ થાય છે પછી ગગાની નળી અંગ પેમી
 જાય છે અને હડપચી ગગાની નોચેના ખાડાને અડકે છે તથા છાતીને
 સુદૃઢ રીતે ગામે છે પછી કંઠમણિ અદસ્થ થઈ જાય છે આવી રીતે
 જે મુદ્રા બને છે તેને જનધ બધ' કહેવામાં આવે છે નાભિ ફૂલિ
 આવે છે પેટ સપાટ થઈ જાય ■ તથા હૃદયકોષ બીજા પ્રસંગે છે
 હે અર્જુન ! મુદ્રાદ્વાર ॥ ઉપ ના લાગમાં અને નાભિના નોચેના લગમાં
 આ પ્રમાણે જે મુદ્રા બને છે તેને ઉજિયાન બધ' કહેવામાં આવે છે

પ્રશાંતાત્મા વિગતમીર્ઘલચાચ્ચિતે સ્થિતઃ ।

મનઃ સંયમ્ય મચ્ચિત્તો યુક્તઃ આસીત મત્પરઃ ॥૧૬॥

ટીકા — ઉપર કહ્યા મુજબ શરીરના બાહ્ય અંગથી અભ્યાસક્રમ શરૂ થયો, એટલે આત્મા મનો વિચારનું જગ નહીં થાય છે અને મનોવિકાસ આપોઆપ નિર્મળ થાય છે ક્ષુધા વ્યા ગ્રહ અને નિદ્રાનુશુ થયું તેનું અગ્રણ્ય મુદ્દા જેવું નથી 'મૂનમધ' થી રાખાયેલ અપાનનામુ પાટો ફેર્યે, એટલે તે સદાજે ઉપર જઈને આનન્દને ફૂલાવે છે તે ક્ષોભ પામી મળવતી થાય છે અને ત્યાં ત્યાં બટકે ત્યાં ત્યાં બરાજ કરે છે અને જ્યાં જઈને મહિપુન્ધ્ર (નાભિક્રમમમા જેના અંક) ની સાથે અથડાય છે પછી આત્મા ક્રીડે નિરોધ પામેલો વટોળાઓ પેટમાં આરંભ દોડદોડ કરીને ત્યાં ત્યાં ખાબકાટ કરી મૂકે છે, અને માલ્યાનગ્રાથી સચિત થયેલા દુર્ગંધી મગને ગદાગદાવગ્નો પ્રયાસ કરે છે આ નામુ પેટમાં દોડદોડ કરીને અટકતો નથી, પરંતુ કાઠમાં પ્રવેશે છે અને પિત્તફેનો નાશ કરે છે તે સમયે ધાતુની ખાણ ઓળંગી જાય છે, મેદના પરંતો તોડીને ચૂર્ણ કરી નાખે છે અને હાડમાના અને ચોટેલી મજાને બહાર કાઢી નાખે છે પછી તે નાડીઓને છૂંદી પાડે છે અન્યથાને સિધિય કરે છે અને યોગસાધન જ્ઞાનના ક્ષયમાં ભીતિ ઉત્પન્ન કરે છે, પરંતુ આથી જનમજા ખીલુ જોઈએ નહિ તે વ્યાધિ ઉત્પન્ન કરે છે અને તગતજ તેનો નાશ કરે છે પછી તે જગતરચનાના પાંચે અને પૃથ્વીતરચનાના પાંચે (અવગાળા અને શુષ્ક પદાર્થો) એકત્ર કરી દે છે

પરંતુ હું અર્જુન ! એટલામાં ભીજી તન્દ્રા શું બને છે, તે દ્રવે આપણે જોઈશું પ્રથમ આત્માની ઉચ્ચતાથી કુદરિની નામની શક્તિ જાગ્રત થાય છે જે પ્રમાણે નામજના લાગણી બન્ધાઓ શુદ્ધતા મેળવે છે તે પ્રમાણે કુદરિની અગ્રણ્ય આગળ આગ

ગુચ્છમાં રાગોને નીચુ મોં કરીને નિદ્રિત થયેની હોય છે તે વિદ્યુત્તાનાં
 કકણ દિવા અગ્નિજ્વાલાની ધડી અથવા ઘસીને ચકચકિત કરેલા
 મુશ્કાના વેદની પેઠે નાભિક્ષ્ણની નીચે મૂગમધની ઊપર લપાઈને
 મેંથી હોય છે, પરંતુ તે 'મુગમધ' ની ચીમટી લાગનાથી જન્યત
 થાય છે જાણે નમ્રજ ખરી પડ્યુ ન હોય ! દિવા જાણે સૂઈ આસન
 બ્રહ્મ ન થયે હોય ! તે પ્રમાણે ચમચમટ માનતી, કિંવા જાણે પ્રકાશના
 બીજને અંકુરજ કુટયે હોય તેવો ઝગઝગાટ કરતી કુંડયિની આગસ
 મગડી પોતાનાં ગુચ્છાઓ સીધા કરી, નાભિક્ષ્ણ પગ વેધતી પેઠે
 ઉભી ગહે છે તે આદ્યજિક ગીતેજ ધબા દિસેથી ક્ષુધાતુર હોય છે
 તેમા વગી તેને જન્યત કર્યાનુ નિમિત્ત થયુ એટલે તે મુખ ફાડીને
 આવેશમદિત જગજગ સીધી ઉભી ગહે છે હે દિરીટિ ! પગી તે
 હૃદયકમગની નીચે લગાયેલા પચનને જોરથી ખાઈ જાય છે એ પગી
 મુખમાની જ્વાળાદાગ ઉપર નીચેના માસાન્કિના માસ કરી તેને ખાના
 મારે છે જે દેકાણે માસ હોય તેનો તો તે અદજ માસ કરે છે પગી
 જોય ગહેલા લાગેનો પણ માસ કરે છે પગી પગના તળીઆ અને
 ફાથની હથેગોનુ ગોધન કરે છે, જીર્ણલાગેના મળનુ ગોધન કરે છે,
 અને પ્રત્યેક અંગ-ઉપાંગ તથા પ્રત્યેક માંસની ઝડતી જઈ નાખે જી
 પોતાની મૂગ જગા ન છોડતા તે નખમાનુ સર્વ પણ કાઢી નાખે છે
 અને 'ત્વમાનુ' ફાલન કરી અગ્નિ તથા શિન્ધાઓને એકત્ર કરી નાખે
 છે ત્યારપગી તે અગ્નિની નળાઓમાના નસતે મદાગ લાસી શિરામાના
 મર્મને ગુચ્છ કરી નાખે છે અથવા મદાગના વાળોનાં મૂગ કપાઈ જાય
 છે ત્યારપગી તે અમ્બાતુના સાગગ્ગા પોતાની તૃષાની નિદ્રિત કરે છે
 અને શરીરના પ્રત્યેક ભાગને તદ્દન ગુચ્છ કરી નાખે છે નાસિકાદાગમાથી
 નીકળીને પ્રાય જાન આગમના પિન્તાન્મા જે વાયુ પ્રચરે છે, તેની
 ગળચી પડીને તેને અંદર ઘુસડી દે છે આ નખતે પ્રાણ અને
 અપાન એ ઉલ્લસ પ્રકાગના વાયુ આકુચિત થાય છે. પ્રાણ અપાનને

છે અને આખિના ડોળા મ્હજી તથા તેજ્જવી દેખાય છે વધારે શુ
 વર્ણન કરીએ ! જે પ્રમાણે ગોતી પરિરૂપ દશાને પ્રાપ્ત થતા કૂનનાથી
 ઝીપમા માતા નથી, તેથી ઝીપના સાધા તુગી જાય છે, તે પ્રમાણે
 દષ્ટિ પાપણનો વચ્ચે ન માતા તે દ્વ સુધી પહોંચી બહાર નીકળી
 પડતી હોય તમ દેખાય છે તે દષ્ટિ અર્ધીજ હોય છે પરંતુ ગગન
 મહાને વ્યાપ્ત કરી દે છે હે અર્જુન ! સાલગ તેના દેહની સુવર્ણ
 જેવી કાતી થાય છે અને તે નાયુ જેવું હલકું હોય છે, કાગળ કે
 તેમા પાણી અને પૃથ્વીના ભાગ રહેતો નથી પછી તેને સમુદ્રમાંની
 નવતુઓ દેખાય છે, તે સ્વર્ગમા આનતી મમનતો પણ સમજી શકે છે
 અને મૂળાના મનના ભાન પણ સમજી શકે છે તે નાયુરૂપ અશ્વ પ-
 ચ્વાર ધર્મ શકે છે, પછી પગ ચાલી શકે છે અને એ નીતે પ્રમથા
 નુસાર તેને અનેક સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે પ્રાણનાયુનો હસ્ત મહત્ત્વ
 કરી હ વાકાશના પગધિના કરી સુમત્યના દાવેથી હૃદયમાં આવેની
 અને જીરાતમાને ગોલા આપનારી જે કુડલિની જગ્યા આ તે જગદ
 બીજનો ગર્ભ જે જીરુ તે પગ આગળ ન કરે છે તે નિગહાર બ્રહ્મની
 સામર મૂર્તિ પગમાત્રા શિનતુ સપુષ્ટ અને ઝંકાગની તો સાક્ષત્
 જન્મભૂમિજ છે વધારે શુ કહવું ? તે કુડલિની માના હૃદયમાં
 જનમત થઈ છે એટલે અખડ ઝંકા ધ્વનિ થતા લાગે છે શુદ્ધિ તે
 કુડલિનીની પામે રહેતી હોનાથી તેના કાનમા કિચિત્ હૃદયધ્વનિ
 જાય છે એ ધ્વનિ એવા થાય છે કે નાદરૂપી કુડના જાણે ઝંકાના
 આકારના ધ્વનીના ઉપો આજેએના ન હોય આ સાતા કદપનાથીજ
 જાણી શકાય છે પરંતુ તે મગયે મદપના કરનાગજ કયાથી આણવો ॥
 માટે તે હૃદયાકાશમા કેરી ગર્જના થાય છે તે સમજી શકાતુ નથી
 હે અર્જુન ! હું તને એમ વાત કહેતાં નિસરી ગયો છું આ સાત
 છે કે ત્યાસુધી વયુત્તરનો લય થતો નથી, ત્યાસુધી હૃદયાકાશમાં
 રાગ થાય છે તે અખડ હૃદયના મેઘગર્જના જેવા ધ્વનિથી

હૃદયાકાશ ધમધમી રહે છે, એટલે જ્ઞાન મનુ દ્વાર સદૃશ ઉપડી જાય છે કમળમાંના પોલાણની ખેડે હૃદયાકાશમાં જે અનકાશ હોય છે ત્યાં ચેતન્ય અર્ધાંતરે વમે છે તે હૃદયાકાશને ઘેર કુડલિની પરમેશ્વરી પરોણી આવ્યાથી તેજસ્વની મિજબાની આપનામાં આવે છે તે વખતે ભુદ્ધિથી શાક સદિત પાન પીગીને જેમા દૂતનો ડાચો પણ ન હોય એની મિજબાની આપનામાં આવે છે કુડલિની પોતાની કાતિનો પગિત્યાગ કરી પ્રાણરૂપ બને છે તે વખતે તે જાણે પ્રત્યક્ષ વાયુપૂતળી પોતાના પીતામહ કાદીને મૂળસ્વરૂપમાં ઉભી હોયની એવી લાગે છે । ક્રિવા દીપકજ્યોતી જન લાગનાથો જુગાઇ જાય છે, અથવા વિદૂષતા મગનમાં ચમકારો મારી ઝટ રિનુપ્ત થઇ જાય છે, તે પ્રમાણે તે હૃદયકમળપર્વતનો સુનર્થની જાડી કાળી જેવી સતેજ ક્રિવા તેજરૂપી પાળીના ઝગ પ્રમાણે વહેતી હોય તેવી ફીમે છે પછી તે હૃદયરૂપી ચોખ્ખા ભૂમિમાં અમ્મમાત્ સમાઇ જાય છે, તે વખતે કુડલિની શક્તિનુ રૂપ શક્તિમાંજ લય પામે છે આની મિથિતિ ધવા પછી પણ તે શક્તિજ કહેવાય છે બાકી વસ્તુત તે પ્રાણજ છે, પાનુ તે વખતે નાદ, બિંદુ અને કનાજ્યોતિનો નાશ થઈ જાય છે ત્યારપછી મન સયમ વાયુનુ અદ્ભુત રહેલું ક્રિના ખ્યાન ધગુ એ પણ નષ્ટ થઇ જાય છે, તથા કલ્પના કરૂની કલ્પનાનો ત્યાગ કરવો, એ ખટપટ પણ નાશ પામે છે આના વ્યાપાગે બધ ધાય છે, માટે કુડલિની એ ચેતન પચમહા ભૂતોને વાની નાખનાનુ મુશગળ છે શરીરનો શરીરથી નાશ કરવો એ યોગશાસ્ત્રના મુશ્કેલી જે શક તેમણે રચેના સિદ્ધાંતનો અભિપ્રાય છે તેનો હેતુ શ્રી મહાવિષ્ણુએ પ્રદર્શિત કર્યો છે (શ્રી માતેશ્વર કહે છે કે) તે મહાવિષ્ણુના સકેતથી અચીઓ છોડી, વસ્ત્રની વધાર્થ ગડી ઉકેલીને ઓતાજ આ માળાના આદક છે એમ સમજી મે તે મેની સમક્ષ સાદર મ્યો છે

યુજન્નેવં સદાઽઽત્માનં યોગી નિયતમાનસ ।

શાંતિં નિર્વાણપરમાં મત્સંસ્થામધિગચ્છતિ ॥૧૫॥

ટીકા — જ્યારે શક્તિનુ તેજ નષ્ટ થાય કે ત્યારે તે એટલું સૂક્ષ્મ થયે છે કે તે સોષને દેખતો પણ નથી શરીર પૂર્ણત્વ સારવત્વના તે કેવળ સાધુમત્ત હોય છે જે પ્રમાણે કેવળી યથ કાલી નાખીને કેવળ ગર્ભભાગનેજ ઉભો નાખતામા આવે કિંતુ જે પ્રમાણે આકાશને અવયવો ફૂટે, તેજ પ્રમાણે તેના અવયવો હોય છે આ પ્રમાણે શરીર બન્યા પછી તેને “એચ” એટલે આકાશમા સચાર કરનાર કહેતામા આવે છે, અને આપુ શરીર પ્રાપ્ત થયા પછી તેનો દેહ સોષને આશ્વર્ષકામ લાગે છે આવો યોગી ચાલી જતા પછી પાછા જે પગના પડે છે, તે પ્રત્યેક પગલે અલ્પમાદિક સિદ્ધિઓ મે લાગે જોડીને ઉભી રહે છે

પરંતુ તે સિદ્ધિઓનુ તેને શુ કામ છે ? હૃદયમા પૃથ્વીને ઉકે (નલતરત) ખાઈ જાય છે, ઉઠકને અગ્નિ પ્રવાહ કરે છે અને હૃદયમાના અગ્નિનો નાચુ નાચ કરે છે પાછા માન વાયુ અસિદ્ધ રહે છે તે શરીરની આકૃતિને જ હાથ છે, પરંતુ તે પગ કેટલીક રાત્રે નીકળીને અન્નપ્રકૃષ્ણી આકાશમા જઈ મળે છે તે રખતે કુડલિની નામ નષ્ટ થઈ તેને માત્ર એ નામ પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ તે માત્ર સહમા ભર્ગી જાય ત્યામુની તેની શમ્ભિ કાયમજ નહીં કે પછી તે બનધા બધને છોડી મજીમુખ (મગ્ન્યા) ને દોડી અન્નપ્રકૃષ્ણી આકાશમા પરંતુ પગ પ્રવેશ કરે છે તે હ્રમન્ની પીઠ પગ પગ મુખી પદ્યન્ની નાચાની સીડી પગ પગ મધ્ય તરત તેને પગ પાછા મુખી દે છે પછી હ્રમન્માની અર્ધપર્ણામા માત્રાને પાછા નામી જે પ્રમાણે નદી સાગરને મળે છે તે પ્રમાણ તે અન્નાકાશમા જઈ મળે છે પછી અન્નાકાશમા અચર થઈ “અન્ન છુ” એવી બારનાડી આપુ પ્રમાણી

તે પરબ્રહ્મને બેટી પડીને તેમાં એકરૂપ થઈ જાય છે. જે પ્રમાણે સમુદ્રનું પાણી મેઘરૂપ બની પછી જમીન પર વર્ષા નદી માર્ગે પુનઃ સમુદ્રને જ આવી મળે છે; તે પ્રમાણે હે અર્જુન ! દેહનિમિત્તે જીવાત્મા ક્ષત્રપદમાં પ્રવેશ કરે છે. પછી હું બિજ છું અને આત્મા લિજ છે, કિંચિત્તે અમે ઉભય એકજ છીએ; એવો વાત્સલ્યવાદ અવશિષ્ટ રહેતો જ નથી. આકાશ આકાશમાં મળે છે, એ સત્યનો જે અનુભવ લેશે તેને જ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે; માટે ત્યાંની વાતો શબ્દો દ્વારા વ્યક્ત કરી શકાતી નથી. હે અર્જુન ! વાસ્તવિક કદીએ તો અભિપ્રાય પ્રદર્શિત કરવાનો ગર્વ ધગનારી જે વાણી તેને તો એનો પત્તો મુદ્દા લાગતો નથી. બુદ્ધિના અંતરમાં મહાર (હંકારની ત્રીજી માત્રા) નો પણ પ્રવેશ થતો નથી; તેમ એકલા પ્રાણુપ્રાણુને પણ આકાશમાં જતાં સંકેત પડે છે. તે વાયુ ત્યાં ગયા પછી તદ્વાકાગ થાય છે. ત્યારે તેનો મહિમા વર્ણવવાને શબ્દોનો જાંઠાગ પણ ખુટી જાય છે આ વખતે આકાશતત્ત્વ પણ મંદ્રાચ પામે છે. જે અન્યક્ત ગિચ્છિના ઉડાણમાં મદદાકાશનો પણ પત્તો લાગતો નથી ત્યાં શબ્દોની બિચારાની શી વાત ! એ ક્ષણ અક્ષરની મર્યાદામાં આવી ચડે કિંવા અવળ કક્ષામાં મુકી શકાય એમ નથી; માટે ક્ષણનો અતુર પાદ ઇન્દ્ર સાક્ષી આત્માનો અતુર પાદ પુરીય તથા હંકારની અતુર માત્રા અમાત્રા, એ ત્રણેને શુદ્ધ પરબ્રહ્મ રૂપ જાણુ. જે વખતે એનો અનુભવ મળે છે; તે વખતે અનુભવ લેનાર તેમાં તદરૂપ થઈ જાય છે. પછી ત્યાંની સ્થિતિ જાણવાનું કાર્ય એમ આપો આપજ અટકી પડે છે; માટે હે ધનુર્ધર ! એ વિષે ગમે તેટલું બોલીએ તે સર્વ વ્યર્થ છે. આ પ્રમાણે સર્વ કથન આપોઆપ બંધ પડે છે, સર્વ સંકલ્પો સમી જાય છે અને તેથી ત્યાં વિચારોની પણ દાદ લાગતી નથી. તે ક્ષણસ્વરૂપ કેવું છે ? તે ઉન્નિ ગિચ્છિતનું સૌંદર્ય અને પુરીયા (સમાધિ) અવસ્થાનું તારુણ્ય છે. તેને આદી નથી અને તેનું માપ કરી શકાતું નથી, તે વિશ્વનો આધાર અને

યોગરૂપ વૃક્ષનું ફળ છે, અને આનંદનું તો કેવળ જ્ઞાન છે ત્યાં આમશની સીમા આવી જાય છે—અર્થાત્ તે મોક્ષની કેવળ મિથિની હોવાથી તે ગ્રંથને અદી અને અતનો લય થઈ જાય છે તે જ્ઞાન પદ્ય મહાભુતોનું મુળમ છુ મહાતેજોનું તેજ છે હે પાર્થ ! તેજ જ્ઞાન માત્ર મુગધ્વરૂપ છે સાધુવૃદ્ધો પર નાસ્તિકોએ જ્યારે અત્યાચાર કર્યો ત્યારે તેજ ચતુર્ભુજ મુર્તિ આ સ્વરૂપમાથી આકારને પ્રાપ્ત થઈ હે અર્જુન ! આપુ એ મહાસુખ અવર્ણનીય છે, પરંતુ તેની પ્રાપ્તિ થાય ત્યામુધી જે પુરૂષો અન્યાદત પ્રવર્તે છે, તે પુરૂષોજ તે સુખને પામે છે

મે જે અષ્ટાંગ યોગના સાધનો બતાવ્યા તે જોઓ સ્વત સાધ્ય કરે છે, તેઓ પણ મારીજ યોગ્યતાએ પહોંચે છે આના યોગીઓના શરીરો તેમની દેહાકૃતિરૂપી પાનમા જાણે પરજ્ઞાન ગ્સજ ન ભરી કાઢે હોય તેવા સતેજ લાગે છે જ્યારે અતરમાં આ અનુભવ પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે અર્વનો નિધનો અગ્નિ થઈ જાય છે આ કથન સાંભળી અર્જુન મોહ્યો—હે પ્રભો ! આપે જે માર્ગ બતાવ્યો તેનો દૃઢ અભ્યાસ કરનારાઓ ખરેખર જ્ઞાનપદને પામે છે હે દેવ ! આપે કહેલી વાત સાંભળતાજ ચિત્તમા જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તો પત્રી તેનો અનુભવ લેનારને ત રૂપતા શા માટે પ્રાપ્ત ન થાય ? પરંતુ મારી યોગ્યતા પ્રમાણે હુ કરી શકીશ નહિ માટે મારી યોગ્યતા પ્રમાણે માગથી જે મર્ષિજની આવે તે સખધે હુ આપને પુછુ છુ મહારાજ ! આપે જે યોગસાધક બનાવ્યા તે મે સાંભળ્યા પરંતુ ગમે તે માણસ એનો અભ્યાસ એ તો તેને એ યોગની પ્રાપ્તિ થશે ? વિના યોગ્યતા વિના એ પ્રાપ્તિજ થઈ શકશે નહિ એમ છે ? શ્રી કૃષ્ણ મોહ્યો—

હે અર્જુન ! આના પ્રશ્નો તુ શા માટે પુછે છે ? આ યોગાભ્યાસ તો જાણે ખરેખર મોક્ષદાતાજ છે પરંતુ કેઈ સાધારણ બાનત પણ

શું અધિકારની ચોખ્ખતા વિના પ્રાપ્ત થશે કે ? પરંતુ જેને ચોખ્ખતા દહેરામાં આવે છે તે પ્રાપ્તિની પુર્વે અગળની નથી અધિકારી થયા પછી કાર્ય આરંભમાં આવે તોજ તે મિલ્લ થાય છે. પરંતુ આ અથગે તેની કાર્જ અડચણ નથી વળી ચોખ્ખતાની કાંઈ એકાદ ખાણુ હોય છે કે ? જે થોડીથી ચિરકની કે ધર્માચળુ ધારણુ કરી દેવના ધર્મનું વ્યવસ્થિત નિયમન કરશે તે શું અધિકારી નહિ થાય કે ? આ યુક્તિથી તો એ પણ સિદ્ધ થાય છે કે, એટલી ચોખ્ખતા તો તાગમાં છેજ. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને આ પ્રમાણે અર્જુનનું તે સમયનું અંકટ ફેડ્યું. પછી તે મોક્ષા—“ હે પાર્થ ! આ મોઝ પ્રાપ્તિની આવી વ્યવસ્થા છે, પરંતુ અવ્યવસ્થિત મનુષ્યને ક્ષીપણુ તેની પ્રાપ્તિ થનાનો સવાવ નથી

જ્ઞાનેશ્વરી ભગવદ્ગીતા અધ્યાય ૬ માંથી

અંબિકાદેવી ઉર્ફે અંબાજી માતાજી હિમાલયને વ્રહ્મસ્વરૂપનું કરેલું વર્ણન.

જે પુરૂષ નિવેકી છે, જેનું મન પોતાને ગ્રાધીન છે અને નિગતર સદ્કર્મ કરનાર છે તે પુરૂષ પગ્માત્માના પદને પામે છે. જેથી કરીને ફરી જન્મ મરણરૂપ સસાગમાં આરતો નથી

એ પન્થજી જગતરૂપે પ્રકાશે છે અત્યંત સમીપમાં છે, સર્વ વ્યાપક હતા હૃદિમાં દેખાર છે પદ્મી આદી મનુષ્ય આદી, દિયારાણા અને ક્રિયા નહિન અધગા પદાર્થો એ મોટા પદરૂપ પન્થજીમાંજ કલ્પાયેના છે

સર્વના આશ્રયરૂપ એ જે અનિનાશી જ્ઞાન છે, તેજ પ્રાણ, વાણી અને મનરૂપ છે. સત્ય અને મોક્ષ-પ એજ છે. માટે હે હિમાલય ! મનરૂપી બાણથી તેનો વેધ કરે

ઉત્પતિપદોની અંદર પ્રતિપાદન કરેલું મહાસ્વરૂપ ધનુષ્ય અદૃશ્ય કરીને તેમાં ઉપાસનાથી સજ્જેલું જાણ સંધાન કરવું. હે હિમાલય ! ધનુષમાં જાણુને સુધાન કર્યા પછી એ જાણુને ખેંચીને ધ્વજરૂપ થયેલા ચિત્તથી તેજ ધ્વજરૂપ નિશાનને વીધવું.

હૈંકાર ધનુષરૂપ, મન જાણરૂપ અને પરધ્વજ નિશાનરૂપ કહેવાય છે, જેમ જાણથી નિશાન વીધાય છે, તેજ પ્રમાણે સાવધાન પુરૂષે મનથી તે ધ્વજને વીધવું એટલે તે મન ધ્વજરૂપ થઈ જાય છે.

સૂર્ય, ચંદ્ર કે તારાથી એનો પ્રકાશ થતો નથી, વિજળીઓથી પણ એનો પ્રકાશ થતો નથી; ત્યારે અગ્નિથી તો કેમજ થાય. જે આ જગત્ દેખાય છે તે એ ધ્વજના પ્રકાશથીજ દેખાય છે, આ સર્વ જગત્ એના પ્રકાશની પછવાડે પ્રગમી છે.

પૂર્વમાં, પશ્ચિમમાં, દક્ષિણમાં, ઉત્તરમાં, નીચે અને ઉંચે એ અમૃતરૂપ ધ્વજજ ફેલાઈ રહેલ છે. આ સર્વ જગત્ એ ઉત્તમ ધ્વજ સ્વરૂપથી કાંઈપણ શિભ નથી.

જે પુરૂષને આવી રીતનો સર્વત્ર ધ્વજભાવનો અનુભવ છે તેજ કૃતાર્થ અને નગેમાં ઉત્તમ નગ જાણવેલ ધ્વજરૂપ થયેલો. એ સ્વચ્છ મનવાળો પુરૂષ કોઈપણ પદાર્થનો શોક કરતો નથી. અને કાંઈપણ ઈચ્છતો નથી.

હે પર્વતોના ગગન હિમાલય ! જે ભવ થાય છે તે બીજા પદાર્થથી થાય છે. ધ્વજવેત્તા પુરૂષની દષ્ટિમાં કોઈ પોતાથી નિત્ર પદાર્થજ રહેતો નથી. માટે ધ્વજવેત્તા કોઈથી જ્ઞાતિ નથી. ધ્વજવેત્તાને મારો વિયોગ નથી અને મન એ ધ્વજવેત્તાનો વિયોગ નથી.

તેથી કરીને શાસ્ત્રનો એવો સિદ્ધાંત છે કે ધ્વજવિદાનો ઉપદેશક ગુરુ શ્રેષ્ઠ છે. પરંતુ ગુરુ રૂઠે તો સાક્ષાત્ શંકર પણ તેનું રક્ષણ કરી શકતા નથી.

હે પરતોના અધિપતિ ! આ પ્રમાણે ધર્મવિદ્યા અતિસંકટથી પ્રાપ્ત કરી ચકાવ છે. આ ધર્મવિદ્યા જે પુરૂષે મેળવી છે તે આ જગતમાં ધન્ય અને કૃતાર્થ છે —શ્રી દેવીગીતામાંથી

કર્મોનો સ્વીકાર નિષ્કામ જોવો જોઈએ.

“મોક્ષ મેળવવાની ઇચ્છા ગણનારા પુરૂષે કાંઈ અશુભ કર્મનું આચરણ કરવું નહિ. પરંતુ ફલેચ્છના ત્યાગપૂર્વ શુદ્ધ કર્મનું આચરણ કરીને આત્મજ્ઞાન મેળવવાની ઇચ્છા કરી અને સ્વર્ગાદિ શુભ લોકોનો પણ સ્વીકાર કરવો નહિ. (અર્થાત્ ચિત્ત શુદ્ધિને પ્રાપ્ત કરવા માટે જ્ઞાતા ત્યાગ પૂર્વક કર્મો કરવા) જેમ લોકોની સાથે મળેલું સુવર્ણ અપકવ દસામાં ભોળને સપુર્ણ રીતે ચોળવું નથી, તેમ ચિત્ત શુદ્ધિ રહિત એવા પુરૂષને ઉપદેશો વિશાળ પણ સપુર્ણ રીતે પ્રકાશવું નથી, એટલું જ નહિ પણ ગણદેવાદિ કષાયોથી દુષિત અંતઃકરણવાળો મનુષ્ય કામ તથા ક્રોધને અનુસરીને ધાર્મિક માર્ગનું ઉત્સાહન કરે છે અને અધર્માચરણ કરવા મંડી પડે છે જેથી અતે પરિવારની સાથે વિનાશ પામે છે, માટે મુમુક્ષુ પુરૂષે શબ્દાદિક વિષયો ઉપર અતિશય પ્રીતિ કરી નહિ, કેમકે અતિશય વિષયાસક્તિ લીધેજ ક્રોધ દર્પ, અને વિવાદ-એ ત્રિગુણાત્મક દોષો ઉત્પન્ન થાય છે શાન્તીપર્વ.

ઘલિરાજા અને ઇન્દ્રનો સંવાદ

બીજા કથું — “ભજનાન ધર્મદેવે એ પ્રમાણે કથું, એટલે મહેન્દ્ર ઐરાવત દ્વારા ઉપર બેસીને રાજલક્ષ્મીના આડઅંગ સાથે પૃથ્વી પર ફરના લાગ્યો. ફરતાં ફરતાં તેણે ભજનાન ધર્મદેવના કહેલા પ્રમાણે ગધેડાના વેશમાં છુપાયેલા અને એક મુન્યગૃહમાં પડી રહેલા બલિ ગજને જોયો એટલે તુરંતજ ઈન્દ્રે કહેલા માંડ્યું કે, ‘હે દાનવ ! તું’

ગધેડાની ચોનિને પામી ચુક્યો છે, ધાન્યના ફેતગતું ભક્ષણ કરીને
 જીવી ગયો છે, આ તારી ચોની મહા અધમ છે, જેથી તને શોક
 થાય છે કે નહિ? અદા! કેવી ખેડની વાત છે કે, છું તને કદી નહિ
 નેચેલી દશામાં આજે નેહી છું! છું ચતુઓના તાત્કાલ આવી પડ્યો
 છે, રાજલક્ષ્મીથી બદ્ધ થયો છે, મિત્રોથી રહિત થયો છે અને વીર્ય
 તથા પરાક્રમથી મ્યુત થયો છે. જે વેળા છું હજારે વાહનોની સાથે
 અને અનેક શાતિઓથી વીંટાઈને સર્વ લોકોમાં પ્રતાપ પાડતો હર્ષ
 કરતો હતો, તે વેળા અમને કાઢને દિસાબમાં જ ગણતો ન હતો,
 ખરું કે? તારા ગળ્ય કાળમાં સર્વ દૈત્યો તારી આસામાં ગ્રહેતા
 હતા, તારી આસાને ઉડાવી લેવા માટે તારા મુખ સામેજ નેહ રહેતા
 હતા અને પૃથ્વી ખેડ્યા વિનાજ ધાન્યપાકને કેતપત્ર કરતી હતી: પરંતુ
 આજે તારા પગ મહાન સંકટ આવી પડ્યું છે, તેને માટે તું શોક કરે
 છે કે નહિ? પુર્વે સમુદ્રના પુર્વ દિશાના કાંડા પગ તું રહેતો હતો
 અને જાલજાલતના વેલવેનો ઉપભોગ કરીને પોતાના શાતિશાઓને પણ
 દ્રવ્ય વિભાગ આપતો હતો. તે સમયે તારા મનની સ્થિતિ કેવી હતી?
 વળી જે સમયે રાજલક્ષ્મીથી દેદીપ્યમાન દેખાતા તારા વિદ્યાગ્રંથમાં
 કમળની માળાઓને ધારણ કરનારી સુવર્ણસમાન કાંતિવાળા હજારો
 દેવાગનાઓ અખ્યાબંધ વર્ષોપર્યંત નૃત્ય કરતી હતી, તે સમયે તારું
 મન કેવું હતું અને આ સમયે કેવું છે? હે દાનવોના રાજા! તારી
 પાસે નન્દમ સુવર્ણનું અને ગ્લોધી શોભી રહેતું મહાન જ્વર હતું
 અને તારા દરબારમાં જ હજાર ગધર્વો સાત પ્રકારનું નૃત્ય કરી રહ્યા
 હતા; વળી જે સમયે છું યજ્ઞ કરવાનો આરંભ કરતો હતો, તે વેળા
 તદ્દન સુવર્ણનો મહાન યજ્ઞસ્તંભ ઉભો કરવામાં આવતો હતો અને
 તેની પાસે બેસીને છું એક અળખ ગાયોનું દાન આપતો હતો;
 તેમજ યજ્ઞ યજ્ઞ રહ્યા પછી પણ પ્રતિદિન એક હજાર ગાયોનું દાન

આપતો હતો; તે વેળા તારી બુદ્ધિ કેવી હતી ? વળી જે સમયે તું સમ્યાક્ષેપ વિધિથી ચત્ર કરતો કરતો આખી પૃથ્વી કરતો હતો, તે સમયે તારા હૃદયમાં શું હતું ? હે અમુરોના અધિપતિ ! તારી પાસે સુવર્ણનું જાળપાત્ર (ઝાગી) હતું, છત્ર હતું, ચામરો હતાં અને પ્રભદેવે આપેલી એક સુવર્ણની માળા હતી. તેમાનું કંઈપણ આ વખતે હું જોતો નથી.

અસિએ કહ્યું.—ઓ ઇન્દ્ર ! કાળના પરિવર્તન અવસ્થાને લીધે હું ભેઈ શકું છું કે, આ સર્વ જગત નાશરત છે અને તેથીજ હું ગોઠ કરતો નથી. હે દેવોના ગામ ! પ્રાણી માત્રના શરીરો કેવળ નાશવત છે, એમ જાણીને મને શોક થતો નથી વળી હું જાણુ છું કે, મને આ ગધેડાની યોગિ મળી છે, તેમા મારો કંઈપણ અપગ્રાહ નથી (પરંતુ કાળધર્મને લીધેજ મને આ દસા પ્રાપ્ત થઈ છે) પ્રાણી માત્રનું સુક્ષ્મ શરીર અને મ્યુલ શરીર અલાવચીજ સાથે ઉત્પન્ન થાય છે. પછી તે જન્મેનો (મોક્ષકાળે) એક સાથેજ વિનાશ થાય છે હું આ ગધેડાના શરીરને પ્રાપ્ત થયો છું, પરંતુ દેહના ધર્મોની અપિતજ છું અને હું જાણુ છું કે, આત્મા અસંગ છે, તો પછી મને ગોઠ શા માટે થાય ? ઓ વજ્રધારી ઇન્દ્ર ! જેમ સર્વ જગ-પ્રવાહોની અતિમ ગતિ મહાસાગર છે, તેમ સર્વ પ્રાણીઓની અતિમ ગતિ મગ્ધ છે (અર્થાત્ પ્રાણીમાત્રના મ્યુલસુક્ષ્મ શરીરો મરણ દશાને પામે છે, પણ આત્મા તો અજનમ છે) આમ સારી રીતે જાણનારા પુત્રો મોહ પામતા નથી.

ઓ ઇન્દ્ર ! મારો સમય પરિપક્વ થયો છે જેથી હું કાગડપી અગ્નિથી ઘેરાઈ ગયો છું અને કાળના પાશથી જકડાઈ ગયો છું. એ સમયનો લાજ લઈનેજ તું મારી પામે આત્મસ્વાધા કરે છે. જેમ પશુને નસનાયો (દારીયો) જકડી બાધવામા આવે, તેમ લોકો જેનું

ઉલ્લંઘન કરી શકતા નથી એના સ્વામવર્ણના કાળપુરૂષે મને જકડી બાધ્યો છે. ખરેખર ! લાલ-અલાલ, સુખ-દુઃખ, કામ-ક્રોધ, જન્મ-મરણ, નાશ, અથ તથા મોક્ષ-એ સર્વ કેવળ કાળયોગેજ પ્રાપ્ત થાય છે. હું કર્તા નથી, તેમ તું પણ કર્તા નથી. પરંતુ કર્તા તો પ્રભુ કાળજ છે, કે જે કાળ વૃક્ષમા આવેલા ફળની પેઠે મને પકવી ગયો છે. જે કર્મો કરીને પુરૂષ કાળયોગે સુખી થાય છે, તેજ કર્મો કરીને પુનઃ કાળગ્રેરણને લીધે દુઃખી થાય છે. જે પુરૂષ આવા કાળ મંબધી તાનથી મુક્ત હોય છે. તે કાળના સપાટામાં સપડાઈને પણ શોક કરતો નથી, માટે હે શક ! હું પણ આવો શોક પસગ ઉપશ્ચિત થયો છે, છતાં શોક કરતો નથી વળી શોક કરવાથી પુરૂષને દુઃખની અંદર કોઈ જાતની સહાયતા મળતી નથી, એટલુજ નહિ પરંતુ શોક કરનાર પુરૂષનો શોક, તેના દુઃખને દૂર કરી શકતો નથી તેમજ શોક કરનાર પુરૂષની અંદર કોઈ પ્રકારનું સામર્થ્ય પણ ગ્રહેતું નથી, માટેજ હું હવે શોક કરતો નથી.

સહજ નેત્રવાળા ભગવાન ધન્દને બલિરાજાએ એ પ્રમાણે કહ્યું તે પછી પોતાના ક્રોધને દૂર કરીને તેણે કહ્યું કે વજ્ર સહિત મારા હિત બાહુને જોઈને તથા વરૂણદેવના પાશોને જોઈને સર્વનો સંહાર કરનાર મૃત્યુની શુદ્ધિ પણ એક વખત ગલગાટમા પડી જાય, તો પછી તેવો ખીન્ને કયો પુરૂષ છે, કે જેની શુદ્ધિ ગલગાટમા ન પડે ? પરંતુ ધન્ય છે તને, કે જે તારી શુદ્ધિ આના ભયક- સમયે પણ તત્તવગતનું દર્શન કરીને અચળ અને નિર્ભય નહીં છે. હે સત્ય પરાક્રમી બલિરાજા ! ખરેખર, તારા ધૈર્યને લીધેજ આ સમયે તું વ્યથા પામતો નથી.

“બલિરાજાને એ પ્રમાણે કહીને ભગવાન ધન્દ હસ્તિરાજા ઉપર સનારી કરીને ત્યાંથી ચાલતો થયો. તેણે સર્વ અસુરોને જીતી લીધા હતા, જેથી તથા લોકોનો એક રાજા થઈને તે હર્ષ પૂર્વક પ્રમત્ર ગયો.

—શાંતિ

મૈત્રેયીનો વ્રહ્મજ્ઞાનને સ્વાતર ધન વૈમવનો ત્યાગ.

મૈત્રેયા એક પગમ વિદુષી ઓ હતી. મહર્ષિ યાતવલ્કય સાથે તેનું લગ્ન થયું હતું એની ચોક્કસનું નામ કાત્યાયની હતું.

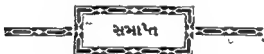
પ્રાચીન કાળમાં ધ્યાનજ્ઞો ગૃહસ્થાશ્રમનું સુખ ભોગવ્યા પછી વાનપ્રસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરતા અને તે પછી સન્યાસ લઈને જ્ઞાનનું ચિંતન કરતા.

મહર્ષિ યાતવલ્કયે જ્યારે વનમાં જવાનો સંકલ્પ કર્યો ત્યારે જાને પત્નીએને પામે બ્રાહ્મણીને કહ્યું કે “મે તમારી માથે ગૃહસ્થાશ્રમનું સુખ પૂનતા સમય સુધી ભોગવ્યું છે. હવે હું ધન્યાર ત્યજીને વાનપ્રસ્થ થવા માગુ છું મારી જે માવ મિલકત છે, તે ભવિષ્યમાં તમારા બનેલા કાર્ધ પ્રકારનો વાધા-ઝડો ન પડે એટલા સારૂ મારી રૂપરૂપ સરખે લાગે વહેંચી દેશો એની મારી ઇચ્છા છે ” આમીનો એવો નિચાર જણીને મૈત્રેયીએ કહ્યું કે “ પ્રમુ ! આપે આ સંપત્તિની વહેંચણીની વાત કરી, પણ હું એને લઈને શું કરીશ ? આતો ધણુ સાધાગણુ ધન છે, પરંતુ જો આખી પૃથ્વીનું મનુષ્ય પણ મળે તો તેથી લાભ શો ? એથી શું હું અમર પડને પામીશ ? ” નાથ ! “ આ ધન સંપત્તિ અને નિષ્કલ ભોગને લઈને હું શું કરું ? જે ધન અને સંપત્તિ મને અમરત્વ ન અપાવી શકે, જેને લીધે હું અમરત્વ મેળવવાને યોગ્ય ન ગણું, એના વિપરીત સાધનને લઈને હું શું કરું ? આમીનાથ આપે જે નિષ્કલનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું છે, જે જ્ઞાનજ્ઞાનરૂપી અમરત્વ ધનને આપે આપની સંપત્તિ બનાવી છે, તેજ જ્ઞાન વિદ્યાનો ઉપદેશ આપી મને કૃતાર્થ કરે આપના સગનો લાભ હવે મને મળશે નહિ આપનો વિચાર વાનપ્રસ્થજ્ઞ અગણુ કરવાનો છે, તો તેમાં હું અતરસાઉ થવા નથી માગતી આપ બધી મિલકત મારા મોઢા ખેંચેન કાત્યાયનીનેજ આપી દો અમરત્વ મેળવવાના ઉપાય રૂપ જે

દેવની ઇચ્છાથી તે પુણ્ય કર્મ કરે છે તેથી સદા દુઃખને પામે છે, પરંતુ કેષપિણ પ્રજાની ઇચ્છા નહિ ગમવાથી સદા સુખી રહે છે. આ લોકમાં પુનઃ જોને માટે કામ્ય કર્મો કરીને કામનાઓને ઇચ્છે છે તે શરીર તો પારકું છે; નાશવત્ છે; જાવ છે ને આવે છે. આ રીતે આપણુ ગર્જીત જો પાત્રું છે તો પછી એ શરીરથી બિન્ન જોકના, સ્ત્રી, ધન તથા ધન વગેરે અને ગાત્ર, ભડા, હાથી, પ્રધાન મેવડા, તથા દિતેચ્છુ મિત્રો વગેરે મમતાનું મ્યાન હોવા છતાં પાત્રાં હોય એમાં શું કહેવાનું ? આત્મા કે જે નિત્ય આનન્દનો મદાભાગ છે તેને અતિશય તુચ્છ, દેહની જાયે નાશ પ મના અને અર્ધ-જેવા જાણના તે તે સ્ત્રી-પુત્રાદિ અનર્થોની શી જડું છે ? હે અસુરો ! પોતાનાં પૂર્વજન્મનાં કર્મોને લીધે ગર્ભ આદિ અવસ્થાઓમાં દુઃખ પામી રહેલા પ્રાણીને આ જગતમાં કેટલો અર્થ છે તે તમે કહો.

શ્રીમદ્ ભાગવત

હરિ ઓ શાન્તિ !

— આ ભારે —

સ્વ. મણિલાલ લલ્લુભાઈ ઝવેરી—પાટણ.

૨૧ મણિનાવભાઈ માન કુટુંબી બાઈ હોઈ અમારી ગોત્રજ (બ્રહ્મણદિરી) એકજ છે એ વધારે રસ ધરાવતા હતા અને કુમદેની બ્રહ્મણી પં તેમને અડગ શ્રદ્ધા હતી અમારા તેઓ બાળ સ્નેહી હોઈ કૃષ્ણ સુગમ સગ મિત્રમાન હતા મુબઈથી તેઓ પાટણ આનતા ત્યારે તેમના નવા મકાન શાંતિસદનમાં ધર્મીજ ધાર્મિક ચર્ચા થતી હતી ગ્રંથગ્રંથે અમેને આ અગાઉ અમારી ગંબીરો અને વિવિધ કાવ્યોની ચોપડીમાં સારી જેવી મદદ કરી હતી તેમાં ગ્રંથગ્રંથનો ફોટો મુકી અમે અમારી જ જ અદા કરી હતી આ પુસ્તકમાં પણ તેમનો ચોગ્ય ફાળો છે ગ્રંથગ્રંથની કૃતિ અમેને આ પુસ્તકમાં ખૂટતી ગ્રંથ આપવાની હતી પણ અચાનક મુબઈથી પધારી નશ આની મે નણ નિવસમાજ તેઓ આ નિષ્કૂળ દેહ છોડી નતા થયા પ્રભુ તેમના આત્માને શાંતિ આપે

ગ્રંથગ્રંથના લલુ બધુઓ બાઈ ચિમનનાથ તથા મનસુખનાથ અને ભાઈઓ તેમજ ૨૧ ના સુપુત્રો ભાઈ કનૈયાલાલ તથા બાલુભાઈ એ ના શુભ પગલે આનતા હોઈ તેઓ પણ શુભ કાર્યો કરે છે પ્રભુ તેમને આથી વિગેર શુભ કાર્યો કરે એની તક આપે એજ અર્થવર્ધના છે

શ્રી પાટણ ગંજ બજાર એસોશીએશન.

અમારા 'આધ્યાત્મ ધાર્મિક પણ મથ' પુસ્તક પ્રગટ કરવાના કાર્યમાં મદદની સહઆત પાટણ ગંજ બજાર એસોશીએશનથી થઈ

હોઈ અમે તેમના ખાસ ઝણી છીએ આવા શુભ કાર્યોમાં આ એમોશીએશન કાયમ પોતાનો દાય લખાવનાં રહેશે તો તેનો શુભ દાખવો ખીલ્લ આમોના એમોશીએશન પણ લેવો.

શ્રી ડૉ. વિરચંદભાઈ છગનલાલ શાહ સાહેબ.

(વતન વમે ચરોતર)

શ્રીમાન ડૉ. શાહ સાહેબે પોતે જાતે અમોને અમાગ આ મંથમા પુણ્ય પાંખટી રૂપે જે મદદ કરી છે તે મદદની છે એટલું જ નહિ પણ અન્ય ગૃહસ્થો પમેથી પણ ચોખ્ખ મદદ અપાતી છે તેએ માયાળુ હોઈ આનંદી પ્રકૃતિ છે અને ઉદાર છે ઈશ્વર તેમના દાયે આરા સુદ્ધકાર્મમાં સારી મદદો અપાવે અને તેમની રિંગા ઉત્પતિ થાઓ એવી અમારી અતઃકમળની શુભ ભાવના વ્યક્ત કરતા અમને અતિ આનંદ થાય છે.

શ્રી ચતુરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ—હારીજ

શ્રી ચતુરભાઈ પટેલેની હારીજમા અને નાણુખમાં મારી જેવી લાકડાની ભાગીઓ આવી મેઘ-તેમના પિતા પટેલ ભાઈલાલભાઈ વલ્લભભાઈની હારીજમા ધર્મચાળા અને કન્યાચાળા જેમ મારી સખાવતે ઉજવવા કિર્તી મેળવી છે ચતુરભાઈએ આ પુસ્તકમાં ધર્મજી મોતી રકમ આપવા દેવેય પણ તે ન આવી પદોચવાતી એન કેન પ્રકારે આ કામ પ્રેરે હતું ચક્રુ. ચતુરભાઈના ધર્મપત્નિ દિપાળીબેન ધર્મજી ભાઈ અને કેળવણેય દેવેય અકા છે ચતુરભાઈએ આ પુસ્તકમાં ચતુરભાઈ મદદ કરી હેઈ અમે તેમના આભારી છીએ.

પટેલ આશારામ પ્રાગજીભાઈ જોશી—માલસુંદ

(તા. હારીજ)

શ્રી આશારામભાઈ વિદ્વાન હોઈ અતિ હિદાર છે. તથા ધર્મ અંદર સ્વાર્પણ કરતા હોઈ આ પુસ્તકમાં પણ તેમની યોગ્ય સહાય હોઈ અમે તેમના આભારી છીએ.

ઝવેરી અમૃતલાલ સુરજભલ—પાટણ.

ઝવેરી શ્રી અમૃતલાલભાઈએ અમેને આ પુસ્તકમાં જે મદદ આપી છે તે ધણીજ સારી હોઈ અમે તેમના આભારી છીએ.

શ્રી બાલુભાઈ જોશીલાલ ગોડી—પાટણ.

શ્રી ગોડી સાહેબે અમેને માહિત્યમાં ધણીજ સારી મદદ કરી હોઈ હાલમાં તેઓ સાદૃશ્ય ડબોઈમાં ડેપુટી મુખિયે-ડેન્ટ એન્ડ સેન્ટ્રલ એક્ઝામિનેશન ઓફીસર છે. આ ચાલુ પુસ્તકમાં પણ તેમનો સારો સહકાર છે. આપુએ કુટુંબ કેળવણેણું છે

પાટણું વિભાગ માણ નાથગ સુમા-
 બાપુનાવ દામોદરાસ બારોડ સાહેબ
 પાટણના માણ નડીદદાર વસતરાવ
 ફરજીયાત સાહેબ
 મીસ્ત્રી ફરજીયાત મનસુખરામ
 મીસ્ત્રી લક્ષ્મણદાસ માધનજી
 તથાગી અણ્ણવાલ નાનાલાલ ત્રિવેદી
 પારી હીનલાન જમનાદાસ
 ભોગીનાથ બાલુભાઈ શાહ
 નદરનાન ગમશ કર જોખા સા
 મોતી જેઠાલાલ પ્રેમચંદ
 મોદી રતીવાન અબ્બાલાલ
 વડીલ રતનવાવ તાપીશ કર ભટ્ટ
 અમદાવાદ

૧ મીસ્ત્રી ગોરધનદાસ અપારામ
 જોડે રસીકલાલ રાસ્ટ્રેન મહેતા
 શાહ બાપુલાલ વીરવદાસ
 બારોડ ડાહ્યાલાલ પરધેજી જંગગનના

મહેતા ડાહ્યાલાલ બાપુલાલ
 શાહ રમણલાલ ડાહ્યાભાઈ
 ત્રેવાજી ગીરજલભાઈ (મનમથરા રાજા)
 શાહ છોટાલાલ મગનલાલ
 હિપાધ્યા નદરલાન દંધ્યાભાઈ
 ઝવેરી રણછોડદાસ સાકળચંદ
 વૈદ્યરાજ અમલાલ વિદ્ધનદાસ
 જોશી મોમનાથ રાસ્ટ્રેન
 મોદી અમલાલાલ વિગ્નચંદ
 પટેલ સાકળચંદ ચુનીલાલ

વડોદરા

૧ ન માણ પેલીસ કમીશર હેનરિક કમ્ભાઈ દંત્રે સા.
 મનુભાઈ મુગરા કર
 માણ નાથગ મુળા સાહેબ જોટાલાલ
 મગનલાલ શાહ

ખંભાત

૧ ન પટેલ મગનલાલ ગોવિન્દલાલ ઝવેરી
 માસ્ટર સાહેબ રતીવાલભાઈ મોમચંદભાઈ

મહાત્મા (વાચા મીર્ચાગમ)

૧. રા. પટેલ મનનનાથ કાસોગમ
- " પટેલ હોદાલાય જશ્વનદાસ જ્ઞાનિદાસ
૨. રા. શાહ દલિપાચ ચોપટયા
- " હાકડ વસન્તમ પ્રભુગમ
૩. શાહ વાસુ પાન ખેમગદ
- " શાહ પીપ્પીભગત મે દનવાય
૪. શાહ ૧૬૮. બેડા
૫. શાહમદ ખડેનુ ખાદે મનવાયભાઈ
- " શાહમદ કાદેન્યાય વૃંધનમ
૬. પટેલ વીરભાઈ મેનીભાઈ
- " પટેલ દયાનકા કમીદામ
૭. વિમનગર (કુ. મુન્નલ)
૮. મેડી તપસીદામ મોનીચંદ
- " દેવપુત્રી મેનીપુત્રી
- " મ.મી. મનપુત્રી મનપુત્રી

સીદ્ધપુર (ઉ. મુન્નલ)

૧. રા. હાકડ રામચંદર મોહનવાય
- " પડયા મુગદાંદર દેશગમ
- " મોદી મોતીવાય પ્રભાભાઈ (ઉ. મુન્નલ)
૨. અન્ય નામે
૩. રા. હાકડ દીપતમ પચાળ ભાભર (અનાસકદિ)
- " મોની મુનીવાય નરવાલ દીગોદર "
- " શાહ દીપચંદ દરીચંદ "
- " પટેલ ભરુભાઈ અમયાભાઈ ચાળામ
- " પટેલ લવ્ઝભાઈ લોળાભાઈ અનાદર
- " શાહ મનસાવ છોદાવાય જગમળ
- " પટેલ મમજીવાય નર્મનચંદર ચંગ
- " પટેલ કનચીભાઈ લ-હાભાઈ
- " શાહ મોનધનમ મોસીદંદર મજદાદ
- " હાકડે દમનમમ મીરામ ભાભર
- " વ્યજેશ્વર મુનીવાય વમનમદ જગમળ
- " જામનદર દુભાઈ દેશગ જગમળ
- " શાહ રીરાય કાનુભાઈ એમાળા
- " હાકડે કુલગર જોગાદ આદેમ
- " પટેલ નવલભાઈ મનદુભાઈ વીનાયક

શાક હન્દવદન ગારધનેદાસ નડીયાદ
 સોની શંકરલાલ ગોર્ધાદભાઈ લાલોસલા
 નટવરલાલ મનજીભાઈ દીગ્ગાદર
 પટેલ મુજબલાઈ શંકરભાઈ
 પંચાયત સીવરામ દવળગામ વદણી
 હકકર પદમસીંહ રતનસીંહ રતેલગંદ
 પંચોત્રી કાંતીરામ રેવાશંકર રવાવી
 મોની વલ્લભદાસ દેવકરભાઈ ગોઝારીયા
 હકકર એસ. કે. આર્ચુદ
 એસ. પી. ગી. રાવળ વડગાદી મુંબઈ-૩
 હકકર ચીમનલાલ હરચંદ
 સોની ડાભાલાલ માવજીભાઈ માંગલ
 હકકર મોતીજી ચનાજી રાવિશંતા હારીનર
 સોની પોપટલાલ રામચંદ સંખારી
 પટેલ ગંગા હીંગ મેમવા વાયા હારીજ
 તથાગી રણછોડલાલ કે. ત્રિવેદી યરા
 પટેલ કંદેમરીભાઈ વીરજીભાઈ હીરાપુરકમ્પા
 શાક ચીમનલાલ છાટાલાલ આકરેન્દ
 હકકર રવજીભાઈ દેવચંદભાઈ મેઠા
 સોની અચરતલાલ રામચંદ રાધનપુર

શાક ભુક્ષાભાઈ મગનલાલ ડોકોર
 મહારાજ ચંદ્રવિન્નપજી માહિન્દ આણી
 હોકોર વદનસીંગ ચતરસીંચ સમો
 હકકર હરીજી ગોવીંદજી ગજેકોટ
 શાક જેતસીંહભાઈ ચોભલેદાસ વડા
 ભટ રેવાશંકર જયરામ વેળલપુર
 સોની પ્રથ્વલાલ ત્રીભોવનદાસ મહેડોડા
 પં. પરજેતસીંહ પરતાપસીંહ ફેરોળ
 કેશવ કેપ માર્ટ સુરત
 હકકર પોપટલાલ નદવજી રતેલગંદ
 હકકર ભુદરભાઈ નરસીંહભાઈ સીંહોરી
 શાક ચીમનલાલ હરચંદ ચંકુ મોટી
 મોટી મોહનલાલ ઝવેરભાઈ ભરચ
 હકકર નારણભાઈ જયજીવન વારાહી
 પટેલ નારણભાઈ વાલજી સમો
 પટેલ વસરામ મોતીરામ વીંછણ
 પટેલ હીરાભાઈ રણછોડભાઈ હિંચા
 સોની અચરતલાલ રામચંદ રાધનપુર

અભિપ્રાય

અમદાવાદ તા. ૪૩

શ્રી ગુરુ સમર્થ

આત્મમધુ શ્રી કવિ કવિદાસ ભગવાનદાસ ભાગ્યવાની પવિત્ર
મેલીમાં— પાટણ

શુભે આશિષ આપના એ પત્રી અને પુસ્તક “આધ્યાત્મ
ધાર્મિક પદ્ય ગ્રંથ” અભિપ્રાયથી મળ્યો છે તે મારે હું આપનો
ઉપકાર માનું છું. આપ તો ઘણા વર્ષથી-કવિતાઓ, ભજનો લખો
છો અને પ્રકટ કરી નાનિક ભકતોને તે પ્રસાદી આપો છો. એ
જનકદોષે પવિત્ર કૌર્મ કરી સર્વેને જ્ઞાનદાન આપો છો. પ્રચુત
પુસ્તકમાં આપે જે જે ભજનો-કવિતાઓ લખી છે તે વાંચક વર્ગને
મધ્યર ભક્તિ પ્રત્યે આકર્ષે છે અને ભગવાન પ્રત્યે પ્રેમ-ભક્તિ
ઉત્પન્ન કરે છે. પિંગલ કે કાવ્યના આમ અભ્યાસ વગર આત્મ-
આત્મ-પ્રેરણાથી આભાવિક નીતેજ જે કવિતા-ભજનો લખાય છે
તેમાંથી ખાત્ર ભારના મદદથી કરી એજ વાચકોનું કર્તવ્ય છે. દેવ
જેવા એ વિદ્વાનેનું કર્તવ્ય નથી. આપે આ ગ્રંથ લખી વાંચકો પ
ઉપકાર કર્યો છે. આપને જણાવવામાં સદાચત આપના મનજનેતે
પણુ ધન્ય છે. તેમણે જ્ઞાનમહામાં થોડા દ્રવ્યની આદુતિએજ આપી
સ્તકર્મ કર્યું છે. પરમાત્મા આપને દિધાંયુ કરે અને આવા ભજનો
કવિતાઓ નિગેષ-વચ્ચાવી જન મધુદામને તે પ્રસાદી અર્પણ કરાવે.

મેવક.

કાલ્યાણાઈ શેમચંદ્ર મહેતા

અમદાવાદ.